

4069

COMMON WORDS
IN
EASY SENTENCES

A SPELLER

BY
WILLIAM J. O'SHEA

THIRD YEAR

NEW YORK
CHARLES F. MERRILL
COMPANY

491.99-8

4-11

2010

91.99-

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ

ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

Գ. ՏԱՐԻ

ԲՆԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՐԴԱԼ - ՊԱՏՄԵԼ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵՑ

ՕՐ. Ն-ԱՐԻԳՆԱԶ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՍ, ՊԱՊ ԱԼԻ ՔԵՇԵՆ ԵՍԶԸՃԵԱՆ

2002

Կ. ՊՈԼԻՍ

ԳՐԱՑՈՒՆ Ն. ԱՐՄԵՆԱԿ ԵՍԶԸՃԵԱՆ

Ֆինանսերը, Պայպլ Հատուկ

1932

Ձ Ե Կ Ո Յ Ց

Ն Ա Խ Ա Կ Ր Ք Ա Ր Ա Ն Ի

ՈՒՍՈՒՑՉՍ.Ց ԵՒ ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՆԵՍ.Ց

Բախտը կ'ունենանք, ահաւասիկ, ի լոյս բնծայելու Մայրենի լեզու, Պատկերագարդ Ընթերցարան: դասընթացքին Գ. Եւ վերջին մասն ալ՝ քաջալերուած նախադէս հրատարակած Ա. Եւ Բ. մասերուն գտած ամենաբերմ ընդունելութեան:

Ինչպէս կը տեսնուի սոյն Գ. Եւ վերջին մասն ալ եր դասընթացքին Ա. Եւ Բ. մասերուն ուղղակի շարուսկութիւնն է, աստիճանաբար բարձրացած նախորդներուն մէջ ամփոփուած նիւթերէն ու այս կարգի տղոց սկիզբունքի աստիճանին համեմատ ներկայացուած:

Ներկայ մասին մէջ ալ լայն բաժին մը կայ հրանգիչ պատմութիւններու, նշանաւոր անձանց կենսագրութիւններու՝ տղոց հասկնալի լեզուաւ պատմուած, ինչպէս նաեւ գիրքեր քաղաքատող առարկայից հանելի նկարագրութիւններու, գեղեցկահիւս ոտանաւորներու, մանաւանդ բարոյայից առակներու, որոնք ոչ թէ միայն կը կրթեն այդ մասադատի տղոց ճաշակը այլ Եւ բարոյականի լաւագոյն դասեր կ'ըլլան իրենց Եւ միանգամայն միտ լարուած կը պահեն մանկական նետաճարութիւնը:

Ո՛չ մի գոհողութիւն չէ խնայուած սոյն հատորն ալ գորդաբերելու նիւթերուն լարմար քառասունի ջափ

ՏՊԱՐԱՆ ՍԷԼԱՄԷՔ : ԴԱՆԻԷԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
Ֆինճանճըլար, Ամերիկան Պայպլ Հաուզ

72766-ան

428-84

պատկերներով, որ մանկավարժական ամենէն ազդեցիկ մեթոսն է տղոց երեսակայութիւնը միշտ արբուն պահելու եւ սիրցնելու ընթերցասիրութիւնը իրենց շատ մատղաջ հասակէն սկսեալ:

Ինչպէս արդէն ըսած ենք սոյն դասընթացին բ. մասին Ձեկոյցին մէջ, յարգելի ուսուցիչք եւ ուսուցչուհիք պարտին սոյն հատորին մէջ ալ գտնուած պատմութիւնները, խրատականներ ինչպէս նաեւ առակները ոչ թէ միայն կարգալ տան, բարձրաձայն, իրենց կարգին, արտասանել տալովը միանգամայն յստակ ու մաքուր առողջանութեամբ, այլ եւ դասի ժամանակ պատմել տան նոյն օրուան կարգացած նիւթը, ինչ որ մեծապէս պիտի հրահանգէ մաքուր խօսելու ու գրելու վարժութիւնը, աւելորդ չըլլար անշուշտ մատնանիչ ընել թէ ո՛րչափ օգտակար կ'ըլլայ եթէ տղոց ուղղագրել տան նոյն օրուան դասերնին ալ:

Գարձեալ հրաւիրելով ուսուցչական մասննոյն խորին ուշադրութիւնը սոյն հատորին վրայ ալ, հեղինակը յոյս ունի որ պիտի վարձատրուի այն զոհողութեանց մէջ. զոր տարած է սոյն Գ. մասին պատրաստութեան ու հրատարակութեան առթիւ:

Սր. Ն.-ԱՐԻԳ.ՆԱԶ

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ

ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

Գ. ՏԱՐԻ

1. ԳԱՐՈՒՆ

Երկար օրերը Դեկտեմբեր տասնէն կը սկսին, իսկ Մարտ իննին ցորեկ ու գիշեր հաւասար կ'ըլլան. այս պատճառաւ գարնան սկիզբը Մարտ իննէն կը հաշուեն: Արեգակը գարնան ժամանակ շատ կը մնայ երկինքի երեսը, ուստի և օր աւուր աւելի կը տաքցնէ գայն: Հետզհետէ ձիւնը կ'սկսի հալիլ և ջուրը առուակի պէս կ'երթայ. գետերուն սառոյցը ալ շուտով կը հալի և ջուրը այնքան կ'ուռճանայ գետերուն մէջ՝ որ շատ անգամ եզերքէն վեր բարձրանալով՝ կը յորդէ շրջակայ մարգագետինները ու դաշտերը կ'ուռգէ: Այն փոքրիկ գետերը, որոնց վրայէն ամառը կարելի էր դիւրութեամբ անցնիլ՝ գարնան ժամանակ կը յորդին և կը տարածուին. իսկ մեծամեծ գետերը, որոնց մէջ բազմաթիւ գետակներ ու վտակներ կը

Թափին, գարնան ատեն ծովու չափ կ'ընդարձակին :

Դեռ բոլոր ձիւնը չհալած, հոս հոն, հին չորցած խոտերու մօտ, արդէն նոր և դալար խոտ կ'սկսի բուսնիլ . խոտին հետ կը բուս-

նին նաև առաջին ծաղիկները: Քարափներու ծայրը ու բլուրներու կողը կը ծաղկի ձրն-ծաղիկը, և այնպէս խիտ կերպով, որ կարծես թէ սպիտակ կտաւ է փռուած: Այնուհետև կը ծաղկի գարնան յայտարարը՝ համեստ և անուշահոտ մանուշակը: Ծառերը նոյնպէս իրենց ձմեռնային քունէն կը զարթնուն, և արեգակին ներգործութենէն տաքնալով՝ հիւթով կը լեցուին, և տակաւ առ տակաւ կը կանաչնան ու կը ծաղկին: Թուփերն ու ծառերը իրարու ետեւէ կը շտապեն պճնիլ Չատկի և կանաչ Կիւրակէի համար: Ի սկզբան ծառերու և թուփերու վրայ կանաչը նօսր ու փոքրիկ կ'երեւի, բայց քիչ ժամանակէն այնպէս կը մեծնան և կը բազմանան անոնք, որ կանաչազարդ անտառները միանգամայն անթափանցելի կը դառնան: Դաշտերու վրայ հազարաւոր ծաղիկներ կարծես գարնան գալուստը կ'ողջունեն ուրախութեամբ.

Գարունը գալուն պէս, թռչուններն ալ բազմութեամբ կ'երեւին: Արտոյտները, ծիծեռնակները, սարեակները, արագիլները և կռունկները, վերջապէս կ'լուները և սոխակները իրարու ետեւէ իրենց տեղերը կը զառնան և կ'սկսին բնակութիւն հաստատել

դաշտերու անստաներու ու ծառատունկե-
րու մէջ :

Աշխատասէր մրջիւններ, գոյնզգոյն թի-
թեռնիկներ. անճոռնի բզէզներ և ուրիշ հա-
զարաւոր միջատներ ու գեռուններ լոյս աշ-
խարհ կուգան : Մեզուն որ բոլոր ձմեռը
փեթակի մէջ քնացած էր՝ կը զարթնու, և
թողլով իր մոմեղէն խցիկը՝ կը թռչի կ'եր-
թայ անոյշ մեղր ժողվել ծաղիկներէն :

Իսկ վայրենի չորքոտանիներու վրայ
շատ փոքր փոփոխութիւն կը նշմարուի . ա-
նոնք ամառ ձմեռ միևնոյն տեղը կ'ապրին և
տաք երկիրներ չեն գաղթեր : Բայց և այն-
պէս անոնք ալ անհամբերութեամբ զարնան
գարստեան կը սպասեն : Արջը, ոզնին և միւս
ձմեռնային քունի ենթարկուող կենդանի-
ները կ'արթննան իրենց երկարատեւ թրմ-
րութենէն, և կ'սկսին իրենց համար ապ-
րուստ որոնել :

Երկրագործ գիւղացւոյն գործերն ալ
բնութեան հետ կ'արթննան . անոր թէ ըն-
տանեկան ու թէ անասուններու պաշարը
սպառելու մօտ ըլլալով, անիկա կ'սկսի
պատրաստել իր երկրագործական գործիք-
ները, և երբ գետինը փոքր ինչ տաքնայ ու
կակուղնայ, դաշտը կ'ելլէ և կը հերկէ ու կը
սերմանէ զարնցանը : Այգեպանները ու

պարտիզպանները զանազան տեսակ բոյսեր
և ծաղիկներ կը ցանեն ու կը տնկեն :—
Գարնան ամէն ոք ուրախ և զուարթ կ'ըլ-
լայ, նա՛ մանաւանդ աղբատները՝ որք ձմեռը
ո՛չ փայտ ունին և ոչ տաք հագուստ : Գար-
նան ժամանակ Աստուծոյ արեգակը զանոնք
ալ ուրիշներուն նման կը լուսաւորէ ու կը
տաքցնէ :

2. ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

Երբոր ծագի զարնան արեւ
կ'երթամ հերկել ես իմ արտիկ,
կ'երգէ արտոյտ գլխուս վրին,
կ'երգէ հոգիս ալ հանդարտի :

Երբոր հասնի ամրան տաքը,
Սիրտս ուրախ է տղու նման,
Տէրը օրհնած է իմ վաստակը,
Արտս հասկերու ծով մ'է լման:

Ու երբոր գայ աշուն նորէն
Սիրտս պիտի ըլլայ գուարթ,
Ունիմ առատ պտուղ ցորեն
Եղներուս ա՛լ չոր խոտ ու յարդ:

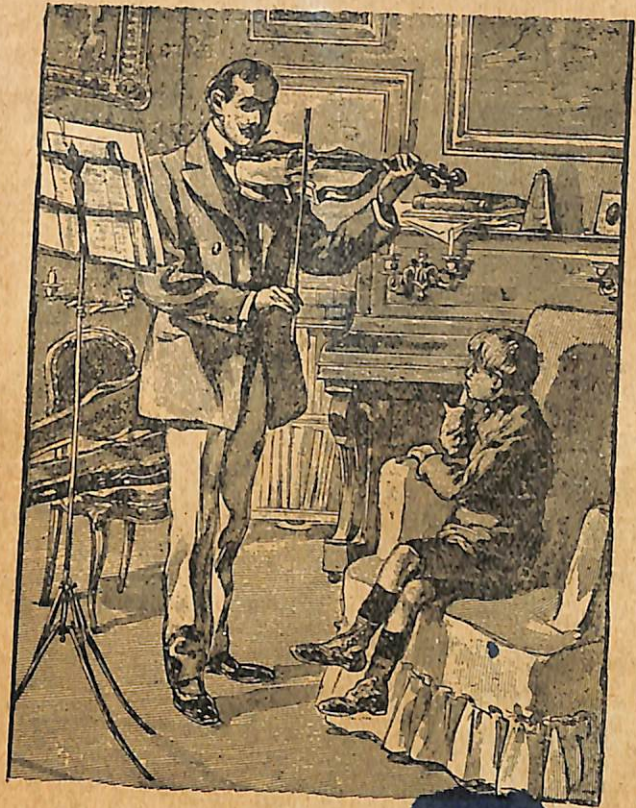
Եւ երբ հասնին ցուրտեր ձմրան
Չաւակներս պէտք մը չունին,
Իրենց հացէն մաս մ'ալ կուտան
Խեղճուկ որբին ու թուշունին:

Տարին ամբողջ մենք կ'աշխատինք
Մարմնով առողջ, միտքով գուարթ,
Չուր չի հոսիր համեստ քրտինք,
Տէրը կ'օրհնէ մեր տունն ու արտ:

3. ԶՈՒԹԱԿԸ

Պարոն մը կար որ շուժակ կ'ածէր:
Այս մարդը ունէր որդի մը, կորիւն,
որ շա՛տ ուրախ, շա՛տ երջանիկ կ'ըլլար, երբ
հայրը իր գիտցած եղանակները կը նուա-

զէր, ինչպէս՝ Առաւօտ լուսոյ, Ծիծեռնակ,
Թմփուկին երգը, եւայն: Այն ատեն, կորիւն
կ'երգէր ու հայրը շուժակով անոր ձայնին
կ'ընկերանար:

Շատ աղուոր բան էր և շատ սպիտակ գլուխ
կ'երեւար: Հայրիկը շուժակին փորի մասը

կուրծքին կը կրթնցնէր, կոթը ձախ ձեռքին մէջ կ'առնէր, յետոյ աջ ձեռքով կը բռնէր կանտոցը կամ աղեղը՝ ու վեր վար կը պտըտցնէր լարերուն վրայ. շուժակը կ'երգէր բոլոր ուզած եղանակները: Այս բանը այնքան պարզ ու դիւրին կը թուէր որ կորիւն ուզեց ինքն ալ շուժակ ածել:

— Տո՛ւր, հա՛յրիկ, ըսաւ անոր, տո՛ւր շուժակդ որ ես ալ ածեմ Ծիծեռնակը ու թմբուկին երգը:

Հայրը տուաւ շուժակը, և տղան ճիշդ հօրը նման տեղաւորեց կուրծքին վրայ, աջ ձեռքը առաւ կանտոցը, և մէկ, երկուք՝ սկսաւ քսել...:

Բայց ի՞նչ տգեղ ու անախորժ ձայն մ'ելաւ. աղուորիկ երգերուն տեղ, խառնակ, խռպոտ ձայն մը... որ սոսկում կը պատճառէր նոյն իսկ կորիւնին: Իսկոյն տարաւ հօրը տուաւ շուժակը՝ ըսելով.

«Հայրի՛կ, ի՞նչ ընելու եմ որ շուժակը աղուոր եղանակներ երգէ:

— Շատ պարզ բան է, տղա՛ս, պատասխանեց հայրը, պէտք է անոր երգել տալ սորվիս»:

4. ՓԻՂԸ

Փիղը ցամաքային կենդանիներու ամենամեծը ու ամենէն ուժեղն է և դիւրաւ կ'ընտելանայ: 4-9 կանգուն բարձրութիւն և 6-8 կանգուն երկայնութիւն ունի. մարմինը 1800 հօխայէն աւելի կը կշռէ: Փիղի կաշին այնքան հաստ ու կարծր է որ հրացանի գնդակով անգամ դժուար է ծակել զայն: Գլուխը մեծ է և սակաւ ինչ երկայն, աչքերը փոքր և իմաստալի, ականջները լայն և կախուած: Փիղը վերին ծնօտին վրայ միայն երկու առաջնատամներ ունի՝ սեղմնատամներու թիւը զանազան է—մէկէն մինչեւ երեք՝ իւրաքանչիւր ծնօտի վրայ: Ժա-

նիքները երկու են, որոնցմէ իւրաքանչիւրը մինչեւ երկու մեթր երկայնութիւն ունի. բայց իսկապէս ժանիկ չեն ասոնք, այլ արու փղին երկարացած ատամներն որոնք շատ սուղ են և կը վաճառուին փարտ անունով: Իսկապէս փիղերը ժանիք չունին, ինչպէս նաև միւս խոտածարակ կենդանիք, և ասով կը զանազանին իրենց ցեղակից ամենակեր խոզէն: Փիղի ոտքերը հաստ են և իւրաքանչիւրին վրայ կայ հինգ կճղակ: Սակայն անոր մարմնոյն ամենահետաքրքրական մասը պատիճն է որ քիթին շարունակութիւնն է և չափազանց շարժական: Պատիճը երկու մէթրի աւելի երկայնութիւն ունի և ընդունակ է ուզած ժամանակը սեղմուելու կամ կարճնալու: Պատիճը փղին համար ախքան գործածական և կարեւոր անդամ մըն է, որքան մեր ձեռքը մեզի համար: Անիկա պատիճով կրնայ գետնէն վերցնել թէ՛ ամենամեծ եւ թէ՛ ամենափոքր բաներ. անով կերակուրը բերնին կը տանի, անով կրնայ պարանի կապը լուծել, գոցուած դուռը բանալ և կրկին գոցել, շիշերու բերնին խցանները գուրս հանել, և այլն: Բացի այս յատկութիւններէն, պատիճը սաստիկ ուժեղ է և անոր մէկ հարուածով փիղը կրնայ դիւրաւ մարդ սպաննել: Անով մինչև 60 հոխա

ծանրութիւն կը վերցնէ գետնէն, իսկ մէջքին վրայ 500-1000 հոխա ծանր բեռ կրնայ տանիլ. վեց ձիէ աւելի ոյժ ունի նա:

Ատենօք փիղ մը քաղքին մէջ շրջած ժամանակ, դերձակի մը խանութին կը մօտենայ և պատուհանը բաց տեսնելով՝ պատիճը ներս կ'երկնցնէ: Դերձակներէն մէկն ալ զուարճանալու համար ասեղով կը ծակծրկէ զայն: Փիղը բարկանալով՝ իսկոյն կ'երթայ տեղ մը աղտոտ ջուր կը գտնէ, պատիճը լաւ մը կը լեցնէ անով և շուտ մը դառնալով՝ պատուհանէն աղտոտ ջուրը հեղեղի նման դերձակին կարած զգեստներուն վրայ կը լեցնէ և ինքը ճամբան կը շարունակէ: Այդչափ ուշիմ է տաք երկիրներու այդ հսկան: Անոր աչքերը ի գուր չեն նայիր իմաստալից: Բայց առանց պատիճի փիղը ամենախտեղճ կենդանի մըն է և եթէ զրկուի անկից, մեռնիլ կը մնայ իրեն. այս պատճառով ահա զգուշութեամբ կը պահէ նա իր պատիճը առիւծներու և վագրերու հետ պատերազմած ժամանակ, որոց շատ անգամ ալ կը յաղթէ. փիղը իր պատիճով վեր կը նետէ զանոնք, ապա իր մեծ մեծ ժանիքներով վարէն հարուածներ կուտայ կամ վարձգելով իր ոտքերուն տակ կ'առնէ և կը հարուածէ զանոնք:

Մայրենի Լեզու Գ. Տարի

428 84

Սակայն իր սաստիկ ուժին հակառակ,
խիստ հանդարտ բնաւորութիւն մը ունի և
երբէք նախայարձակ չըլլար, այլ ընդհակա-
ռակը միշտ կ'աշխատի թաքչիւ. բայց երբ
բարկանայ, զարհուրելի կենդանի մը կը
դառնայ:

5. ԳԻՒՂԱՅԻՒՆ ԱՂՕԹՔԸ

Ես կը ցանեմ, ո՛վ իմ Աստուած,
Դուն անձրեւ տուր առատ առատ,
Չոր հատիկներ ծըլին հողէն,
Պճնեն արտերս կանաչ կանաչ,
Եւ ուռճանան, հասկեր կապեն՝
Ատոր ցորենը կարմրահատ:
Խնդրեմ, ո՛վ Տէր, տո՛ւր մէկին տեղ
Յիսուն, վաթսուն մինչեւ հարիւր,
Որ տամ նախ ես՝ իմ տէրութեան
Տասանորդի տուրքը արդար,
Եւ ապա տամ պարտատիրոջ
Տոկոսիքները ծանր ու ծանր,
Ապա գեղի եկեղեցուն,
Աղքատներուն ալ բաժին տամ.
Եւ ի՛նչ մնայ՝ ա՛յն է միայն
Ընտանիքիս հաց ու ճարակ:

Եւ շատ հիւրեր զան ու գընան
Ուտեն տանին ձրի մեր հաց.
Այս է օրէնք մեր աշխարհին
Մեր նահապետ Չոջ պապերէն,
Շինականին տունիկն է բաց,
Հացն ու սեղան են միշտ պատրաստ:

6. ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԱՍՏՈՒԾՄԷ Է

Ափով մը աւազ առ ու համրէ՝ նայիմ
կրնա՞ս. դաշտին խոտերը, ծառերուն տե-
քեւները կրնա՞ս համրել: Իրաւ որ անոնք
համրանքի չեն գար, բայց Աստուծոյ գոր-
ծերը ա՛լ աւելի շատ են: Եղեւնին բարձր
լեռներու վրայ կը բուսնի, ուռնին վազուկ
Չուրերու վրայ կը ծոխ:
Կանկարը սուր սուր փուշերով պատած
է. մոլորը բրդոտ ու կակուղիկ է:
Հուբիասը կը տարածուի ու կը պլլուի.
Կաղնին խոր արմատ կը ձգէ ու ձմեռուան
հովերուն դէմ կը գնէ. մարգարիտ ծաղիկը
դաշտերը կը զարդարէ, լեռներու փէշերուն
տակը կը բուսնի. կակաչը պարարտ հող ու
հոգացող ձեռք մը կ'ուզէ:

Հիրիկն ու եղէգը մէկ մէկու կը պլլուին .
կակուղ խոտը մարմանդի մէջ կը բուսնի,
փշոտ թուփերը՝ չբանած երկիրներ :

Ջրային շուշանը գետին մէջ կը մեծնայ,
իր լայն ծաղիկները ջրին երեսը կը բաց-
ուին . շահոքրամը չոր քարի վրայ կը բուս-
նի, ու իր հոտը ժայռերու մէջ կը սփռէ :

Ամէն տերեւ մէկ մէկ ձեւ ունի, ամէն
բոյս մէկ մէկ կերպ բնութիւն : Տե՛ս ան
խոտերը որ դաշտին մէջ կը մեծնան, ան
խոտերն ալ՝ որ նեղ ճամբաներու մէջ ոտքի
տակ կ'երթան, զանոնք մարդ չէ սերմանած :

Բոյսեր կան որ բարձր ժայռերու վրայ
կը բուսնին, ուր որ մարդ չէ ելած . կան որ
խոր անտառներու կամ անմարդի կղզիներ-
ու մէջ, ու ամէն տեղ :

Աստուած է որ հունտերը հովով ասդին
անդին կը ցանէ . անոնց մէկ մէկ ձեւ կու-
տայ . անձրեւով կ'ուռոգէ, ցօղով կը մեծցնէ .
ի՛նքն է որ անոնց սիրուն գոյներ ու տեսք
կուտայ, անուշ հոտ մը՝ ու թափանցիկ բա-
րակ թերթեր՝ որ մարդս կը զարմացնեն :

7. ՀՈՎԻՏԻՆ ՇՈՒՇԱՆԸ

«Ո՛վ կապուտակ շուշանդ
հովտաց,

Խոնարհ բաժակէդ կիսաբաց
Կը բուրբուրէ հոտ մ'անուշակ .
Սիրուն ծաղիկ, գայն ուսկից
առիր դու :»

— «Փունջ մը կապելու հա-
մար, աս առտու,
Կոյս մը քաղեց զիս, և մե-
խակ,

Յասմիկ ու վարդ և մանիշակ
Ընկերս եղան հոն շարունակ :
Բոյրիս ուսկից գայն իմացար
արդէն—

Կարմիր մեխակէն, յասմի-
կէն, վարդէն :—»

— Արդ՝ հասկըցէք թէ մարդ
կ'օգտի ամէն անգամ,
Երբ կը ջանայ ընտրել իրեն
լաւ բարեկամ :

Ա Ռ

Լաւագոյն է բարի անուն
Քան աշխարհի գանձեր անհուն :

8. ԳԻՒՂԱՅԻՆ ՈՒ ՍԱՏԱՆԱՆ

Անգամ մը գեղացիին մէկը սատանային հետ ընկեր եղաւ ու ընկերովի արտ մը սոխ ցանեցին :

Երբոր սոխերը բուսան և քաղելու ատենը եկաւ, գեղացին ըսաւ .

— Ընկեր, ի՞նչպէս պիտի բաժնենք սոխը, հիմակուց որոշենք որ կոխ չըլլայ :

— Շա՛տ աղէկ, ես վրա՛ն կ'առնեմ, դուն ալ տա՛կը առ, ըսաւ սատանան, տեսնելով սոխին խոշոր ցողունները :

Գեղացին հաւանեցաւ և սոխը քաղեցին: Սատանան առաւ սոխին հողէն վեր ելած ցողունները և արմատները թողուց գեղացիին: Բայց քիչ վերջ հասկցաւ որ ինք խաբուեր է և իր առածները բանի մը չեն ծառայեր :

Այն ատեն դարձաւ, գեղացիին ըսաւ .

— Ընկեր, եկո՛ւր ընկերովի ցորեն մըն ալ ցանենք, բայց ես ուղած դիս պիտի առնեմ :

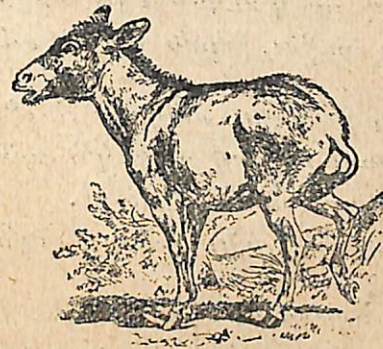
Շա՛տ աղէկ, ըսաւ գեղացին և ցանեցին ցորենը :

Հունձքի ատեն սատանան գեղացիին ըսաւ .

— Այս անգամ ես ներքեւը պիտի առնեմ, դուն վրան առ :

Գեղացիին ուղածն ալ այդ էր. հաւանեցաւ սատանային առաջարկին, ինք ցորենին հասկերը առաւ և ծղօտներն ու արմատները տուաւ սատանային :

Սատանան այս անգամ ալ խաբուեցաւ և միտքը դրաւ անգամ մըն ալ մարդ արարածին հետ ընկերութիւն չընել :

9. Ի Շ Ո Ւ Կ Ս

Պզտիկ մինինիկ իշո՛ւկս ահա,
Առտուն շատ կանուխ ելեր, կը զրոյայ .
Ան դիս կը կանչէ որ իր քովն երթամ,
Յատքեմ, ցատքըտեմ, իր վրայ հեծնամ,

Կը սիրեմ ես զինք, վասընզի անի
Խելօք կը կենայ, խենդ բաներ չունի .

Թէև պինդ գըլուխ, քիչ մըն ալ յամառ,
Բայց երբ մտրակեմ, կը վազէ վեր վար:

Գիտէ՞ք թէ ինչո՞ւ այս իմ իշուկին
Ականջներն երկար են ու ահագին.
Կեցէ՛ք որ պատմեմ պատճառն ես անոր,
Պատմութիւնը հին է, բայց շա՛տ ալ աղուոր:

Կ'ըսեն թէ Աստուած ըսաւ Ադամին.
«Բոլոր կենդանեաց անունն առաջին
«Ի՛ր ինչ որ կ'ուզես»: Ու անոնք կարգով
Ադամին առջեւ եկան քովէ քով:

Ու երբ կարգն եկաւ ամէնէն վերջին
Դանդաղ քայուածքով այս կենդանիին,
Էջ դրաւ անոր անունը Ադամ.
Անուն մը որ չէր անյարմար, անհամ:

Հագիւ հեռացած՝ էջը մոռցեր էր
Թէ իր անունը ի՛նչ էին դրրեր:
Դարձաւ, աղաչեց, ըսաւ Ադամին,
«Մոռցայ անունըս, ո՛հ, ըսէ՛ կրկին»:

Ադամը բռնեց անոր ականջէն,
Պինդ պինդ քաշելով ըսաւ պոռալէն.
«Է՛ջ է անունըդ, է՛ջ է, հասկըցա՞ր»:
Այն օրէն ականջները մընացին երկար:

10. ՖՐԱՆՔԼԻՆԻ ՍՈՒԼԻՉԸ

Տօնի օր մըն էր, Ֆրանքլին իր գրպանը
քիչ մը ստակ ունէր և կ'ուզէր քանի մը
խաղալիք գնել: Ուստի շուկայ իջաւ, իր
ճամբուն վրայ տղու մը հանդիպեցաւ, որուն
ձեռքը սուլիչ մը կար: Տղան այս սուլիչը
կը փչէր և սուր ձայներ կը հանէր, այնպէս
որ Ֆրանքլին լսելով՝ գմայլեցաւ, տղուն
մօտը գնաց և անոր ըսաւ. «Ծախէ՛ այդ
սուլիչը ինձի, գրպանիս մէջ եղած բոլոր
ստակը քեզի կուտամ»: Տղան ընդունեց
այս առաջարկութիւնը, և երբ Ֆրանքլին
սուլիչը ձեռք ձգեց, սաստիկ ուրախ եղաւ
և զայն փչելով տուն մտաւ: Իր եղբայրն
ու քոյրերը հարցուցին անոր թէ ո՛րչափ
ստակ տուեր էր այդ սուլիչը գնելու հա-
մար: Պատասխանեց՝ թէ գրպանին մէջ ու-
նեցած բոլոր ստակը տուեր էր: Այն ատեն
ամէնքը սկսան խնդալ Ֆրանքլինի պարզմը-
տութեան վրայ և ըսին որ չափէն աւելի
ստակ տուեր է: Ֆրանքլին աս լսելով՝ երեսը
կախեց և սկսաւ մտածել որ իր եղբայրներն
ու քոյրերը իրաւունք ունէին: Ուստի միտ-
քը դրաւ որ ուրիշ անգամ բան մը ծախու-
չառնէ մինչեւ որ անոր գինը չհասկնայ,
միշտ յիշելով սուլիչը:

Երբոր մեծցաւ Ֆրանքլին, այս զէպքը
 չմոռցաւ և ամէն անգամ որ բան մը գնելու
 երթար՝ սուլիչը կը յիշէր և իր փափաքները
 կը զսպէր: Երբոր բանի մը փափաքէր կամ
 բան մը գնէր, ինքն իրեն կ'ըսէր. «Չափէն
 աւելի ստակ չտանք սուլիչին»:

11. Գ Ի Ն Ե Մ Ո Ւ Ը

(Արաբական աւանդութիւն)

Օր մը սատանան մարդու մը առջեւ ե-
 լաւ իր ամենասոսկալի կերպարանքով, ու
 ըսաւ.

— Հիմա պիտի մեռնիս: Բայց կրնամ
 քեզի կեանքդ շնորհել, եթէ սա երեք պայ-
 մաններէն մէկը ընդունիս, կա՛մ հայրդ
 պիտի սպաննես, կա՛մ քոյրդ պիտի ծեծես,
 կա՛մ գինի պիտի խմես:

— Ո՛րը ընեմ, մտածեց մարդը: Անկա-
 ըելի՛ է որ մեռցընեմ հայրս. ինքն է որ
 ինձի կեանք պարգեւած է: Քոյրս չարչըր-
 կել՝ ահուելի՛ բան է: Ուրեմն գինին կը
 խմեմ:

Եւ գինի խմեց:

Բայց գինովալուն պէս՝ չարչըրկեց իր
 քոյրը, և սպաննեց հայրը:

12. Խ Ա Ջ Օ Գ Ն Է՛ Ի Ն Մ Ի

Օրորանիս մօտը նստած՝
 Մայրըս անուշ երգերով՝
 ինձ շատ անգամ քուն էր ըրած՝
 Խաչանըչան կրկնելով:
 «Ա՛յը ու խաչը քեզ պահապան»
 Անթիւ անգամ կրկներ էր,
 Խաչը իր սիրոյն միշտ ապաստան
 Ամէն րոպէ կանչեր էր:
 Երբոր թոթով լեզուս բացաւ,
 Խաչի դասը աւանդեց.
 Խա՛չ, օգնէ՛ ինձ, կրկնէ, ըսաւ,
 Գրթոտ սիրով պատուիրեց:
 Քանի՛ տարի այս սիրուն դասը
 Ես շարունակ կրկնեցի,
 Մայրիկիս հետ ժամ գընացի
 Խաչելութիւն սիրեցի:

Ուխտատեղի թէ մատուռներ
 Ո՛ւր որ ես ուխտ գրնացի,
 Համբուրեցի ես խաչքարեր,
 Խաչ, օգնէ՛ ինձ, կրկնեցի:
 Երբոր քիչ մը ես մեծացայ,
 Մայրըս տըլաւ Քերական,
 Խա՛չ, օգնէ՛ ինձ, կրկնէ, ըսաւ.
 Խաչը ուսմունքի օգնական:
 Խաչը օգնական ինձ կանչելով՝
 Այբուբենէն ըսկըսայ
 Ամէն դասիս միշտ կրկնելով
 Շուտով կարգալ սորվեցայ:

13. ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

(Արաբական գրոյց)

Հին ատեն Երուսաղէմ հերկուած դաշտ
 մըն էր. գետնին այն մասը՝ ուր կը բարձ-
 րանայ այսօր տաճարը, սեփականութիւն էր
 երկու եղբայրներու: Այս եղբայրներէն մէկը
 ամուսնացեալ էր և ունէր բազում գաւակ-
 ներ, միւսը կ'ապրէր առանձին. ընկերու-
 թեամբ. ի միասին կը մշակէին այն արտը
 զոր իրենց մօրմէն ժառանգած էին: Երբ
 հունձքի ժամանակը հասաւ, երկու եղբայր-

ներ կապեցին իրենց որաները, և երկու հա-
 ւասար դէզեր կազմելով թողուցին արտին
 մէջ:

Գիշերը, երկու եղբայրներէն այն՝ որ
 ամուսնացած չէր, լաւ խորհուրդ մը ունե-
 ցաւ: Ըսաւ իւրովի. «Եղբայրս կին մը և
 զաւակներ ունի անուցանելու, արդար չէ
 որ իմ բաժինս իրենին չափ մեծ ըլլայ. օ՛ն
 երթանք իմ դէզէս առնենք քանի մը որա-
 ներ՝ աւելցնելու համար անորիններուն վը-
 րայ. չպիտի նշմարէ նա այս բանը և այս-
 պէս չպիտի կրնայ մերժել:» Եւ ըրաւ ինչ-
 պէս որ մտածած էր:

Միեւնոյն գիշերը միւս եղբայրը ար-
 թընցաւ և ըսաւ իր կնոջ. «Եղբայրս երի-
 տասարդ է, նա կ'ապրի միայնակ և առանց
 ընկերուհիի. ոչ ոք ունի իրեն՝ օգնական
 ըլլալու համար իր աշխատութեան մէջ և
 սփոփելու զինքը իր խոնջութիւններէն,
 արդար չէ որ մենք հասարակաց արտէն
 նոյնքան որայ առնենք որքան ինք. ելլենք,
 երթանք և գաղտնաբար տանինք իր դէզին
 վրայ աւելցնել որաներուն մէկ մասը. չպիտի
 նշմարէ նա վաղը և այսպէս չպիտի մերժէ:»
 Եւ ըրին ինչպէս մտածած էին:

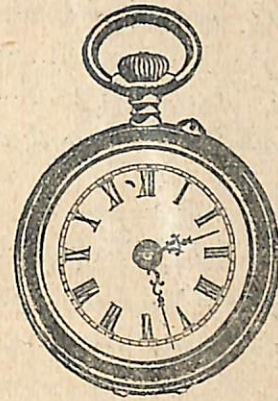
Հետեւեալ օրը, եղբայրներէն իւրաքան-
 չիւրը արտը գնաց և շատ զարմացաւ տես-

ներով որ երկու զէզերը դարձեալ նման էին .
 ո՛չ մէկը և ո՛չ միւսը չէին կարող ներքնա-
 պէս բացատրել այս հրաշալիքը: Նոյնպէս
 ըրին շատ գիշերներ շարունակ, բայց որով-
 հետեւ անոնցմէ ամէն մէկը միեւնոյն
 թիւով որաներ կը տանէր իր եղբօր զէզին,
 զէզերը կը մնային համահաւասար, մինչեւ
 որ գիշեր մը, երկուքն ալ դէտ կենալով
 որպէսզի այդ գաղտնիքին պատճառը հաս-
 կընան, մէկմէկու պատահեցան, իւրաքան-
 չիւրը իր գիրկին մէջ վերուցած այն որա-
 ները, զորս իրարու կը սահմանէին փոխա-
 դարձաբար:

Արդ, այն վայրը, ուր ա՛յնքան բարի
 խորհուրդ մը ծագած էր միանգամայն և
 ա՛յնքան յարատեւութեամբ՝ երկու մարդոց
 մտքին մէջ, անշուշտ Աստուծոյ հաճելի տեղ
 մըն էր, և մարդիկ օրհնեցին զայն և ընտրե-
 ցին շինելու համար հոն Աստուծոյ տուն մը:

Ա Ռ Ա Մ

Բերանը սիրտին աւելցուքէն կը խօսի:
 Աշխատասէրը անօթի չի մնար:
 Աղքատին ողորմողը Աստուծոյ փոխ կուտայ:
 Ընտիր գիրքը ընտիր բարեկամ է:

14. Մ Ա Ն Ո Ւ Կ Ը Ժ Ա Մ Ա Ց Ո Յ Ց Ի Ն

Հանիիս պէս կը տըքաս,
 Սըլաքներդ կը դառնան .
 Բիշ մը կեցիր, ի՛նչ կ'ըլլայ,
 Չե՞ս մեղքընար սա գարնան:

Թիք թաք, թիք թաք՝ ականջիս
 Երբ մայրիկը բռնէ քեզ,
 Կ'ըսէ թէ միշտ կը տանիս
 Վարդի թերթերը իմ կեանքէս:

Օրօր ըսեմ, քընացիր,
 Շաքար, ընկոյզ, հաց, պանիր,
 Ուզածներդ տամ քեզի,
 Կեանքըս մ'առներ մի՛ տանիր:

Ես քուն ըլլամ, թէ արթուն,
Դուն չես կենար, կը քալես,
Ըսել է՝ չես հասկնար
Իմ ժպտելէս ու լալէս :

Վաղը՝ երբոր մեծ ըլլամ,
Քեզ կը կախեմ իմ վիզէն,
Վախցի՛ր ինձմէ՝ ու մի քիչ
Ժամերդ կամաց թող վազեն :

Հ Ա Ն Ե Լ Ո Ւ Կ

Յուշիկ յուշիկ կը քալէ
Գիշեր ցերեկ, փոյթը չէ,
Թէև նոյն տեղ միշտ ման գայ
Բայց ո՛չ գլուխը կը դառնայ
Ո՛չ քալելէ կը յոգնի,
Ոչ ուտելու պէտք ունի,
Բայց ինք է որ քեզ կ'ըսէ
«Ե՛լ, կե՛ր, պառկէ՛, աշխատէ՛» :

Ա Ռ Ա Մ

Քիչ բարձիր, շուտ դարձիր :
Հաց ու պանիր, կե՛ր ու բանի՛ր :
Գաւաթ մը ջուր, ուզողին տուր :

15. Մ Ե Ծ Ս Ե Ղ Ա Ն Ը

Մայրիկը սեղանը դրած էր : Աննիկ և
Օննիկ նստան և մեծ ախորժակով հաց, միս
և բանջարեղէն կերան : Երբ լմացուցին,
հայրը ըսաւ. «Տղաք, այսօր ձեզի մեծ սե-
ղան մը պիտի ցուցնեմ :»

Տղաքը հետաքրքրուլթեամբ լեցուեցան
և արտորնօք պատրաստուելով իրենց հօրը
հետ դուրս ելան : Հայրը կ'ուզէր զանոնք
մօտակայ լեռան վրայ առաջնորդել : Պար-
տէզի մը քովէն անցնելու ատեն դիտեցին
թէ ինչպէս ճնճողուկները կեռասենիին վրայ
հանգչելով հասուն կեռասները կ'ուտէին :
Ճամբուն վրայ տեսան ծաղիկներ, որոնց
բաժակներուն քաղցրիկ մեղրը կը ծծէին
մեղուններ : Արտին մէջ նշմարեցին նապաս-
տակ մը, որ կաղամբի թերթ կը ճաշակէր :
Օղին մէջ իրենց գլխուն վրայ կը թռչտէին
ծիճեռնակներ, որոնց ժիրաժիր մժողուկներ
կ'որսային իրենց փորիկը կշտացնելու հա-
մար : Մարգագետնին վրայ կ'արածէին ոչ-
խարներ, այծեր ու կովեր : Երբ անտառ
հասան՝ Աննիկ ու Օննիկ առատ ու համեղ
հատապտուղներ գտան, ժողվեցին ու կերան :
Վերջապէս անոնք լեռանը գագաթը հա-
սան : Իրենց չորս կողմը բազմաթիւ արտեր

տեսան : Որոնց մէջ բուսած էր ցորեն ,
 մեղի հաց ըլլալու համար . ուրիշներուն մէջ
 գարի՝ էշերուն համար , վարսակ՝ ձիերուն
 համար , առույտ և ուրիշ խոտեր՝ եղերուն և
 ընտանի կաթնատու կենդանիներուն համար :
 Քիչ մը հեռուն կը տեսնուէին պարտէզներ
 պտղալից ծառերով լեցուն և բանջարանոց
 առատ բանջարներով :

«Կը տեսնէ՞ք , սիրելիներս , ըսաւ հայրը .
 մարդէն սկսելով ամենայետին ճճիին համար
 առատ ուտելիք կայ : Հայր Աստուած իր
 անհուն բարութեամբ պատրաստած է այս
 մեծ սեղանը , որուն վրայ կը տեսնենք ար-
 տեր , պարտէզներ , մարգեր հազարումէկ
 բարիքներով լեցուն :»

Այս խօսքերուն վրայ Աննիկ և Օննիկ
 երախտագէտ ակնարկներ ուղղեցին դէպի
 երկինք և գոհ սիրտով տուն վերադարձան :

16. ԴՈՒՆ ԻՆՉ ՈՒՆԻՍ

Խղունջն ունի իր խըցիկ ,
 Թռչունն իր բոյն գեղեցիկ ,
 Մեղուն ունի իր փեթակ ,
 Կատուն ունի իր մուշտակ .

Դո՞ւն ինչ ունիս պիտանի ,
 Ըսէ՛ , նայի՛մ , պատանի :

— Հագուստ ունիմ ու կօշիկ ,
 Եւ ծընողներ անուշիկ .
 Միրտ մը ունիմ մանաւանդ
 Հօրըս , մօրըս հընազանդ .
 Ունիմ նաև ես ուսման
 Եռանդ ու սէր անսահման :

17. ԳՈՂՅՈՒԱԾ ՁԻՆ

Գեղացիի մը ձիերուն լաւագոյնը գող-
 ցան իր ախուէն :

Քանի մը օր ետքը , գեղէն 15 մղոն
 հեռու շուկայ մը գնաց ուրիշ ձի մը գնելու
 միտքով , բայց մեծ եղաւ իր զարմանքը ,
 երբ ծախու հանուած ձիերուն մէջ իր ձին
 ճանչցաւ :

Իսկոյն բռնեց անոր սանձէն ու պոռաց .
 «Աս ձին ի՛մս է , երեք օր է որ գողցուցի :»

— Կը սխալի՞ք , Պա՛րոն , ըսաւ՝ քաղա-
 քավար ձեւերով՝ այն մարդը որ ձին ծախել
 կ'ուզէր : Տարի մը կայ որ այս ձին իմս է ,
 ուրեմն ձերը չէ անշուշտ : Սակայն կարելի

է որ նմանութիւն մ'ունենայ ձերինին հետ , բայց այս նմանութիւնը ոչինչ կ'ապացուցանէ :»

Գեղացին շուտ մը երկու ձեռքը ձիուն աչքերուն վրայ դրաւ ու ըսաւ . «Էհ, եթէ այսչափ երկար ատենէ ի վեր ձին քուկդ էր , ըսէ տեսնեմ , ո՞ր աչքը կոյր է :»

Միւսը , որ իրօք ձիուն գողն էր , բայց որ ուշադրութեամբ զննած չէր զայն , շուտօրէն մնաց : Սակայն , քանի որ բան մը ըսել պէտք էր , ըստ բախտին պատասխանեց .

— «Չա՛խ աչքն է :

— Սխա՛լ է , ըսաւ գեղացին :

— Չէ՛ , չէ՛ , ընդմիջեց գողը , սխալեցայ . ըսել կ'ուզէի որ աջ աչքն է որ չի տեսներ :»

Ան ատեն գեղջուկը բացաւ ձիուն աչքերն ու ըսաւ .

— Հիմա հաստատուեցաւ որ դուն սրտախօս մը և գող մ'ես . ձին ո՛չ կոյր է ո՛չ միականի : Հարցումիս նպատակն էր նենգութեանդ քօղը բանալ և երեւան հանել գողութիւնդ :»

Բոլոր ներկաները սկսան խնդալ ու ծափել՝ «Գողը բռնուեցա՛ւ» պոռալով :

Գողը ստիպուեցաւ նախ ձին իր օրինաւոր տիրոջը յանձնել , ապա բանտարկուիլ ու կրել իր արժանի պատիժը :

18. ԿՐԱԿԸ

Փայտը կամ ածուխը վառելով կ'ունենանաք կրակ : Անիկա հաճելի ընկեր մըն է ու միանգամայն շատ օգտակար : Անոր վարդագոյն բոցերը թեթե լոյս մը կը սփռեն սենեակին մէջ : Անիկա կը տաքցնէ մեզ ձմրան միջոցին , առանց անոր պիտի զրկուէինք բազմաթիւ համեղ կերակուրներէ և մեզի կարելի պիտի չըլլար հաց պատրաստել : Մեր մարմինն ու հանդերձները մաքուր պահելու համար որքան ջուրի՝ նոյնքան ալ կրակի պէտք ունինք . ինչու որ ջուրը կրակով կը տաքըրնենք :

Գրեթէ ամէն տեսակ արհեստի մէջ կը
րակն ունի ամենակարեւոր բաժինը: Մե-
քենաները կը դառնան, նաւերը կը յառա-
ջանան, շոգեկառքերը սրընթաց կ'արշաւեն
կրակով կամ անոր արտադրած շոգիովը:
Մեր գիտցած բոլոր երկաթեղէն գործիք-
ները կրակի միջոցով շինուած են, ինչպէս
նաև խեցեղէն, ապակեղէն ու յաիւճապակ-
եայ բոլոր անօթները: Եթէ կրակը չըլլար,
աշխարհն շատ յետադէմ վիճակ մը կ'ունե-
նար: Այսպէս ուրեմն կրակը մեզ կը լուսա-
ւորէ, կը տաքցնէ, կը մաքրէ, կը կերակրէ,
կը քաղաքակրթէ, մէկ խօսքով մեր բոլոր
պէտքերուն կը հասնի. անիկա բարի մօր
մը պէս է:

Կրակ յառաջ բերելու համար կը գոր-
ծածենք լուցիկ: Լուցիկներն եղեւնափայտէ
կտրուած բարակ ձողիկներ են, գրեթէ մէկ
մատ երկայն: Անոնց մէկ ծայրը թաթխուած
է ծծումբի մէջ, որ դիւրավառ նիւթ մըն է:
Ծծումբին վրայ կը գտնուի լուսակիր (փոս-
փոր) որ ոսկորէ կը հանուի և շատ վտան-
գաւոր թոյն մըն է: Անիկայ ծծումբէն
աւելի դիւրավառ է: Լուսակիրին վրայ ալ
խէժը գալով լուցիկները բոլորովին պատ-
րաստ կ'ըլլան գործածուելու:

Այսքան մեծ օգտակարութիւն ունեցող
կրակը կրնայ նաև մեծ աղէտներ պատճա-

ուել, եթէ անզգոյշ գտնուինք: Փոքրիկ կայծ
մը բաւական է ամբողջ տուններ, թաղեր ու
գիւղ մը այրելու: Եւ հրդեհներու մէջ շատ
անգամ մարդիկ ալ ողջ ողջ կ'այրին: Անոր
համար տղաքներ կրակի հետ երբէք խա-
ղալու չեն:

Հ Ա Ն Ե Լ ՈՒ Կ

Սեւ էր առաջ, կը կարմրի .
Երբ կեր չունի՝ կը մարմրի,
Բերան չունի, լափել կրնայ .
Բայց ջուր խըմել չի սիրեր նա:

19. ՈՒՂՏԻՆ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

Ուղտը քաշուեր էր դատաստանի
Բայց ի՛նչ մեղքով. — այդ չէր յայտնի:
Ատեանն ահաւոր, կաճառն անկաշառ
Խորհուրդն էր անճառ:
Ռ՛վ սքանչելի տեսիլ ահաւոր,
Նշանաւոր,
Զի ուղտն ունէր հասակ խոշոր:

Ո՛վ զարհուրելի տաճնապ սրտայոյզ՝
Հանգոյց անլոյծ,

Զի ցած դռնակն դատաստանի
Ուղտին մտնել չէր կարելի.

Սաստիկ է վէճ, մեծ է խնդիր
Պէտք է վճիռ:

Աւագ իշխանք, տեարք պարոններ
Կան ակնդէտ և անհամբեր:

Բայց վերջապէս մեր ազուխտուն
Զայն կը լսուի, ձայնիկ ճկուն,

«Քո եմք ծառայ
Առիւծ արքայ.

Դատաստանդ անեղ, դատաւոր արդար,
Վճիռդ անաչառ

Հրամայէ՛, Տէ՛ր, ուղտին կուզեր
Կտրել, նետել նախ ոտներ,

Յետոյ բերուի
Քո առաջի»:

«Եղիցի»,

Ատեանն անաւոր, կաճառ անաչառ
Զայնակցի իսկոյն. կրկնէ ծափահար.

«Եւ եղիցի»:

Վա՛յ իմ մեղքիս, այսպէս դատի,
Ամէն խնդիր դիւր կը լուծուի:

20. ՈՒՂՏԸ

Արաբիայի մէջ անհուն տարածութեամբ
աւազուտ դաշտեր կան որոնք անապատ կը
կոչուին: Ամէն տեղ աւագ է, ո՛չ կանաչու-
թիւն կայ, ո՛չ ծառ, ո՛չ աղբիւր զովարար:
Այս աւազուտ դաշտերուն մօտերը կը բնա-
կին Արաբացիներ ու կը ճամբորդեն ուղ-
տով: Այս կենդանին ա՛յնքան լաւ և ա՛յն-
քան արագ կը վազէ այդ աւազուտ ովկիա-
նոսին մէջ՝ որ անապատի նաւ անուներ կու-
տան անոր:

Ուղտը ձիէն աւելի մեծ է, երկայն ու
վտիտ սրունքները ունի և իր ոտուրները
ա՛յնպէս շինուած են որ աւագին մէջ չեն
մխուրդ. գլուխը փոքր է և վիզը երկայն
ու կոր:

Երկու տեսակ ուղտ կայ, մէկ տեսակը

երկու կուտակէն ունի, իսկ միւս տեսակը մէկ կուտակէն:

Ուղտը ուժեղ է և կրնայ տաք աւազին վրայ քանի մը օր շարունակ ծանր բեռ մը տանիլ: Ութը տասը օր կրնայ անսնունդ քայել:

Ուղտը կը ճանչնայ իր տիրոջ ձայնը, և մէկ բառով մը կը ծնրադրէ՝ բեռը վրան առնելու կամ վար իջեցնելու համար:

Գիտէ թէ ո՞րքան բեռ կրնայ տանիլ, և եթէ կարողութենէն վեր բեռ մը տան՝ ոտք չելլեր, գլխով կը զարնէ մօտը գտնուողին ու ողբագին աւաչներ կ'արձակէ:

Զարմանալի չէ որ Արաբացիները այնքան կը սիրեն իրենց ուղտը, անոր վրայ գովասանքի երգեր կ'երգեն, երկնածիր պարգեւ մը, օրհնեալ կենդանի մը կը նկատեն: Իրաւ է որ ձին իր տէրը վրան կը կրէ, կովը կաթ կուտայ, ոչխարը բուրդ բայց ուղտը այս ամէն բարիքը միանգամայն կ'ընծայէ Արաբացիին: Անպատին բնակիչներուն կաթ կուտայ, իր միսը անոնց համար ընտիր սնունդ մ'է, և իր երկար ու փափուկ մազով հագուստ կը շինեն:

21. ՖՐԱՆՔԼԻՆ

Նոր աշխարհի այս մեծ քաղաքացին ու պարծանքը, ծնաւ 1706ին, Ամբրիկայի Միացեալ Նահագներու Մասաչիւսէթ նահանգին Պոսթըն քաղաքը: Հայրը աղքատիկ օճառագործ մըն էր: Նախ Ֆրանքլին տպարանի գործաւոր եղաւ, և իր բարի վարքովը ու խնայողութեամբ քանի մը տարի ետք կարելոր տպարանի մը պետ եղաւ Ֆիլատէլֆիայի մէջ, և քիչ ժամանակէն համեստ սպրուստ մը ձեռք բերաւ: Այն ժամանակէն

սկսաւ հանրային օգտի վերաբերող գործերու պարապիլ: Մատենադարան մը և գրական ընկերութիւն մը հիմնեց, լրագրեր և տարեցոյցեր հրատարակեց, որոնք ժողովրդին մէջ օգտակար ծառայութիւններ ծաւալելու կը ծնուայէին: Շատ չանցաւ՝ կառավարական պաշտօնի մէջ մտաւ. նախ քարտուղար եղաւ, յետոյ անգամ Բէնսիլվանիոյ համայնքին, և կարեւոր տնօրէնութիւններ առաջարկեց և ընդունիլ տուաւ, այն է ուսումնարաններու, հիւանդանոցներու և ուրիշ հանրօգուտ հաստատութիւններու հիմնարկութիւն: Միանգամայն գիտութիւններու կը պարապէր: Հանճարեղ գիւտեր ըրաւ ելեքտրականութեան վերաբերեալ, և շանթարգելը հնարեց: 1753ին Ամերիկայի թրդթատարութիւններու վերատեսուչ անուանեցաւ. երկու տարի ետքն ալ պատգամաւոր զրկուեցաւ Անգլիա՝ իր քաղաքացիներու շահերն պաշտպանելու, և քանի մը մասնական յաջողութիւններ ձեռք բերաւ: Բայց դժգոհութիւններու հիմնական պատճառները բառնալ կարելի չեղաւ, և վերջապէս պատերազմ ծագելով Անգլիոյ և Ամերիկայի միջեւ, Ֆրանգլին մեկնեցաւ Լոնտրայէն: Վերադարձին՝ Բէնսիլվանիոյ կողմէ պատուիրակ ընտրուեցաւ կեդրոնական ընդհա-

նուր ժողովին, հասարակապետութեան: 1776ին Ֆրանսա զրկուեցաւ օգնութիւն խնդրելու, և մեծ համակրութեամբ ընդունուելով՝ իր ամէն խնդրածը ձեռք բերաւ: 1783ին ստորագրեց հաշտութեան նշանաւոր դաշնագիրը. երկու տարի յետոյ վերադարձաւ Ամերիկա, ուր փառաւոր ընդունելութիւն մը ըրին իրեն, և Բէնսիլվանիոյ նահանգին գահերէց անուանեցին զինքը: 1788ին գործէ քաջուեցաւ և երկու տարի յետոյ վախճանեցաւ 84 տարեկան հասակին մէջ:

Ֆրանգլին ոչ միայն գերընտիր քաղաքացի մը և ճարտար ընագէտ մը եղաւ, այլ և մեծ բարոյախօս մը և առաքինութեան տիպար: Ինքնակրթական մեթոտ մը հնարած էր իր բարոյական պակասութիւններն ու մոլութիւնները ուղղելու համար, և այսպէս իր հայրենակիցներու բարքն ալ կրթելու մեծապէս նպաստեց իր ժողովրդային գրուածներով:

Ահաւասիկ իր բարոյական ինքնակրթութեան մեթոտը, զոր իբրեւ կտակ իր սերունդին կ'աւանդէ այս մեծ քաղաքացին:

22. ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՍԷՋ ՅԱՌԱՋԴԻՄԵԼՈՒ ՄԻՋՈՅԸ

«Պատանեկութեանս ժամանակ դժուարին և խիզախ խորհուրդ մը յղացայ, այն է բարոյական կատարելութեան հասցնել զիս: Կը բաղձայի պահպանել զիս այն ամէն մտլութիւններէն ու սխալներէն, որոնց մէջ կրնայի քաշել ձգել զիս բնական հակումը, սովորոյթը կամ ընկերութիւնը: Այս դիտաւորութեամբ հետեւեալ միջոցը փորձեցի: Տասներկու առաքինութիւններու անուան տակ ժողովեցի ինչ որ ներկայացաւ միտքիս՝ իբրեւ կարեւոր և բաղձալի, և այն անուններու իւրաքանչիւրին առջեւ կարճ պատուէր մը դրի, անոնց նշանակութեան տուած ընդարձակութիւնս յայտնելու համար,

1. Ժուժկայութիւն. — Մի՛ ուտեր ստամոքսդ ծանրացնելու չափ, և մի՛ խմեր զըլուխդ դառնալու չափ:

2. Լուութիւն. — Մի՛ ըսեր այնպիսի բան մը՝ որ ո՛չ ուրիշներու կրնայ օգտակար կամ պիտանի ըլլալ, և ո՛չ քեզ: Զգուշացի՛ր ունայնութենէ:

3. Բարեկարգութիւն. — Բնակարանիդ մէջ ամէն բան իր յատուկ տեղն ունենայ և ամէն գործ իր ժամանակն:

4. Յառաջադիմութիւն. — Հաստատապէս որոշէ՛ ինչ որ պարտիս ընել, և առանց թերանալու կատարէ՛ ինչ որ դրած ես միտքդ:

5. Խնայողութիւն. — Քեզի կամ ուրիշներու օգուտ չունեցող ծախք մի՛ ըներ, այսինքն մի՛ վատներ:

6. Աշխատութիւն. — Մի՛ կորսնցներ ժամանակը. միշտ զբաղէ՛ օգտակար բանով մը: Հեռու կեցի՛ր անպէտ գործերէ:

7. Անկեղծութիւն. — Զգուշացի՛ր պատիպատ գործերէ ու խօսքերէ. խորհէ՛ անմեղութեամբ ու արդարութեամբ, և ինչպէս որ կը խորհիս՝ այնպէս խօսէ՛:

8. Արդարութիւն. — Մի՛ վնասեր մէկուն անիրաւութիւն ընելով՝ կամ պարտականութիւնդ եղած բարիքը չընելով:

9. — Զափաւորութիւն, — Փախի՛ր ծայրայեղութենէ: Զգուշացի՛ր քեզ տուած վնասուց վրայ դառնապէս զգածուելէ:

10. Մաքրութիւն. — Մաքուր պահէ մարմինդ, հանդերձներդ և բնակարանդ:

11. Հանրութիւն. — Մի՛ վրդովիր չնշին բաներէ, ո՛չ ալ հասարակ կամ անխուսափելի դէպքերէ:

12. Խոնարհութիւն. — Յիսուսի նմանէ՛:

«Այս ամէն առաքինութիւններն ինծի ունակութիւն ընելու համար, որոշեցի իւրաքանչիւրին կատարման մէկ մէկ շաբաթ նուիրել մասնաւորապէս, առանց միւսներն ալ զանց առնելու .

«Այս նպատակաւ տասներկու երեսներէ բաղկացեալ տետրիկ մը շինեցի, մէն մի երեսին վերի գլուխը առաքինութեան մը նունը գրեցի և կարմիր մելանով վերէն վար եօթը գիծ քաշեցի, շաբթուն եօթը օրերուն համար, և իւրաքանչիւր սիւնակին վերի ծայրը եօթը օրերէն միոյն անունը գրի . յետոյ այն սիւնակները տասներկու մասի բաժնեցի, տասներկու տողաձև գիրերով : Այն գիծերուն և օրուան սիւնակին վրայ մելանով կէտ մը կը դնէի, նշանակելու համար այն սխալները զոր զործած ըլլալս կը ճանչէի :

«Այսպէս կրնայի կատարեալ դասընթացք մը ընել տասներկու շաբաթի մէջ, և տարին չորս անգամ վերսկսիլ : Ինչպէս որ ընդարձակ պարտէզ մը մաքրել ուզող մարդ մը շլանար բոլոր վնասակար բոյսերը միանգամայն խլել, վասն զի իւր կարողութենէն վեր է, այլ կ'սկսի նախ ածուներէն մէկը մաքրել և առաջինին գործն աւարտելէ ետք անցնիլ միւսին, այսպէս ես ալ կը յուսայի

քաջալերական բերկրութիւն մը ճաշակել տետրակիս երեսներուն վրայ տեսնելով իմ յառաջդիմութիւնս առաքինութեան ճամբուն մէջ, սխալացոյց կէտերուն հետզհետէ նուազումովը, մինչև որ վերջապէս տետրակիս երեսները կատարելապէս սպիտակ տեսնելու երջանկութիւնն ունենայի տասներկու եօթնեակի օրըստօրէական քննութենէ ետք :

«Ուստի սկսայ գործադրել այս ծրագիրը և զարմացայ տեսնելով որ երեւակայածէս շատ աւելի պակասութիւններ ունէի . բայց յետոյ գոհութեամբ տեսայ որ օր օրի կը պակսէին :

«Կը փափաքիմ որ իմ ապագայ սերունդս գիտնայ թէ իրենց պապերէն մին, Աստուծոյ շնորհաց օգնութեամբ, այս միջոցով երջանիկ կեանք մը վարեց մինչև իւր եօթանասունիններորդ տարին, ուր կը գրէ այս տողերը» :

Ա Ռ Ա Մ

Չգիտնայն ամօթ չէ, չսորվիրն է ամօթ :
 Չար ընկերներ բարի վարքը կ'ապականեն :
 Բարկութիւնը կէս յիմարութիւն է :

23. ՀՈՂԱԳՈՐԾՆ ԵՒ ԻՐ ՈՐԴԻՆԵՐԸ

Հարուստ հողագործ մը իր մահուան մահճին
 Մօտ կանչեց իր մանչ զաւակներն արի,
 Եւ ըսաւ անոնց, միակ ու վերջին
 Պատուէրս այն է որ չըլլայ օտարի
 Վաճառելու հանել, յանձնել հաւասիք
 Հողն այն՝ զոր թողած են մեզ մեր նախնիք.
 Զի անոր ներքեւ գանձ մը կայ թագուն:
 Ո՛ր կողմ գտնուիլն աղէկ չեմ գիտեր,
 Բայց բիչ մ'աշխատանք և կամք աննկուն
 Կրնան այն գանձին ընել ձեզի տէր:
 Ուստի այս տարի երբ գայ օգոստոս
 Առէ՛ք ձեր գործիքն—արօր, բրիչ, բահ—
 Բացէ՛ք, փորեցէ՛ք ամէն տեղ ալօս,
 Զարօրուած խորշ մ'անգամ չմնայ:
 Մեռաւ հողագործն, իր որդիքն ուժեղ
 Բազկօք և բրչով գետին հերկեցին,
 Տակն ու վրայ ըրին հողերն ամէն տեղ:
 Եւ թէպէտ հետքն իսկ չգտան գանձին,
 Մակայն այնքան լաւ հերկուած հողերէն
 Երբ սերմանեցին, խիստ առատօրէն
 Քաղեցին ցորեն, հաճար ու գարի,
 Եւ լաւ հասկցան թէ իրենց բարի
 Հայրն ուզած էր մեռնելէ առաջ
 Իր զաւակներուն ուսուցանել քաջ
 Թէ աշխատութիւնն գանձ մ'է յաշխարհի:

24. ԾՈՅԼ ՏՂՈՒՆ ՎԱԽՉԱՆԸ ՇԱՏ ԳԷՇ Է

Անդրէաս իր տղայութեան ատեն ազնիւ
 քնութիւն մը և օրինակելի վարք մը ունէր:
 Ամէնուն հետ սիրով կը վարուէր, իր ծնողքը
 շատ կը սիրէր. գլխատէր էր և իր պարտա-
 կանութիւնները խղճի մտօք կը կատարէր,
 ուսուցիչներուն սիրելի եղած էր իր աշխա-
 տութեամբը:

Բայց Անդրէաս իր այդ վարքը չշարու-
 նակեց, փոխուեցաւ: Ա՛լ սկսաւ դպրոց չեր-
 թալ, փողոցները, դաշտերը կը շրջէր, շատ
 անգամ կը բարկացնէր մայրը և կը լացնէր:
 Ա՛լ ոչ ոք կը սիրէր դիւքը, մէկը վստահու-
 թիւն չունէր անոր վրայ, արհեստի մը, աշ-
 խատութեան մը չէր հետեւեր: Ստահակ մը
 դարձաւ, փողոցները տղաքներու հետ կռուի
 կը բռնուէր, կը ծեծէր դանոնք և կը փա-
 խէր:

Բայց, տղաքս, գիտէ՞ք Անդրէաս վեր-
 ջապէս ի՛նչ եղաւ, հայրը արդէն մեռած էր,
 իսկ մայրը լուացարարութեամբ կ'ապրէր.
 Անդրէաս ստիպուեցաւ մուրալ, ասդին ան-
 դին ծառայութիւններ ընել. ամէնքը անկէ
 երես կը դարձնէին: Անդրէաս յուսահատ,
 թուլացած ինչ ընելը չէր գիտեր, խեղճ ու
 անօգնական մնացած էր:

Կը տեսնէ՞ք, տղա՛ք, ծոյլ և թուլամորթ տղաքներուն վախճանը: Օր մը կուգայ որ կը ստիպուին գողութիւն ընել, մարդ սպաննել, բայց իրենց պատիժը շուտով կը գտնեն: Թոյլ և ծոյլ մարդիկ չեն կրնար բարի և օգտակար քաղաքացի ըլլալ:

25. ԱՂՈՒԷՍ ԵՒ ԲԱԴ

Աղուէս. «Հերի՞ք լողաս, բաղիկ սիրուն, Բիչ մը խնայէ քու ոտքերուն. Եկուր, հետորդ հինէն նորէն Բիչ մը խօսինք մըտերմօրէն:»

Բադ. «Հինը, նորը պարոն աղուէս. Դուն ինձմէ շատ աղէկ գիտես.»

Խելացութիւնդ գիտեմ արդէն,
Ա՛լ ի՞նչ կ'ուզես խեղճուկ բաղէն:»

Աղուէս. «Կանանչին վրայ, ազնիւ ընկեր. Բադի փետուր մըն է ինկեր. Եկուր ու տես ի՞նչ գեղանի, Փետուրներուդ կը նմանի:»

Բադ. «Խու՛մք մ'ը աղուէս եկան երէկ Ու լափեցին բաղեր երեք. Զոնի փետուր է այդ, գիտես Կ'ուզե՞ս միթէ բռնել քիթէս:»

—Աղուէսը շատ խորամանկ էր Բայց գուր անցան հոն իր ջանքեր. Ընկերներու մահ դառնագին Դաս եղած էր մեր բաղիկին:

26. ԿԱՍՔԸ ԱՍԷՆ ԲԱՆԻ ԿԸ ՅԱՂԹԷ

Մարգարը զուարթ և երջանիկ կեանք մը կ'անցնէր, յանկարծ օր մը իր հայրը մեռաւ, ա՛լ խեղճ ու անպաշտպան մնացին մայր ու տղայ, բայց տղան սիրտ ունէր և չվհատեցաւ:

—Մայրիկ, ըսաւ տղան, ես չեմ ուզեր,

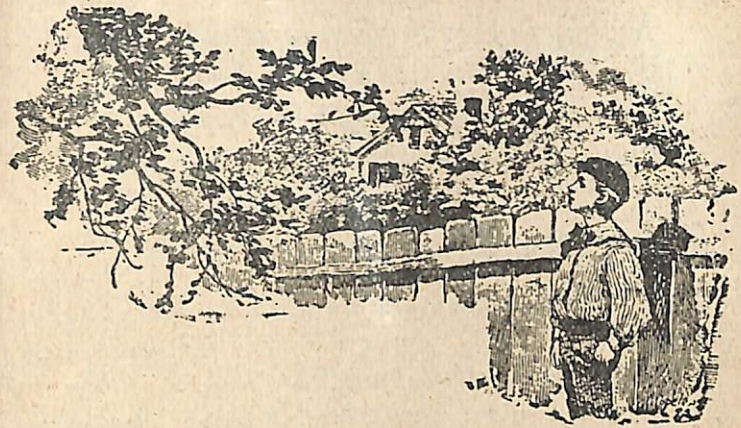
որ ինձի համար ասդին անդին աշխատիս,
յոզնիս ու հիւանդ ըլլաս: Ես ալ մարդ եմ,
պիտի աշխատիմ պզտիկ թոշակով արհես-
տաւորի մը քով և քու վրադ բեռ չպիտի
ըլլամ:

Մարգարը տասնըհինգ տարեկան էր,
գնաց ատաղձագործի մը քով և աղաչեց որ,
զինքը իր քովը առնէ: «Ուժ և կամք ունիմ,
ըսաւ տղան վարպետին, ամէն բան պիտի
ընեմ, որպէսզի մայրս պահեմ և կերակրեմ:»

Ատաղձագործը այնքան հաւնեցաւ տը-
ղուն, որ զանիկա քաջալերելէ և վարձատ-
րելէ զատ, իր հարուստ յաճախորդներէն
մէկուն ներկայացուց. որ խեղճ ընտանիքին
օգնութիւն մը ընէ և յաճախորդը սիրով
ընդունեց անոր առաջարկը, բայց տղան
երբեք չզաղրեցաւ աշխատելէ:

Հ Ա Ն Ե Լ Ո Ւ Կ

Վարպետները թեւաւոր՝
Անքար, անկիր և անգործիք
Տուն կը շինեն ձեւաւոր.—
Միտքինս արդեօք գուշակեցի՞ք:

27. Ա Շ Խ Ա Տ Ա Ս Է Ր Մ Ա Ն Ո Ւ Կ

Ի՛նչպէս ան պզտիկ գործունեայ մեղուն
իր ժամանակը լաւ կը գործածէ,
Ու բոլոր օրը մինչեւ իրիկուն
Ծաղիկէ ծաղիկ մեղրը կը ժողվէ:

Շատ իմաստութեամբ ան իր փեթակը
Ու բըզեղները մոմով կը շինէ,
Եւ աշխատութեամբ շինած տընակը
Անուշիկ մեղրով շուտ կը լեցընէ:

Ե՛ս ալ, ուրեմն, մեղուին նրմանիմ,
Իմ գործերուս մէջ աշխատող ըլլամ.
Թո՛ղ չի յորդորէ իս չար սատանան
Թէ ատեն ունիմ, քիչ մը ծոյլ մընամ:

Գիրքերով, գործով կամ անմեղ խաղով
Մանկութեան օրերս անցրնել ջանամ.
Որպէս զի վերջը չըլլամ ամօթով,
Երբ բոլոր կեանքիս մեծ հաշիւը տամ:

28. ԵՐՁԱՆԻԿ ՄԱՐԴՈՒՆ ՇԱՊԻԿԸ

Պարսիկ Շահ մը կը ձանձրանար. «Բր-
ժշկեցէ՛ք զիս» կ'ըսէր իր բժիշկներուն:
Անոնցմէ ամէնէն գիտունը բսաւ. «Տէր իմ
թագաւոր, ձեր հիւանդութիւնը կը բժըշ-
կուի, եթէ երջանիկ մարդու մը շապիկը
հագնիք»:

Առաջին նախարարը սկսաւ երջանիկ
մարդ փնտռել: Իրենց վիճակէն գոհ կար-
ծուող հարուստ ու ազդեցիկ անձերու զի-
մեց: Ամէնքն ալ կ'ըսէին. «Երջանկութիւնն
ի՞նչ է՝ չենք գիտեր»:

Օր մը, նախարարը թշուառ փայտա-
հատի մը հանդիպեցաւ ու հարցուց անոր.
«Ըսէ՛ նայիմ, մարդուկս երջանիկ ես».

— Այո՛, բսաւ միւսը:

— Ուրեմն շո՛ւտ, շապիկդ ինծի տուր:

— Շապիկ չունիմ, պատասխանեց փայ-
տահատը»:

Այս պատմութիւնը հնարող իմաստունը
սորվեցնել ուզած է թէ ամէնէն հարուստը
ամէնէն երջանիկը չէ:

29. ԱՍՏՈՒԱԾ Է ԱՄԵՆՈՒՆ ՏԵՐԸ

Շատ մը քաղաքներ ու մեծկակ երկիր
մը՝ մէկ թագաւորութիւն մը կ'ըլլան, որուն
սահմաններն են լեռներ, մեծ ձամբաներն
են գետեր. չորսդին կը պատէ ծովը: Մէկ
թագաւորութեան մէջ եզող մարդիկը հայ-
րենակից են, մէկ լեզու մը կը խօսին, մէկ-
տեղ կը վայելեն խաղաղութիւնը, մէկ թա-
գաւորի կը հնազանդին:

Շատ թագաւորութիւններ, կղզիներ,
ցամաքներ, զանազան կլիմաներ մէկտեղ
եկած՝ աս աշխարհքս կը ձևացրնեն որ Աս-
տուծոյ իշխանութեան տակն է: Երկրիս
վրայ անթիւ են մարդիկ. ինչպէս մըջիւն-
ներն իրենց բոյնին մէջ, Որոնք որ տաք
երկրի վրայ կը բնակին՝ գոյներնին սեւ է.
որոնք որ ցուրտ երկիր են՝ մուշտակներ կը
հագնին: Ոմանք գինիով կը պաղղկին, ոմանք
կաթ կը խմեն, ոմանք ալ վազուկ ջուրերու
կ'երթան ծարաւնին կ'անցրնեն:

Ամէն մարդիկ մէկտեղ Աստուծոյ ըն-
տանիքն են. ամէն մէկն ալ զԱստուած կը
ձանջնայ, ինչպէս հովիւի մը ոչխարները.
մէկը մէկ լեզուով՝ մէկալը մէկալ լեզուով
իրեն կ'աղաչեն, ինքը ամէնն ալ կը հասկը-
նայ, ամէնուն ալ կ'օգնէ. իրեն զիմաց չկայ

անանկ մեծ մը՝ զոր չկարենայ պատժել,
չկայ անանկ զօրաւոր մը՝ որ իր պաշտպա-
նութեանը կարօտ չըլլայ:

Խեղճ Ափրիկէցի կնիկը որ գերութեան
մէջ է, հիւանդ տղուն օրօրոցին վրայ ին-
կած՝ չունի մէկը որ զինքը մխիթարէ ու
ցաւակցի. բայց Աստուած անոր քովն ալ
կեցեր՝ սիրտ կուտայ:— Բա՛ց բերանդ խեղճ
կնիկ. կանչէ՛ զԱստուած՝ քեզի օգնութեան
կը հասնի:

Վախցէ՛ք Աստուծմէ, ո՛վ երկրի բնա-
կիչներ. պատուեցէ՛ք զԱստուած, ընտանի՛ք
մարդկան: Ո՞վ կայ որ Աստուծոյ ստեղ-
ծածը չըլլայ որ իրեն փառք չտայ. ո՞վ է որ
Աստուծոյ օրհնութիւնը առած չըլլայ ու
զանիկայ չգովէ:

30 ԳԵՂԱՅԻ ԵՒ ԶՐԱԲՆԱԿ ՈՓԻ

(ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԵՔԵԱԹ)

Գեղացիին կացինը պատահմամբ գետը
ինկաւ: Խեղճ մարդը ցաւէն նստաւ գե-
տեզրը, սկսաւ լալ:

Անոր լացին ձայնը հասաւ ծեր ջրաբը-
նակ ոգիին: Յաւեցաւ գեղացիին վրայ,

գետէն հանեց ոսկի կացին մը և հարցուց.
«Ա՞ս է քու կացինդ»:

— Ո՛չ, ատ չէ, պատասխանեց գեղացին:»

Ոգին հանեց ուրիշ մը, արծաթէ կացին
մը և ցոյց տալով գեղացիին՝ հարցուց.
«Ա՞ս է»:

— Ոչ, ըսաւ նորէն գեղացին:»

Ան ատեն ջրաբնակ դեր ջուրէն հանեց
մարդուն իսկական կացինը: Գեղացին ու-
րախացաւ.

«Հա՛հ, ա՛տ է իմ կացինս» ըսաւ:

Ոգին, ան ատեն, երեք կացիներն ալ
մարդուն նուիրեց՝ անոր ճշմարտախօսու-
թեանը համար:

Տուն դառնալով՝ գեղացին ցուցուց կա-
ցիները իր դրացիներուն և պատմեց ինչ
որ պատահած էր:

Ամբողջ գեղը իմացաւ այս բանը: Գե-
ղացի մը փափաքեցաւ ինք ալ ոսկի կացին
ունենալ: Գետափը գնաց, իր կացինը ջուրը
ձգեց և նստաւ: Նստաւ ու սուտ լալ սկսաւ:

Ջրաբնակ ոգին հանեց ոսկի կացին մը
և հարցուց.

«Աս կացինը քո՞ւկդ է»:

Գեղացին ուրախացաւ և աղաղակեց
«Ի՛մս է, ի՛մս է, ծերո՞ւկ:»

... Զրարնակ ոգին մտաւ շուրը, կացինն ալ հետը տարաւ: Գեղացին շատ երկար ժամանակ նստաւ գետեզրը, բայց բան մը չանցաւ ձեռքը: Եւ դարտակ դարտակ, քոսն ի քոսը տուն դարձաւ:

31. ՄԱՏՂԱՇ ԾԱՌԸ

Անտառին մէջ ծառ մը կար՛
 Երկայն, բարակ ու տրձեւ.
 Սա, օր մը, մարդ տեսնելով
 Մէջքը՝ սըրած կացինով՝
 — «Ըրէ՛, ըսաւ, ինձ մըտիկ՛
 Բաներ ունի՞ս ըսելիք.

«Հոգի՛դ սիրես, շքնո՛րհք մ՛ըրէ
 «Եւ այս չորս կողմըս մաքրէ,
 «Կըտրէ՛, վերցո՛ւր այդ ծառեր
 «Որ կը նեղեն իմ ճիւղեր,
 «Թո՛ղ որ անգամ մ՛արեւ տեսնեմ,
 «Կապոյտ երկինքը վայելեմ:
 «Տարին անցնի թէ՛ զիս տեսնաս
 «Հովտիս բոլորը չը տիրած՝
 «Այն ատեն զա՛րկ զիս կըտրէ՛
 «Ու տար կըրակը ձգէ»:

Մարդը մըտիկ ըրաւ ծառին,
 Ինչպէս իր հին բարեկամին.
 Քաշեց մէջքի կացինն հանեց,
 Քոլի ծառերն ամէն շարդեց:
 Երբ մինակուկ ծառը մընաց՝
 Խելքը կարծես գըլխէն գընաց,

— «Բան մը, ըսաւ, փոյթըս չէ,
 Աշխարհիս կեանք՝ ա՛յ իմս է:»
 Ուժին տըւաւ որչափ կըրցաւ,
 Լաւ մը չորս դին տարածուեցաւ,
 Անցնող դարձող երբ գինք տեսնար՝
 — «Ի՛նչ շըքեղ է, կ'ըսէր, սա ծառ:»—
 Տեսակ տեսակ թռչուններ
 Եկան դրին հոն բույներ,
 Անուշ հովիկն ալ այս ծառին
 Կարծես զմայլած էր տեսքին:—

Բայց, եկո՛ւ տե՛ս թէ ի՛նչ դիպուած՝
 Դեռ այն տարին չը բոլորած՝
 Լաւ ճրջմարտեց այն հին առած
 Թէ—«Խնդումին յաջորդէ լաց,»—

Աշնան օրեր փոփոխական
 Մէկ ժամ միւսին չէ նրման.
 Օր մ'արեւ ծագէր պայծառ,
 Փոթորկի նըշան չըկար,
 Մէկ մ'ալ յանկարծ
 Ամպը գոռաց,
 Կայծակ ցոլաց,
 Հովը պոռթկաց,
 Զարկաւ ծառին այնպէս ուժով
 Որ վեր խըլեց հողով մողով:
 Ծառն իյնալով ի գետին
 Հառաչեց այս խօսք յետին,
 —«Հովը միտքէս անցած չէ՛ր,
 Կորսուեցա՞յ անընկեր:»—

Ա Ռ Ա Մ

Ինչ որ ցանես՝ ան կը հնձես:
 Ընկերդ սիրէ բու անձիդ պէս:
 Շատ խնդալուն վախճանը լաց է:
 Պարապ տակառը շատ աղմուկ կը հանէ:

32. Կ Ա Շ Ա Գ Ո Ր Ծ Ը

Մեր տուներուն մէջ ունինք սեղաններ,
 աթոռներ, նստարաններ, դարակներ, պահարաններ և ուրիշ փայտեղէն կահեր: Անոնք կահագործի ձեռքով շինուած են: Ան իր աշխատութեան միջոցին կը գործածէ սղոց, քերիչ, գայլիկոն, դուր ուրագ և ուրիշ գործիքներ: Ան իր գործերուն մեծագոյն մասը կը շինէ գործասեղանի մը վրայ, որուն վրայ կը գտնուին մամուլներ կամ շտեմարաններ. ասոնք տախտակներն անշարժ պահելու կը ծառայեն:

Հիմա տեսնենք թէ կահագործն ինչպէս պահարան կը շինէ: Ան նախ տախտակները կը չափէ որ կը կտրէ այնպիսի կտորներու, որոնք պահարանի զանազան մասերուն համար կընան գործածուիլ: Ետքը այս տախտակները մէկիկ մէկիկ գործասեղանին վրայ սեղմելով կը քերէ ու կը քերէ, մինչեւ որ բոլորովին ողորկ ըլլան: Յետոյ իր ուզած ձևին համեմատ այս յղկուած տախտակներուն ծայրերն իրար կը բերէ, զանոնք կը գամէ կամ սոսիւնձով կը փակցնէ: Վերջը կ'անցնէ դուռը և ամենէն ետքը ամբողջը կը փայլեցնէ ջնարակով:

Կահագործը կը գործէ եղեւնափայտ,

կաղնեփայտ, ընկուզենի, մահոզենի կայլն: Այս վերջիններն աւելի կարծր և դիմացկուն են քան եղեւնափայտը: Ընկուզենին և մահոզենին իբր փայտ աւելի ազնիւ են, ու հետեւաբար աւելի թանկագին:

33. Շ Ա Գ Ա Ն Ա Կ

Մատթէոս շատ որկրամոլ տղայ մըն էր: Օր մը տեսաւ շուկան աղուոր շագանակներ: Ամենեւին շագանակ կերած չըլլալով՝ վաճառող կնոջ հարցուց թէ այն թուխ միրգերը լա՞ւ էին արդեօք:

— Կարծեմ թէ շատ լաւ են, ըսաւ կինը տղուն: Գնէ՛ որ տեսնես՝ ի՛նչ համեղ են, մանաւանդ երբ տաք մոխիրի մէջ եփես»:

Դժբախտաբար Մատթէոս արդէն իր ստակը վատնած էր ուրիշ անուշեղէներու: Սպասեց որ կինը կոնակը դարձնէ՝ և ձեռքը շագանակի կողովին մէջ մխեց, ափ մը լեցուն առաւ ու փախաւ:

Տուն դառնալով՝ գնաց խոհանոցը ուր մարդ չի կար, և շագանակները կրակարանին մոխիրին մէջ դրաւ: Կրակը շառաչել տուաւ

զանոնք և Մատթէոս հաճութեամբ կը լսէր անոնց ձայնը:

Աւելի շուտ եփելու համար, վառուած ածուխներ դրաւ շագանակներուն վրայ և սկսաւ ուժով փչել: Յանկարծ շագանակներէն մէկը պայթեցաւ և անխոհեմ տղուն երեսն ի վեր ծուխ ու մոխիր ժայթքեց:

Մատթէոս, շուարած, սկսաւ վազել տան մէջ, կոյրի պէս, պոռալով:

Պայթումին ձայնը և տղուն աղաղակը լսելով՝ ծնողքը և տան ծառաները սարսափած՝ վազեցին: Այն ատեն պատիկ գողին յանցանքը երեւան ելաւ: Շատ ցաւ քաշեց՝ մինչեւ որ աշուրները կատարեալ բժշկուեցան: Լաւ հասկցաւ թէ որկրամոլութիւնը գէշ ախտ մ'է որ մինչեւ գողութեան կը տանի:

34. Ա Ն Ո Ւ Շ Ի Կ Խ Ն Զ Ո Ր Ը

Հայրն Արսէնին այն իրիկուն խընձոր տուաւ անուշիկ. Մէկ հատ մըն էր, բայց սիրո՞ւն:

Այդ կողմերու ծառերուն վըրան այնքան անուշիկ խընձոր չըկար դեռ հասած:

Արսէն՝ ուրախ ու զեղուն՝
 Ազուոր խնձորն անուշիկ
 Դրբաւ քովն իր գրրքերուն .
 Կանուխ ելաւ միւս առտուն՝
 Տեսնել խնձորն անուշիկ՝
 Կարմիր գոյնով ու ժրպտուն :
 Դրրկից ընկերն այն ամսուն
 Ինքն ալ բարի անուշիկ ,
 Հիւանդ պառկէր դողդոջուն :
 Փափաք եկաւ խեղճ տրդուն
 Ուտել խնձոր անուշիկ .
 Հեծէր ու լար մինչ իրիկուն :
 Բայց ծառերու ոստերուն
 Վրբան խնձոր անուշիկ ,
 Զրկար բընաւ , չէր հասուն :
 Երբ լուր բերին իրենց տուն՝
 — «Խնձոր կ'ուղէ անուշիկ» :
 Ըսաւ Արսէն ոստոստուն .
 «Իմս ազուոր է . շատ սիրուն ,
 «Տեսնէք որչա՛փ անուշիկ :
 «Տարէք տուէք խեղճ տրդուն ,
 «Թող վերջ մը տայ լացերուն ,
 «Ուտէ խնձորն անուշիկ .
 «Ըլլայ առողջ ու ժրպտուն» :

35. Ա Մ Ա Ռ

Ամառուան առջի օրերը շատ երկար
 կ'ըլլան . արեգակը կարծես թէ երկինքէն
 չհեռանար . գիշերը միայն վեց կամ եօթը

ժամ կը տեւէ : Արեգական ուղղահայեաց
 ճառագայթները սաստիկ կ'այրեն ու կը
 տաքցնեն թէ՛ երկիրը և թէ՛ օդը : Մարդս
 ալամայ զովութիւն կը փնտռէ և անտա-
 ուշատ ու ստուերախիտ վայրեր կը դիմէ
 հանգիստ գտնելու համար : Կէս օրին սաս-
 տիկ տաք կը տիրէ ամէն կողմ : Հովն ա՛լ
 չփչեր, ծառերն ա՛լ չեն շարժիր և տերեւ-
 ները տաքէն իրենց գլուխները կը կախեն :
 Թռչունները անտառին խորը կը թաքչին .
 ընտանի կենդանիներն ալ չեն արածիր :

Մարդիկ քրտնաթոր ու սաստիկ խոն-
 շած՝ իրենց գործը կը թողուն . ամէնքը կը
 սպասեն թէ ե՛րբ պիտի նուազի և անցնի
 տաքը : Բայց արտերուն, բոյսերուն և ծա-
 ուերուն համար տաքութիւնն անշուշտ հար-
 կաւոր է . սակայն երկարատեւ երաշտը վը-
 նասակար է բոյսերուն՝ որոնք թէեւ ջերմու-
 թիւն կը սիրեն, բայց կը սիրեն նաև խո-
 նաւութիւնը :

Ա՛յն ժամտնակ մարդիկ կ'ուրախանան
 երբ երկնից երեսն ամպեր երեւին, որոտ-
 ման ձայներ լսուին, կայծակը փայլի, և գո-
 վարար անձրեւները ծարաւի երկիրը արբե-
 ցրնեն : Միայն թէ, երբ անձրեւը կարկտա-
 խառն ըլլայ, այն ժամանակ կը փնտսէ հա-
 սած արտերուն և պարտէզներուն . այս

պատճառաւ երկրագործները ջերմեռանդու-
 թեամբ կ'աղօթեն որ կարկուտ չգայ :

Ինչ որ գարնան կ'սկսի, ամառը կը
 վերջանայ, ծառերուն տերեւները պէտք ե-
 դածին չափ կը մեծնան և ժամանակէ մը
 ետքը նախկին թափանցիկ անտառը հազա-
 րաւոր թռչուններու անթափանցիկ բնա-
 կարան կը դառնայ :

Ոռոգեալ դաշտերուն մէջ խիտ ու բար-
 ձրը խոտը ծովու նման կը տատանի : Անոնց
 մէջ կը թռչտին ու կը բզգան հազարաւոր
 միջատներ : Այգիներու և պարտէզներու
 կարմիր բալը, շիկակարմիր ծիրանն և սա-
 լորն արդէն կը փայլին ծառերուն կանանչ
 տերեւներուն մէջէն : Դաշտերը ծածկուած
 են երփներանգ ծաղիկներով՝ որոնցմէ հեշ-
 տալի անուշահոտութիւն կը բուրէ : Այդ ա-
 նուշահոտ ծաղիկներու մէջէն ներդաշնակ և
 յամր ձայն կը լսուի, հազարաւոր մեղունե-
 րու բզգանքն է այդ, որոնք ծաղիկներու
 վրայ երգելով՝ քաղցրանիւթ անոյշ մեղր կը
 պատրաստեն թէ մեղի և թէ իրենց համար :
 Հաճարի և ցորենի արտերն արդէն բարձրա-
 ցած, հասկ են տուած և կ'սկսին դեղնիլ :
 Եթէ հովը փոքր ինչ փչէ, ծովու նման կը
 տատանին անոնք :

Ամառը թէ՛ թռչուններու, թէ՛ չորքո-

տանիներու և թէ միջատներու համար առատութեան եղանակ մըն է: Ահա փաքրիկ նորածին թռչուններն իրենց բոյներուն մէջ կը կերակրուին, մինչեւ որ անոնց փետուրները բուսնին. աշխատաւոր ծնողք ուրախ ձայնով կը սլանան օդին մէջ և իրենց ձագերուն համար կերակուր կ'որոնեն: Լայնածաւալ բնութեան մէջ՝ թէ թռչուններու թէ՛ աշխատասէր միջատներու և թէ՛ չորքոտանիներու յարմար բնակութիւն և առատ կերակուր կայ: Ողորմած Արարիչը ամենուն համար իր ձեռքը բացած՝ երկրիս վրայ առատօրէն կը սփռէ իւր բարութեան շնորհները:

36. Ա Մ Ա Ռ

(Շ Ս Ր .)

Գիւղացւոյն գործերը ամրան ժամանակ շատ ու շատ են, Աշնանացանի համար պէտք է հերկէ և պատրաստէ հողը. յետոյ պէտք է խոտը հնձէ: Խոտի հունձքը դեռ չաւարտած, արդէն արտերը հասունցած են, պտղալի և հասունցած հասկը գլուխը դէպի գետին խոնարհեցուցեր է, և

եթէ մի քանի օր եւս թողուն գայն, կծղած հասկերու հատիկները կ'սկսին թափիլ և աստուածային տուրքը ի գուր կը փճանայ: Ուստի գիւղացիք գերանդիները թողով՝ մանգաղներն ձեռք կ'առնուն: Որչափ հաճելի է դիտել ժրաշան հնձողները, որք արտերու մէջ շարուած կը հնձեն բարձրահասակ ցորենը և խուրձ կը կապեն: Աշնանացանի հունձքը դեռ չաւարտած, գարնանացանը կը հասուննայ, կը դեղնի և մանգաղի կը կարօտի. ահա վուշը (կտաւատ) քաղելու ժամանակն ալ եկեր է, բոլորովին հասունցած ինկեր է այն. ահա կանեփն ալ պատրաստ է, թռչունները երամ երամ կը ժողովին և կը կտցահարեն անոր իւղալից հատիկները: Գետնախնձորին ալ հասնելու ժամանակն է: Ամէնքն ալ հասած են, և պէտք է ատենին ժողովել. մինչեւ անգամ ամառուան երկար օրերը զանոնք հաւաքելու չեն բաւեր: Երեկոյները մարդիկ ուշ տուն կը դառնան իրենց գործէն, և թէպէտ յոգնած՝ սակայն իրենց ուրախ երգերու ձայնովն օդը կը թնդացնեն վերջալոյսի խաղաղ ժամուն: Այսպիսի ծանր աշխատանքէ ետքը գիւղացին անոյշ քուն կը վայելէ, զգալով որ իր սուրբ պարտքը կատարած է: Առաւօտուն, արշալոյսը ծագելուն պէս,

գիւղացիք կրկին դաշտ կ'երթան աշխատելու, և արդէն գիտէք թէ ամառն արեգակը կանուխ կը ծագի:

Բայց ի՞նչու գիւղացին ամառն ուրախ կ'ըլլայ, երբ այնքան շատ գործեր ունի: Ասոր պատճառները շատ են: Նախ՝ գիւղացին գործէ բնաւ չի վախնար, ամէն դժուարութեանց մէջ մեծցեր է արդէն: Երկրորդ՝ գիտէ որ իր ամառուան աշխատութիւնը ամբողջ տարին զինքը և իր ընտանիքը պիտի կերակրէ: Երրորդ՝ կ'զգայ թէ իր աշխատանքով ոչ միայն ինքն ու իր ընտանիքը կը կերակրուին, այլ և ամբողջ աշխարհ, թէ՛ ես, թէ՛ դու և թէ՛ բոլոր մեր շրջակաբնակներն, թէ՛ և անոնցմէ ոմանք արհամարհանօք կը նային գիւղացւոյն երեսին: Նա երկերը հերկելով ու մշակելով, իր հանգարտ ու խոնարհ աշխատանքով կը կերակրէ գամենքը, ինչպէս ծառի արմատները կը կերակրեն այն հպարտ ճիւղերն որք կանաչ տերեւներով զարդարուած են: Չորրորդ՝ գիւղացին իր վաստակներու աւելորդ պատուղը ծախելով՝ ստակ կը շահի և իր տան պակասութիւնները կը հոգայ:

Շատ աշխատութիւն և շատ համբերութիւն պէտք է գիւղական գործերու համար, բայց և այնպէս ո՛չ նուազ գիտութիւն և

փորձառութիւն կը պահանջուի: Փորձեցէ՛ք միանգամ հնձել, և պիտի տեսնէք որ շատ հմտութիւն հարկաւոր է այս բանիս համար: Ո՛վ որ վարժուած չէ գերանդի բանեցնելու, չկրնար ժամերով գործածել զայն: Լաւ դէզ ընելն անգամ դիւրին բան չէ. գետին հերկել ամէն մարդու գործն ալ չէ: Ասկից գատ գիւղացին պէտք է գիտնայ թէ ի՞նչպէս կը շինեն ու կը պատրաստեն արօրը, ցաքանը, սայլը. ինչպէս վուշն ու կանեփը պէտք է ծեծել, մաքրել, թել մանել, կտաւ գործել և պարաններ հիւսել: Ո՛հ, գիւղացին շատ և շատ բան կարող է ընել. ուստի և ո՛չ մէկ ժամանակ կարելի է տգէտ կոչել զայն, թէպէտ կարդալ չգիտնայ:

37. ԲԱՐԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾ

Գիտե՞ս, քանի՞ հատ աստղ կայ Երկնից կապոյտ կամարին վրայ. կրնա՞ս համրել դու այն ամպեր Որ կ'արշաւեն ցորեկ, գիշեր:

— Բարին Աստուած այդ ամէնուն Գիտէ թիւը, նաև անուն:

կրնա՞ս համրել, ո՛վ պատանեակ,
 Մեղուններուն անթիւ բանակ.
 Գիտե՞ս, քանի՞ ձուկեր շուրին
 Զովիկ ծոցը սիրով կ'ապրին:
 — Բարին Աստուած այդ ամէնուն
 Գիտէ թիւը նաև անուն:

Գիտե՞ս արդեօք, երկրի վըրայ
 Քանի՞ աղջիկ, քանի՞ մանչ կայ,
 Քանի՞ թռչուն և թիթեռնիկ,
 Որ կը վարեն կեանք երջանիկ:
 — Տէրն ասոնց հետ քեզ ալ, որդիս,
 կը հոգայ, զինք սիրել պարտիս:

38. Շ Ա Ք Ա Ր Ը

Մեզի անծանօթ բոյս մը չէ ճակնդեղը,
 որ կարմիրտակ ալ կը կոչուի: Անիկա մեր
 երկրին ամէն կողմը կ'աճի: Անիկա ունի
 կարճ ցօղուն մը և հաւկթաձեւ տերեւներ,
 որոնք երկայն կոթեր ունին: Բայց այս բոյ-
 սին ամէնակարեւոր մասը անոր արմատն է,
 կլոր, մսուտ և դեղնագոյն: Եւ ահա այս
 արմատէն է որ կը հանեն շաքարը:
 Երբ ճակնդեղները հասնին, մշակները

զանոնք հողին տակէն կը հանեն և անոնց
 ցօղուններն ու տերեւ-
 ները կտրելով՝ կրկին
 հողի մէջ կը թաղեն:
 Զմրան մէջ անոնք հողին
 տակէն հանուելով կառ-
 քերու վրայ կը դրուին
 ու կը տարուին շէնքի
 մը մէջ որ շաքարի գոր-
 ծարանն է: Հոտ շատ
 մը գործաւորներ շարու-
 նակ կ'աշխատին: Անոնք
 ճակնդեղները կառքերէն
 վար կ'առնեն, զանոնք
 կը լուան ու ճզմելով՝

մեծ աման-
 ներումէջ լա-
 բայի կը վե-
 րածեն: Այս
 լաբան իր մէջ կը պարունակէ
 քաղցր հոյզ մը, գոր քամելով՝
 մեծ կաթսաներու մէջ կ'եփեն
 մինչեւ որ կը թանձրանայ ու
 շաքարի փոխուի:

Տաք երկիրներու մէջ տեսակ
 մը եղէզ կ'աճի չորս-հինգ կանգուն բարձ-
 րութեամբ, որուն ցօղունը հիւթալից ծու-

ծով մը լեցուն է: Այս ծովին ալ շաքար կը հանեն, և ասոր համար այն տունկը շաքարեղէգ կը կոչուի:

39. ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԻՒՐԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Իմաստուն Ամիրապետին՝ Հարուն էլ Ռաշիտի կեանքը լեցուն է մեծ գրուագներով ու վեհանձն դէպքերով. ահաւասիկ անոնցմէ հատ մը, ուր իյայտ կուգայ նաև արաբական բարքերու ամէնէն բնորոշներէն մէկը:

Արաբիայի ներքնագաւառներուն մէջ անգամ մը սաստիկ սով կը տիրէր, աղքատ ժողովուրդը կը տառապէր անսուաղ. մեծամեծներն ալ ազատ չէին դժնդակ կացութեան տագնապներէն: Հարուստ ցեղապետ մը այս դառնութեան օրերուն մէջ, իր բոլոր ունեցածը ձեռքէ հանելէ վերջն ալ կը պահէր շատ ազնուազգի զամբիկ մը, որուն տէր ըլլալ կ'ուզէր Հարուն էլ Ռաշիտ:

Յեղապետին առաջարկուեցաւ 200 ոսկիի փոխարէն Ամիրապետին տալ զամբիկը. բայց ցեղապետը չէր կրնար՝ չէր ուզեր բաժնուիլ իր սիրական զամբիկէն:

Սովը կը տիրէր, սակայն, աւելի սաստիկ ու երկարատեւ:

Ամիրապետը կը խորհէր թէ ցեղապետը ա'լ չպիտի կրնար տոկալ ու պիտի յօժարէր վերջապէս վաճառել ազնուազգի զամբիկը: Ուստի պատուիրակներ ղրկեց անոր, որ պէսզի զամբիկը իրեն բերեն՝ 400 ոսկի վաճարելով տիրոջը, որ այսքան մեծ գումարի մը առջեւ տեղի պիտի տար անշուշտ:

Պատուիրակներն եկան այն գիւղը ուր կ'ապրէր ցեղապետը, և ուղղակի անոր բնակարանը իջեւանեցան:

Մեր ասպնջականը, ինչպէս գիտենք, յետին ծայր կարօտութեան մատնուած էր տիրոջ սովին պատճառով:

Եւ սակայն պէտք էր անթերի կատարել հիւրասիրական պարտականութիւնը: Ուրիշ բան մը չունէր, բայց միայն զամբիկը: Ուստի, մորթեց զայն ու իր հիւրերուն հրամցուց:

Իսկ ասոնք՝ իրենց այցելութեան նպատակն յայտնելով՝ 400 ոսկի վճարեցին անոր և ըսին թէ ճաշը չպիտի ուտեն, մինչեւ որ ցեղապետը չխոստանայ զամբիկն իրենց վաճառել:

«Բայց այդ բանը անկարելի է, ըսաւ ցեղապետը:

— Եւ ինչո՞ւ, կը հարցնեն պատուիրակները:

— Ինչու որ զամբիկը մորթեցի... ձեզի հրամցնելու համար:

Երբ պատուիրակները այս լուրը բերին Հարուն էլ Ռաշիտի, Ամիրապետը սրտին խորէն ցաւագին հառաջ մը արձակեց, բայց միեւնոյն ատեն, ըսաւ իր պատուիրակներուն.

— Եթէ 400 ոսկին ցեղապետէն ետ առնելով ինծի բերէիք, ձեզ ամէնքդ ալ կը սպաննէի....:

40. ԿՌԻԻ ԸՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԵՐԿՈՒ ՇՈՔԻ ՊԷՏՔ Է

Երկու պատանիներ, Գրիգոր և Սիսակ, դպրոցին ճամբուն վրայ հինցած չուանի կտոր մը գտան:

«Չուանը ի՛մս է,» ըսաւ Գրիգոր:

«Ոչ, ի՛մս է» պոռաց Սիսակ:

«Առաջ ե՛ս տեսայ,» ըսաւ Գրիգոր:

«Գետնէն ե՛ս վերցուցի,» աւելցուց Սիսակ:

Ու մինչ այսպէս տաք տաք կը խօսէին, Գրիգոր չուանին մէկ ծայրէն բռնեց ու պոռաց. «Ե՛ս կ'ուզեմ առնել:»

«Դուն չախտի առնես», ճշեց Սիսակ, չուանին մէկալ ծայրը պինդ մը բռնելով:

«Ահա ա՛յսպէս կ'առնեն» աղաղակեց Գրիգոր, յանկարծական և ուժգին շարժումով մը չուանը Սիսակին ձեռքէն խլել ջանալով: Ան իր այս ջանքին մէջ չյաջողեցաւ, և երկուքն ալ սկսան իրենց բոլոր ուժովը չուանը իրարու ձեռքէ քաշել: Եւ քաշեցին ու քաշեցին մինչեւ որ անհկա մէջտեղէն կտրեցաւ և երկուքը մէկ ցեխին մէջ ինկան:

Մարդ մը, որ կայնած ասոնց յիմար կռիւը կը դիտէր, յառաջ եկաւ ու ըսաւ. «Կռուասէր մարդոց վախճանը միշտ այս է: Անոնք ոչինչ բանի համար կը կռուին ու մեծ աղմուկ կը բարձրացնեն, և ամէնէն վերջը կը ծածկուին ծաղրանքով ու ամօթով, ինչպէս դուք այս պահուս ծածկուած էք ցեխով: Եթէ ձեզմէ մէկը կամ միւսը դոհնելու ըլլար, այս անպատուութիւնը պիտի չի գար ձեր վրայ: Ձեր կեանքին մէջ միշտ յիշեցէք որ կռիւ ընելու համար երկու հոգի պէտք է և դուք որոշեցէք այդ երկուքէն մէկը չըլլալ:»

Տղաքը՝ ամօթահար՝ ցեխին մէջէն դուրս ելան: Եւ մինչ գլուխին կախելով իրենց տունները կ'երթային, երկուքն ալ իրենց միտքէն կ'ըսէին. «Մարդը իրաւունք ունէր. սոքեղ բան է կռուիլը:»

41. ԳԱՐՆԱՆ ԵՐԳ

Հովր կ'ըսէ մեղմօրէն՝
 «Գարուն եկած է նորէն:»
 Թռչուն, ծաղիկ և ժիր առու
 Կ'աւետեն այս լուրն իրարու .
 «Գարուն եկած է նորէն:»
 Տե՛ս, ան ի՛նչպէս դաշտին վրայ
 Նոր հարսի պէս կ'երերայ .
 Դաշտ և անտառ, ձորեր, լեռներ
 Ուրախութեան պար են բռներ .
 «Գարուն եկած է նորէն:»
 Զորէն, սարէն, բլուրէն
 Բիւր ծաղիկներ կը բուրեն .
 Օ՛ն, ընկերներ, մենք ալ երթանք,
 Միացրնենք երգ ու մաղթանք .
 «Գարուն եկած է նորէն:»

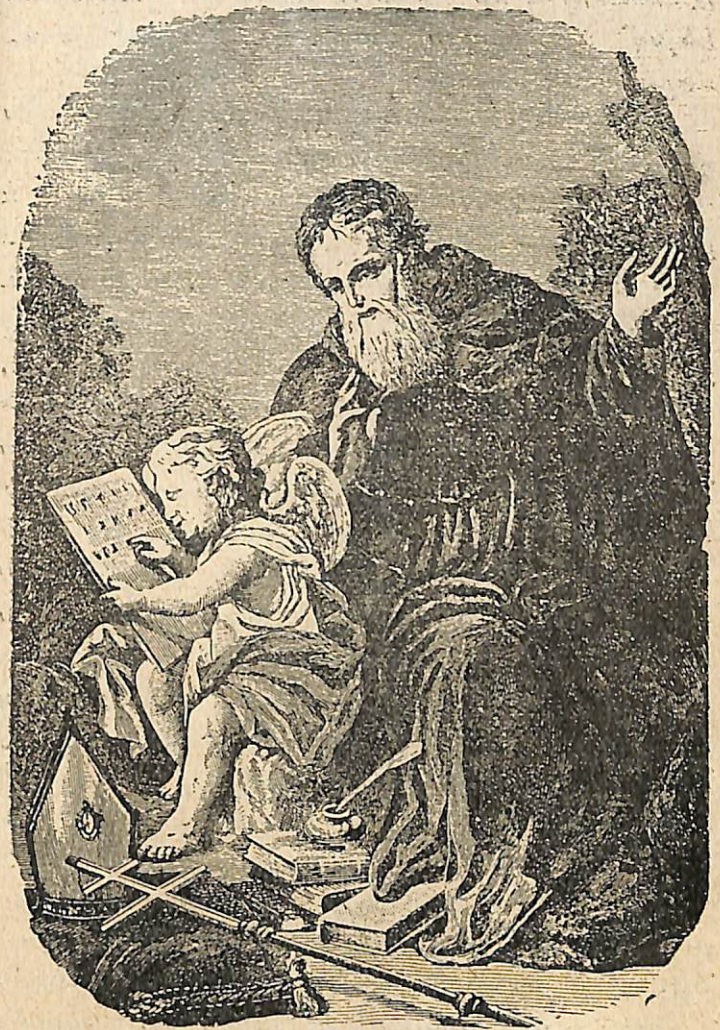
42. ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ

Ե Ի

Հ Ա Յ Տ Ա Ռ Ե Ր Ո Ւ Գ Ի Ի Տ Ը

Սուրբ Մեսրոպ, մականուանեալն Մաշ-
 Թոց, Տարօն գաւառի Հացեկաց գիւղէն էր
 և աշակերտ՝ Մեծն Ներսէսի: Անդադար
 Սուրբ Գիրքը կարդալու կը պարապէր . այս
 կերպով այնքա՛ն վարժեցաւ ու վառեցաւ
 հոգեւորապէս, որ հրաժարեցաւ աշխարհէ և
 արեղայ ձեռնադրուելով վանք մտաւ, յե-
 տոյ պահ մըն ալ ճգնաւորական կեանք վա-
 րեց: Այնուհետեւ Մեսրոպ որ մեծ տա-
 դանդի տէր էր, միանձնական կեանքը ան-
 ձուկ գտնելով՝ սկսաւ ազգային լուսաւո-
 րութեան գործոյն . շատ աշակերտներ ժող-
 վեց, կրթեց գանոնք . և հետը առած՝ գա-
 նազան տեղուանք քարոզութիւններ կ'ընէր .
 այսպէս ջնջեց նոյն տեղերու աւելորդա-
 պաշտութիւնները և ազանդներու մնացորդ-
 ները: Այս քարոզութեանց ժամանակ մեծ
 նեղութիւն կը կրէր, որովհետեւ հարկադ-
 րուած էր Աստուածաշունչ գիրքը կարդալ
 և հայերէն թարգմանել: Այս դժուարու-
 թիւնները իրեն մեծապէս զգալի ըրին հայ
 տառերու պէտքը, զոր գտնելու համար շատ

փորձեր ըրաւ, բայց անօգուտ : Ապա իմա-
նարով Ս. Սահակ Հայրապետին բարի համ-
բաւը՝ անոր մօտ եկաւ և իր խորհուրդը
յայտնելով՝ տեսաւ որ ան ալ միեւնոյն մտա-
ծութեամբ գրաւուած էր : Ս. Սահակ ժո-
ղով գումարեց, և հոն յայտնուեցաւ թէ
Միջագետի մէջ Հարէլ անուն երէց մը ըսեր
էր թէ Դանիէլ Եպիսկոպոսին քով Հայոց
նշանագիրեր կան : Այս նշանագիրերը բերել
տուին, և թէպէտ երկու տարի շարունակ
փորձեր ըրին անոնցմով ուսուցանելու,
բայց ի գուր աշխատեցան, որովհետեւ ձայ-
նաւոր տառեր պակաս էին : Ս. Մեսրոպ
միտքը գրաւ աւարտել սկսած աշխատու-
թիւնը, ուստի քանի մը աշակերտներով
գնաց Դանիէլ Եպիսկոպոսին քով, որպէս զի
անոր հետ խորհրդակցութեամբ տառերուն
պակասը լրացնելու հնարը մտածեն, բայց
այս ջանքն ալ ի դերեւ ելաւ : Մեսրոպ՝ իր
քանի մը աշակերտները Դանիէլի քով թող-
լով, երկուքին հետ Եղեսիա գնաց, Պղատոս
անունով հեթանոս ճարտասանի մը մօտ :
Բայց անկէց ալ օգուտ չտեսաւ . վերջապէս
գնաց Սամոսատ Հոռփանոս փիլիսոփային,
և գարձեալ ձեռնունայն ելաւ : Այսպէս
օտարներու օժանդակութենէն և մարդկային
հնարքներէ յոյսը կտրելով՝ ապաւինեցաւ

Սուրբ Մեսրոպ

Աստուծոյ և իր աշխատութիւնը շարունակելով՝ վերջապէս գտաւ ցանկացած տառերը, 404 թուին:

Գլխաւոր դժուարութիւնը մէջտեղէն վերցած էր: Երանելի վարդապետը Մամուսատ քաղաքին մէջ ուսումնարան բացաւ, և իր աշակերտ Յովհան Եկեղեցացիին և Յովսէփ Պաղնացիին օգնութեամբ Սաղմոսն ու Առակներու Գիրքը ու Նոր կտակարանը թարգմանեց: Երբոր վերադարձաւ երկիր, հայրապետն և համայն ժողովուրդը մեծ հրճուանքով ընդունեցին զայն՝ իր նորագիւտ նշանագիրերով և անոնցմով թարգմանուած մատեաններու հետ, և ուրախութեան տօն կատարեցին: Ուսումնարաններ բացուեցան և զարմանալի յառաջադիմութեամբ Հայերէն դպրութիւնները ծաղկիլ սկսան: Այնուհետեւ այդ մեծ մարդը յօրինեց նաեւ Վրաց և Աղուաններու գիրքերը: Յետոյ գնաց Յունաց կողմերը, ուր Ս. Սահակ Հայրապետի կողմէ նուիրակ զրկուեցաւ և իր մեծ գիտութեան համար պատուուեցաւ: Ս. Սահակէն ետքը վեց ամիս կառավարեց Հայրապետական ակթոռը, և կնքեց իր արդիւնաւէտ և յաւիտեան անմոռանալի կեանքը: Հայերը այն ժամանակէն անոր ցոյց տուին իրենց երախտագիտութիւնը. փառաշուք

յուզարկաւորութեամբ անոր սուրբ մարմինը գետեղեցին Օշական գիւղին մէջ և վրան եկեղեցի շինեցին:

Բարերարներու յիշատակը օրհնութեամբ և երախտագիտութեամբ պիտի յիշուի միշտ:

43. ԱՆՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍ ՄԸ

Լեւոն և Պետրոս երկու դասընկերներ էին: Երկուքն ալ աշխատող ծնողքներու զաւակներ էին: Լեւոն մօրմէն սորված էր մասնաւոր հոգ տանիլ իր մարմինին ու հանդերձներուն մաքրութեանը: Անոր երեսն ու ձեռքերը միշտ մաքուր էին, եղունգները կտրուած ու մազերը սանտրուած: Անոր հանդերձներն այնքան մաքուր էին, որ կարծես դերձակին քովէն նոր եկած ըլլային: Մաքուր էին նոյնպէս անոր գիրքերը, գրատետրերն և ուրիշ դպրոցական առարկաները:

Բայց Պետրոս այնպէս չէր: Ան ամէն առտու քչիկ մը ջուրով իր քիթին ծայրը միայն թրջելով կը բաւականանար: Անոր մազերն անխնամ էին. եղունգներն երկընցած ու աղտոտ. աղտոտ էին նոյնպէս իր

հագուստներն ու դպրոցական առարկաները :

Դասատուին դիտողութիւններուն վրայ Պետրոս միտքը կը դնէր մաքուր ըլլալու աւելի հոգ տանիլ : Բայց ասիկա հազիւ մէկ երկու օր կը տեւէր : Ան պարզապէս ուր նստելը, ուր կոխելը, ինչ բանի հետ խաղալը չէր գիտէր . անանկ որ անոր վրայ կարելի էր ամէն տեսակ աղտ գտնել, ինչպէս . կերակուրի բիծեր, ճենճ, մուր, ցեխի հետքեր ու մանաւանդ մելան : Այս վիճակին մէջ բնական է որ Պետրոս չկրնար շատ բարեկամներ ունենալ : Եւ արդարեւ մաքրասէր աղջիկներ անոր հետ խօսիլ չէին ուզեց, և մաքուր տղաքներ անոր մօտ նստելէ կը խորշէին :

Օրին մէկը Պետրոս այն աստիճան աղտոտ երեւցաւ որ դպրոցին աշակերտները սկսան անկէ զգուիլ : Դասատուն Պետրոսին աղտոտ կերպարանքը տեսնելով հետեւեալը խօսեցաւ չտոյց . «Սիրելի աշակերտներս, աղտոտութիւնը տոյց գեղեցիկ երեսները կը տգեղցնէ և անոնց ամբողջ երեւոյթը զրգուելի կ'ընէ : Ասկէ զատ աղտոտ տղաքներ աւելի շուտ կը հիւանդանան քան մաքուր տղաքներ, ինչու որ աղտը ինչպէս հանդերձները, նոյնպէս մարմինը կը փտեցնէ : Բարին Աստուած ցամաքին եռապատիկը

Չուր շնորհած է մեզի, որ մեր բոլոր պէտքերուն առատապէս գործածենք զանիկա : Չուրէն աւելի առատ և անոր պէս ձրի է նաեւ օդը : Որպէս զի ձեր աճուժը կանոնաւոր կերպով շարունակուի և դուք օր մը վայելչահասակ, գեղեցիկ երիտասարդներ ըլլաք, պէտք է գործածէք առատ և մաքուր շուր, առատ և մաքուր օդ : Մենք կը ճանչնանք աղքատ տղաքներ, աղքատիկ բայց կոկիկ ու մաքուր հագուած : Գովելի են անոնք եւ անոնց մայրերը : Աղքատութիւնը ամօթ չէ, բայց անմաքրութիւնը մեծ ամօթ է : Հիմա Պետրոս պէտք է անմիջապէս տուն երթայ և մարմինով ու հանդերձով բոլորովին մաքրուած վերադառնայ մեզի : »

Այս արդար յանդիմանութիւնը մեծ ցաւ եղաւ Պետրոսին, որ ամօթէն կարմրած տուն վազեց ու եղածը պատմեց մօրը : Եւ այն օրէն սկսելով հաստատ որոշեց մասնաւոր խնամք տանիլ իր անձին ու հանդերձներուն մաքրութեանը :

44. ԾԱՂԻԿՆԵՐՈՒՆ ՔՈՒՆՇ

Ծաղիկները հողին տակ
Կը քրնանան քովէ քով.
Կը ծածկէ ձիւնն սպիտակ
Զանոնք կակուղ վերմակով:

Բարին Աստուած գարնան հետ
Կուգայ անոնց մօտ լըռիկ,
Եւ վերմակը կ'առնէ ետ,
Կ'ըսէ, «Ելէ՛ք, ա՛յ հերիք:»—

Ու շրփելով աչքերնին
Ծաղիկներ կ'արթըննան,
Եւ դուրս գալով խնդազին
Բարեւ կուտան նոր գարնան:

45. ՓՈՔՐԻԿ ՏՆԵԿՆ ՈՒ ՇՍԿԱՆ

Փոքրիկ գուարթ արարած մըն էր ան:
Ամբողջ օրը կը պտըտէր երգելով եւ սուլելով:
Միշտ ուրախ էր և գրեթէ չկար բան
մը որ զինք կարենար տխրեցնել:

Օր մը այդ փոքրիկ տղեկը փափաքեցաւ
պտոյտ մը ընել իրենց տունէն բաւական

հետու անտառի մը մէջ: Ուստի ուրախ զը-
ւարթ ճամբայ ելաւ, երգելով և սուլելով:
Վերջապէս հասաւ վճիտ առուակի մը բով
որ անտառին մէջէն կ'անցնէր, և շատ ծա-
րաւած ըլլալով՝ ծոցեցաւ որ շուր խմէ: Բայց
այդ պահուն ոտքը յանկարծ բանի մը կառ-
չեցաւ և այնտեղ փակաւ մնաց: Քիչ վերջ
մէկը եկաւ, զինք ուժգին բռնեց, վերցուց,
և ահա՛ փոքրիկ տղեկը ինքզինքը գտաւ
խոշոր, երկայնահասակ, իրմէ հարիւրապա-
տիկ մեծ հսկայի մը թաթերուն մէջ: Հսկան
հաճոյքով իրեն նայեցաւ եւ զինք խոշոր
տոպրակի մը մէջ դնելով՝ առաւ տարաւ:

Խեղճ տղեկը բոլոր կրցածն ըրաւ տոպ-
րակէն փախչելու համար, բայց անօգուտ:
Կը ճչէր, կը տապալտըկէր, տոպրակը ծակել
կը փորձէր, բայց հսկան կը ծիծաղէր իր
ճիգերուն վրայ եւ ճամբան կը շարունակէր:

Վերջապէս հսկան իր տունը հասաւ,—
մուկ տեղ մը, չորս կողմը բարձր պատե-
րով, առանց ծառի եւ ծաղիկի: Երբոր ներս
մտաւ, դուռը գոցեց և փոքրիկը դուրս հա-
նեց տոպրակէն:

Խեղճ տղեկը հիմա կը խորհէր թէ մեռ-
նելու ժամը մօտեցած է, որովհետեւ երբոր
նայեցաւ, բոցավառ կրակ մը տեսաւ, և

անոր առջեւ իրեն պէս ուրիշ երկու գոհեր կային որոնք հսկային ճաշին համար կը խորովուէին :

Հսկան, սակայն, չսպաննեց փոքրիկ տղեկը, բայց գայն բանտի մը մէջ փակեց : Բանտին չորս կողմը ձողերով փակուած էր և անոր մէջ միակ կերակուրը քիչ մը կերէ և գաւաթ մը ջուրէ կը բաղկանար : Փոքրիկը գլուխը ձողերուն կը զարնէր, ետ և առաջ կը խոյանար, բայց ազատելու ճարը չկար :

Յաջորդ օրը հսկան եկաւ, աչքերը տընկած՝ փոքրիկին նայեցաւ և տեսնելով որ կերէն բնաւ կերած չէր, գլուխէն բռնեց և անկէ կտոր մը կոկորդէն վար թխմեց : Տղեկը այնքան վախեցած էր որ ուտելու և խմելու վրայ չէր իսկ կրնար խորհիլ :

Մութին մէջ առանձին մնաց ուրիշ օր մըն ալ և շատ տխուր օր մըն էր այդ իրեն համար : Խեղճ արարածը միտքը կը բերէր իր տունը, իր ընկերները, արեւին պայծառ լոյսը, ծառերը, ծաղիկները, և իր կերած այն շատ մը աղուոր բաները, յետոյ կը ճչէր և կը ջանար ձողերուն մէջէն դուրս ելլել, ու կը վիրաւորուէր :

Հսկան դարձեալ եկաւ եւ ուզեց որ տղեկը երգէ, ինչպէս անտառին մէջ կ'եր-

գէր. «Երգէ՛, երգէ՛», կ'ըսէր : Բայց ան շատ տխուր էր եւ բերանը չէր բացուէր : Հող երգելու տեղ չէր իրեն համար :

Վերջապէս հսկան բարկացաւ, եւ փոքրիկը դուրս հանեց որպէս զի անոր երգել տայ : Տղեկը ուժով մը ճչեց, շարժեցաւ, մաքառեցաւ ու յետոյ ինկաւ մեռաւ հրակային ձեռքին մէջ :

Ասիկա ճշմարիտ պատմութիւն մըն է, տղաք :

— Այդ խեղճ տղեկը փոքրիկ թռչուն մըն էր և հսկան՝ անգութ տղայ մը :

Հ Ա Ն Ե Լ Ո Ւ Կ

Ըսէ՛ք ինձ մէկ ընտանի
Շատ մաքրասէր կենդանի,
Շատ ալ սիրուն — բայց մոռցանք
Որ մէկ խումբի է փորձանք :

46. ՈՉԻԱՐ ՈՒ ԳԱՅԼ

Գայլ առ ոչխար այսպէս կ'ոռնար .
 — Աւետիս քեզ, ոչխար եղբայր ,
 Գոմիդ դուռը բանայիր
 Աւետիսըս լսէիր :
 Օրհնած ժամանակն ահա՛ ալ հասաւ
 Դարն այն սիրոյ, ժամանակն անցաւ,
 Զոր աւետած է մարգարէն
 Մեզ ամէնուս՝ շատ կանուխէն .
 Զէ՛, գրուած է մէջ սուրբ գրքին,
 «Գայլք և գառինք ի միասին
 ճարակեսցին» :
 Բա՛ց դռնակդ, արածինք մէկտեղ
 Ա՛հ սիրալիր վարենք կեանք անմեղ:—

Ոչխար ներսէն պատասխանեց .
 — Գրել կարդալ ես չեմ գիտեր ,
 Միայն թէ ես լսեր եմ՝, մէջ սուրբ գրքին
 Այդ տողէն ետք գրուած կայ սա՛ խօսքն
 անդին .

«Առիւծ իբրեւ զեզն յարդ կերիցէ» .

Առիւծ տեսա՞ր դուն որ յարդ ուտէ:—

— Հապա տեսայ, դուռդ բաց որ դուն ալ
 ինծի պէս

Աչքով տեսնես ու հաւատաս արագապէս:—

— Իմ տեսնելուս պէտք չկայ, ոչ, այլ տամ
 իմաց

Գրող կարդացող շնիկ աղբօրս .—

Ոչխար իսկոյն այնպէս մէ՛, մէ՛ ուժգին մայեց
 Իր շունն անդէն լսեց, հասաւ, գայլը բռնեց
 Կը խածնէր
 Կը պատժէր,

Աստուծոյ գրքի այս նոր մեկնիչը
 Եւ խաղաղութեան այս նոր բանբերը:

Ա Ռ Ա Մ Ն Ե Ր

Տաշուած քարը գետինը չի մնար :
 Առաջ աշխատանք, ետքը զբօսանք:
 Ստել ու գողնալ հաւասար բաներ են :

47. ԶԱՐԽՕՍԻԿ ՊԱՂՏՕՆ

Պաղտօ աղբար գեղին մէջ աղէկ անուն մը հանած չէր: Բերնէն բարի խօսք չէր ելլեր բնաւ, և ամէն անգամ որ բերանը բանար, կա՛մ գէշ լուր մը պիտի տար կա՛մ չար գէպք մը պիտի գուշակէր գիւղացիներուն: Ասոր համար գիւղին մէջ Չարխօսիկ դրած էին անունը:

Անգամ մը պատահեցաւ որ մեր Չարխօսիկը Պոլիս երթայ: Այնտեղ հանդիպեցաւ իրենց գիւղէն Վարդան աղբօր որ բանի մը տարիէ ի վեր Պոլիս էր: Զիրար կարօտով համբուրելէ յետոյ՝ Վարդան հարցուց Պաղտոյին:

— Է՛, մեր տունէն ի՞նչ լուր...:

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ, ըսաւ Պաղտօ, չիմացա՞ր, ձեր պղտիկ շունը մեռաւ:

Ադ բան մը չէ... Ի՞նչ բանէ մեռաւ խեղճ շունը:

— Ձեր մեծ գոմէշներուն միսը կերած ատեն՝ ոսկորը կոկորդը մնաց ու մեռաւ:

— Գոմէշներն ալ մեռան...:

— Այո՛, լուսահոգի հօրդ գերեզմանին քարը բերելու ատեն՝ ձորը գլորեցան ու մեռան:

— Ինչե՛ր կ'ըսես, Պաղտօ, հա՛յրս ալ մեռաւ:

— Գլուխդ ողջ ըլլայ, Վարդան աղբար, մօրմէդ ճիշտ տասներհինգ օր վերջ մեռաւ:

— Հէյ վա՛խ, ըսել է՝ մա՛յրս ալ մեռաւ:

— Այո՛, խեղճ կինը ողորմած հոգի քոյրերուդ մահուան ցաւին չդիմանալով մեռաւ:

— Վա՛խ, վա՛խ, վա՛խ, ըսել է՝ քոյրերս ալ մեռան և հիմա դուռերնիս փա՛կ մնաց:

— Դուռ չի մնաց որ փակ մնայ, ձեր պարտատէրները երբոր ուրիշ բան չգտան, դուռը բախեցին տարին:

Խեղճ Վարդան աղբար կարծես շանթահար եղաւ լսելով Չարխօսիկին իրարու ետեւ շարած այս մէկ մէկէ աւելի սեւ լուրերը, և լալագին հարցուց Պաղտոյին:

— Վերջապէս հիմա ի՞նչ եղաւ մեր տունը...:

— Ինչ պիտի ըլլայ, իմ եկած ատենս երկու գոյգ եզով կը հերկէին կոր ձեր տունին տեղը. դրացիները արտ պիտի շինէին կարծեմ:

48. Վ Ա Ր Դ

«Իմ սիրուն վարդ, դուն ո՞ր տեղէն
Գնեցիր մետաքսն այդ աննրման .
Ո՞րտեղ կուգան այդ լուսեղէն
Գոյներ ներկել հագուստդ ամրան :

Ըսէ, որո՞ւն ձեռքն է գործեր
Շրջագգեստորդ կիրակնօրեայ .
Այդ նուրբ բեհեզ, կարմրուկ բիծեր
Ո՞վ սփռած է մարմնիդ վըրայ :»

«Մանուկ, Տէրը, որ հայրաբար
Պճնազարդեց կապոյտ ձեղուն,
Կուտայ գանձէն իր անըսպառ
Նաեւ գոյներն ծաղիկներուն :

Առողջ գոյնն ալ քու այտերուդ
Անկէ եկած է քեզ նորէն .
Անկէ կուգան հաց, սէր և գուլթ—
Սիրէ դու զԱյն սիրտիդ խորէն :»

49. Մ Ա Ր Գ Ա Ր Ի Տ Ի Ն Ս Ե Ր Ս Ը

— Ո՞ւր կը տանիս զիս, հարցուց մար-
գարիտին սերմը :

— Քեզ կը տանիմ, պահելու, ձմեռ-
ուան ցուրտէն ազատելու, ըսաւ քամին և
քշեց սերմիկը, տարաւ աղբիւրի մը մօտ
զցեց :

Սերմիկը կամաց կամաց հողին մէջ
Թաղուեցաւ և քնացաւ մշիկ մշիկ :

Գարունին՝ սերմիկը տաքցաւ, հողէն
Չուր ծծեց, իր հագուստը քիչ քիչ նեղցաւ,
ձեղքուեցաւ և անոր մէջէն բարակ ծիլ մը
դուրս ելաւ :

— Քունդ անո՛ւշ, մատա՛ղ ծիլ, բարո՛վ
եկար լոյս աշխարհք, ըսաւ քամին և ծիլը
շոյեց, փայտայեց :

— Շատ ուրախ եմ, դրացի, ըսաւ կա-
պոյտ անմոռուկը :

— Մենք միասին ուրախ կ'ըլլանք, ըսին
ձերմակ ձնծաղիկները :

— Ես ալ ուրախ եմ, ըսաւ կակաչը,
զիտէ՞ք, ընկերներ, մարգարիտին ծնողքը ես
կը ճանչնամ, անոնք դեղին միջուկով, ձեր-
մակ թերթիկներով ծաղիկներ են :

Մարգարիտին ծիլը շատ ուրախ էր որ
այդ տեսակ բարի ընկերներ ունէր : Ան ա-

ձեցաւ, մեծցաւ, շատ կոկոններ դուրս տուաւ: Շատ չանցաւ, կոկոնները բացուեցան և ծաղիկներ դարձան:

Քանի մը օր վերջ էր. փոքրիկ աղջիկ մը աղբիւրին մօտ եկած էր:

— Հայրիկ, հայրիկ, եկո՛ւր տե՛ս, ի՛նչ գեղեցիկ մարգարիտ մը գտայ, կանչեց փոքրիկ աղջիկը. օ՛հ, ի՛նչքան սիրուն են, ի՛նչքան նաշխուն են, ես կ'ուզեմ տուն տանիլ զայն:

Երբ հայրիկը հաւանեցաւ, աղջիկը արագ արագ փորեց բոյսին չորս կողմերը, զգուշութեամբ հանեց հողէն և դրաւ կողովը:

Փոքրիկ աղջիկը տարաւ մարգարիտն իր պարտէզը և տնկեց վարդենիի մը տակ: Մարգարիտին արմատները շուր խմեցին, յոգնած ծաղիկներն ալ կուկուզ ըրին ու քնացան:

— Առտուն կանուխ փոքրիկ մարգարիտները արթնցան ու զարմացած չորս կողմը կը նայէին:

— Բարի գալուստ, դաշտի սիրուն ծաղիկներ, ըսաւ ճերմակ վարդը:

— Ես ալ երէկ կ'ուզէի ձեզ բարեւել, ըսաւ դեղին վարդը, բայց դուք շատ յոգնած էիք, հիմա ի՛նչպէս էք, լա՛ւ էք:

— Շնորհակալ ենք, ըսին մարգարիտները:

— Իսկ ես ձեզի ծանօթացնեմ մեր պարտէզի ծաղիկներուն հետ, ըսաւ կարմիր վարդը: Ձեր աջ կողմի մեծ, սպիտակ ծաղիկները շուշաններ են, այն փոքրիկ պահուլտածները հինգ թերթեան մանուշակներ են, սա խումբն ալ մեխակ է և անոնց քովի փոքրիկը՝ յափուկն է:

Բոլոր ծաղիկները գլուխնին ծուլով՝ բարեւեցին մարգարիտները, անոնք ալ խոնարհութիւն ըրին, ամէնքը իրարու հետ խօսեցան, զրոյցներ ըրին:

Մարգարիտները մեծցան, գեղեցկացան և ամբողջ ամառը ծաղիկներ բացին:

Հ Ա Ն Ե Լ Ո Ւ Կ

Կրնա՞ք ըսել թէ ի՛նչ է նա

Որ ձեռք չունի, զարնել կրնայ.

Առանց ոտքի կրնայ գոնէ

Քիչ մը քալել, բայց միշտ հոն է:

50. ԱՍՏՂԵՐԸ

«Ի՞նչ են, հայրիկ, հոն հեռուն
 Փայլող աստղերն այն սիրուն.
 Միթէ անոնք ճրրա՛գ են,
 Չեն տարբերիր կրրակէն :

Նաև կը թուին այս տեղէն
 Իբրեւ դարդեր ոսկեղէն.
 Եւ կամ թերեւս երկինքին
 Պատուհաններն են ինքնին :»

— « Որդեակ, անոնք երկնային
 Աչքեր են, մեզ կը նային.
 Տէրոջ աչքերն կորովի,
 Աղբիւր սիրոյ, գորովի :

Ոհ, այդ աստղեր երկնածին
 Կեանք կը բաշխեն յոգնածին,
 Ու կը հսկեն միշտ արթուն՝
 Բաղդին վրայ խեղճ մարդուն :

51. ՄԵՐ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐԸ

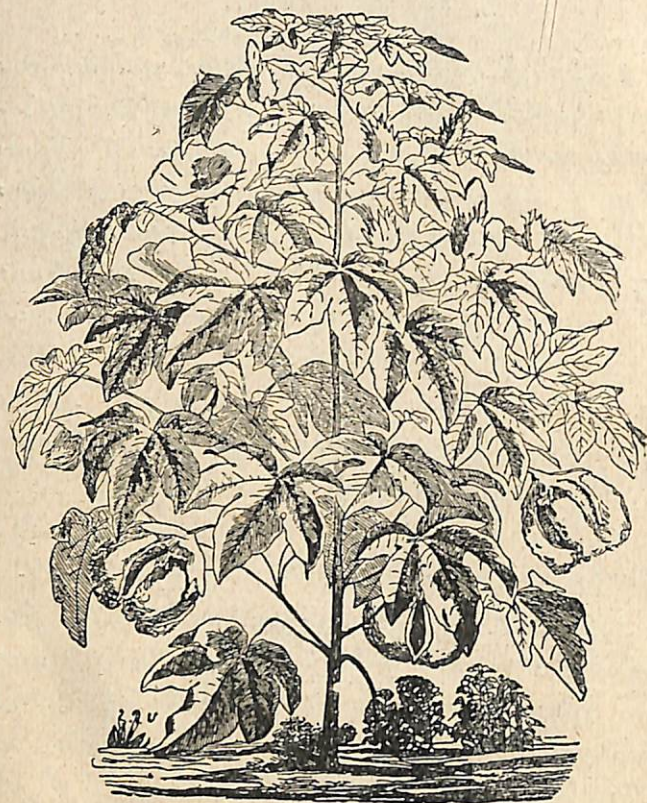
« Միրելի տղաքներս », ըսաւ դասատուն
 իր աշակերտներուն և աշակերտուհիներուն .
 « Երբեք խորհա՞ծ էք այն բաներուն վրայ
 որոնցմէ կը շինուին ձեր հագուստները :
 Գիտէ՞ք որ անոնց մեծ մասը տունկերու
 վրայ կ'աճի . ոմանք կովերու , ոչխարներու
 կամ ուրիշ կենդանիներու ծածկոց եղած
 են . ուրիշներ ծովին յատակէն հանուած են .
 մաս մը գետնին տակէն՝ հանքերէ դուրս
 բերուած է . և ուրիշ կարեւոր մաս մըն ալ
 որդէ մը մանուած է :

« Հիմա կ'ուզէի լսել թէ ձեզմէ ամէն
 մէկն իր հագուստի մասին ի՞նչ գիտէ : »

« Գիտեմ որ իմ կօշիկներս կաշիէ շին-
 ուած են » ըսաւ Մկրտիչ : « Անոր տակի գա-
 մերը երկաթէ են : Երկաթը խոր հանքերէ
 կը հանուի : Եւ կօշիկներուս աստառն ալ
 բամպակէ է : »

« Իմ շրջագգեստս ալ բամպակէ է, ըսաւ
 Մարիամ, բայց չեմ գիտեր թէ բամպակն
 ի՞նչ է կամ ուսկից կուգայ : »

« Բամպակը , ըսաւ դասատուն , տա-
 երկիրներու մէջ կ'աճի : Այն տունկը , որուն
 վրայ անիկա կ'աճի , բամպակենի կը կոչ-

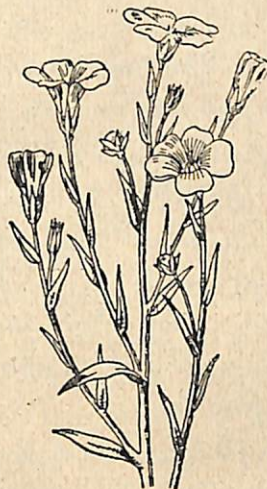
Բամպակենի

ուրի : Բամպակենին ուրիշ տունկերու պէս նախ ծաղիկներ կը բանայ, որոնք առ հասարակ դեղին են : Ծաղիկներուն կը հաշորդեն պարճուկներ կամ պտուղներ : Ա-

տոնց մէջ կը գտնուին հունտերը, կակուղ բամպակով պատած : »

Բամպակն երբոր հասնի՝ կը ժողվեն և կուտերը կը հանեն : Անկէ ետքն ալ պատրաստ կ'ըլլայ մանուելու և գործուելու : »

« Վուշն ու կանեփը նմանապէս բոյսեր

Վուշ

Կանեփ

են, որոնք բարեխառն երկիրներու մէջ կ'աճին : Մարդիկ այս բոյսերուն ցօղուններուն վրայ գտնուող մազանման թելերը հանելով կը մանեն ու կտաւ կը շինեն : Կանեփի թելերէն կը շինուին նաև հաստ

ու բարակ չուաններ: Բամպակի և վուշի կտաւները կը գործածուին ամբան հագուստներու համար, ինչու որ անոնք մարմինը զով կը պահեն: Վուշի կտաւը բամպակի կտաւէն աւելի զով է:»

« Հիմա տեսնենք, քու վերարկուդ ի՞նչ բանէ շինուած է, Ղեւոնդ », հարցուց դասատուն:

« Իմ վերարկուս, ըսաւ Ղեւոնդ, ասուիէ շինուած է, և ասուին բուրդէ հիւսուած է:»

Այո, պատասխանեց դասատուն: Բուրդը, ինչպէս գիտէք, ոչխարին վրայէն կը ստանանք: Անիկա ժամանակ մը անոր իբր վերարկու ծառայեց, հիմա ալ քեզի և ուրիշներու կը ծառայէ: Բուրդը մարմինը տաք կը պահէ. անոր համար ձմրան մէջ բրդէն հագուստներ կը հագնինք:»

« Տեսնենք, դուն, Յովհաննէս, կրնա՞ս ըսել թէ բաճկոնիդ կոճակներն ի՞նչ նիւթէ շինուած են », հարցուց դասատուն համարձակախօս պատիկ տղու մը:

« Անցեալ օր մայրիկէս լսեցի թէ, ըսաւ Յովհաննէս, կոճակներէն ոմանք ոսկորէ են, ոմանք ապակիէ, ուրիշներ ալ մետաղէ: Բայց բաճկոնիս կոճակները ո՛չ ոսկորէ են, ո՛չ ապակիէ, ո՛չ ալ մետաղէ: Շիտակը չեմ

գիտեր, վարժապետ, և գոհ կ'ըլլամ եթէ հաճիք ըսել:

« Բաճկոնիդ կոճակները, ըսաւ դասատուն խնդարով, ծովին տակէն կուգան: Ծովին տակը շատ մը խեցիներ կը գտնուին, որոնց մէջ կը բնակին խեցեմորթ կոչուած թուլատարր կենդանիներ: Մարդիկ այն խեցիներէն կը հանեն սատափ ըսուած կարծր ու փայլուն նիւթը. ուսկից կը շինուին գեղեցիկ կոճակներ, համրիչներ, զարդեր ևն:»

« Սպունգն ալ ծովին տակէն կը հանուի, անանկ չէ՞ », հարցուց Շուշանիկ:

« Այո, սպունգն ալ և բուստն ալ ծովին տակէն կը հանուին », պատասխանեց դասատուն:

« Այս ժապաւէնին կտորը, ըսաւ վարդուհի, մետաքս է:»

« Շիտակ ըսիր, պատասխանեց դասատուն:» Շերամ կոչուած որդեր կը պատրաստեն մետաքսը թթենի տերեւներ ու տելով:

« Գալով մեր գործածած մուշտակներուն, անոնք ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ վայրի գազաններու ու քանի մը ծովային կենդանիներու մորթեր:»

Այսպէս ուրեմն, ինչպէս տեսաք, կենդանիներ, բոյսեր ու հանքեր մէյմէկ բան տուած են ձեր հագուստներու պարաստութեան համար:

52. ՈՒՍՈՒՄ ԵՒ ԱՐՇԵՍ ՍՈՐՎԻՆՔ

Մեր գիւղին մէջ մարդ մը կայ, անիկա ոչ ուսում ունի և ոչ ալ արհեստ, միմիայն ծանր և վտանգաւոր աշխատութիւններու կուգայ, բեռնակրութիւն կ'ընէ, շէնքերու մէջ քար ու հող կը կրէ, թերեւս անոր համար օր մը ըսեն թէ, փողոցին անկիւնը անօթի, ծարաւ նստած կը մուրայ:

Մտիկ ըրէ՞ք անոր պատմութիւնը.

Երբ դեռ տղայ էր և դպրոց կ'երթար, հայրը ինքզինքէն կը զրկէր և տղուն կուտար, որպէսզի դպրոց երթայ և հոն ուսում սորվի: Տղան կը տեսնէ թէ, դպրոցէն աւելի փողոցին մէջ մարդ կը գուարճանայ, ասանկով վարժութիւն ըրաւ դպրոց երթալու տեղ, փողոցները կը դեգերէր:

Բայց այսօր այս տղան մեծցաւ, շատ խեղճ վիճակի մը մէջ է, եթէ պատանի եղած ատեն աշխատէր, ուսում առնէր, արհեստ մը սորվէր, այսօր շատ լաւ վիճակ մը ունեցած պիտի ըլլար: Օհ, հիմա որքան կ'ուզէ պատանի ըլլալ, դպրոց երթալ և ուսում սորվիլ մարդ ըլլալու համար:

53. ՕՐՕՐ

Պիւլպիւլը պաղչան է իջեր,
Վարդենւոյն թփիկն է թառեր
Անուշ մանիշակին հոտուն,
Աղւորիս քնիկն է տարեր:

Պիւլպիւլը վարդին սիրուն
Չլինիր գիշերն ալ ի քուն,
Ո՛չ գիշերը կ'ըլլայ քուն
Ո՛չ ցորեկ մ'ինչ իրիկուն:

Պառկէ և անուշ քուն եղիր
Մինչև գայ լուսը առաւօտուն
Լուսնայ, բարի լուսը գայ,
Պիւլպիւլս ալ կ'ելլէ քնուն:

Պիւլպիւլս ալ կ'ելլէ քնուն
Կէսն է քուն, կէսն է արթուն:

54. Թ ՈՒ Ղ Յ Ը

Երբ մենք գրել, գծագրել կամ կարգալ ուղենք՝ թերթ, տետր ու գիրք կը գործածենք, որոնք բոլորը թուղթէ շինուած են: Հին ատենները մարդիկ քարի, փայտի, կենդանիի մորթի և ծառի տերեւներու վրայ կը գրէին: Մեր վանքերուն մէջ մինչեւ այսօր կը գտնուին հին ձեռագիր աւետարաններ կամ ուրիշ գիրքեր, որ ոչխարի մորթի, այսինքն մագաղաթի վրայ գրուած են: Ամէն գոյնէ թուղթ կրնայ գտնուիլ, ինչպէս. ճերմակ, սև, կարմիր, կանանչ, դեղին, կապոյտ, սպիտակ, արծաթագոյն, ևն:

Թուղթը յարդէ, փայտի սղոցուքէ և քուրջերէ կը շինուի. Ամենալաւ թուղթը քթանի քուրջերէն յառաջ կը բերուի: Այն մարդը, որ տունէ տուն պատելով քուրջեր կը հաւաքէ, քրջահաւաք կը կոչուի: Ան իր քուրջերով լեցուն կառքը կը տանի գետի վրայ շինուած տուն մը, որ է թուղթի գործարանը: Հոն գիշեր ու ցորեկ մեծ անիւ մը կը դառնայ ջաղացքի անիւին նման: Թուղթի գործարանին մէջ քուրջերն իրենց տեսակին համեմատ կը զատուին ու կը մաքրուին: Այսպէս մաքրուիլ ու կտրտուելէ ետքը անոնք շուրով լեցուն տաշտերու մէջ

կուգան: Խոշոր տոփաններ տաշտերու մէջ կ'ելլեն ու կ'իջնեն: Տոփաններուն տակը սուր դանակներ կան, որոնք քուրջերը հազարաւոր մանր թելերու կը բաժնեն: Եւ այսպէս հին դաշկիւնակներէ, գոգնոցներէ և հագուստներէ ճերմակ և թանձր ապուր մը կը շինուի: Այս ապուրը քամուելէ ետքը թաղիքներու վրայ խաւ խաւ կը տարածուի: Ու երբ խաւերը բաւական թանձրանան՝ գլաններու միջոցով կը ճնշուին ու կը չորնան: Ահա այս կերպով հինցած հագուստներէ ճերմակ ու գեղեցիկ թուղթ յառաջ կուգայ:

55. Մ Ե Յ Ը

Դաստիարակը օր մը իր աշակերտներով պտոյտի ելաւ, անոնք ամէն տեսած բաներուն վրայ հարցումներ կ'ընէին: Դաստիարակը օգուտ կը քաղեր այդ հարցումներէն, որպէսզի զանոնք կրթէ, տեսած բաներուն օգտակարութեանը վրայ կը խօսէր և կը սորվեցնէր անոնց, դիտել, զննել և քննել:

— Տղաք, կը տեսնէ՞ք, ըսաւ, սա ա-

տաղձագործին ձեռքը բան մը կայ, զանիկա փայտին մէկ ծայրէն միւսը կ'երկնցնէ ու նորէն կը ծալլէ: Գիտէք ի՞նչ է անիկա: Ո՞վ գիտէ անոր անունը:

— Այո՛, ըսին ամէնքը միասին: Ասիկա մէթրն է:

— Շատ լաւ, բայց ի՞նչ բանի կը գործածուի:

— Գերանին կամ տախտակին երկայնութիւնը չափելու կը գործածուի:

— Կը տեսնէ՞ք չափելէն ետքը կը ծալլէ և գրպանը կը դնէ: Միթէ ամէն մէթր ասոր պէս կը ծալլուի՞:

— Ոչ, ըսաւ անդիէն Յակոբը, հայրս ալ մէթր մը ունի, բայց ուրիշ տեսակ է: Երիզով մէթր է, կլոր տուփի մը մէջ դրուած է և վրան կոճակ մը ունի, երբ որ կոճակը դարձնէ, հետզհետէ երիզը դուրս կ'ելլէ եւ եթէ կոճակը հակառակ կողմը դարձնէ նորէն ներս կը մտնէ: Ուրիշ ձեւով ալ կայ, զոր կը գործածեն կերպաս ծախողները, ասիկա երկայն երկաթ մըն է և վրան գծուած է տեսիմէթրը և սանթիմէթրը:

— Այդ բաժանումը ի՞նչու համար եղած է:

— Պարոն դաստիարակ, ամէն երկայնութիւն մէթրէն մեծ չկրնար ըլլալ, կան

երկայնութիւններ ալ, որոնք մէթրէն փոքր են և այդ երկայնութիւնները մէթրին մասով այսինքն տեսիմէթրով և սանթիմէթրով կը չափենք:

— Ուրեմն ինչպէս տեսանք, մէթրը կը գործածուի երկայնութիւններ չափելու համար:

56. Ը Ն Կ Ո Յ Ձ Ը

Կոկիկ կոկիկ կըլորիկ՝
Ունիմ ընկոյզ աղուորիկ,
Վըրան ունի կանաչ փուր
Տակի կըճեփն է ամուր:
Կանաչ փուրը վար կուտամ
Որ մէջինէն առնեմ համ:
Դեղին մաշկ մ'ալ կայ բարակ
Ներսը ընկոյզ ըսպիտակ՝
Կեղուէ՛, կըճփէ՛ կամացուկ
Որ ճաշակես իր միջուկ:

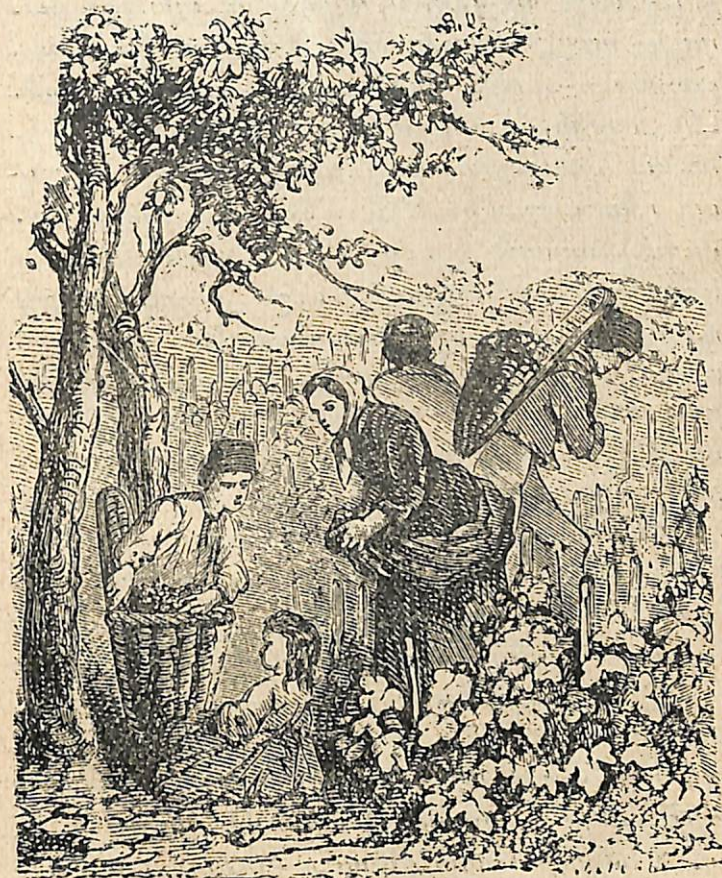
Ընկուզենին է մեծ ծառ
Տեսքը շրթեղ մեծափառ,
Լի են ճիւղերն ընկուզով
Որոնց մէջէն փրչէ հով:

Երբ տաք կ'ընէ արեւը
 Պատըսպարուինք ներքեւը,
 Քարեր նետենք դէպի վեր
 Գետին թափենք ընկոյզներ,
 Ժողովենք, փրրենք տանինք տուն
 Բաժին հանենք ամենուն:

57. ԱՇՈՒՆ

Աշունը դանդաղ ու հանդարտ կերպով
 կը հասնի: Մենք սովորաբար այն ժամանակ
 կը դիտենք զայն երբ բոլորովին երեւան
 ելլեն անոր աչքի զարնող նշանները: Դաշ-
 տերուն մէջ կը հնձեն և կը բարդեն հացա-
 բոյսերը, բայց այս ալ ամառուան վերջա-
 նալուն նշան է, որովհետև հացաբոյսերու
 հասուննայն ամառուան թառամելուն ա-
 պացոյց է: Նախ խշխշալով կը խոնարհի գե-
 րանդուոյն առաջ և հարիւրաւոր դէզեր կը
 բարձրանան. ապա մեր աչքին առջեւ բո-
 լորովին կը մերկանայ դաշտային ճամբան,
 ուր առաջ կը լսուէին լորերուն ձայներն,
 որք եռանդեամբ կ'երգէին հասունցած ար-
 տերու գլխակոր հասկերու տակ: Քանի մը
 օր ետքը արտերն ալ կ'սկսին մերկանալ և
 այն ատեն կը նշմարուի աշնան առաջին

նշանը — դաշտային ընդհանուր մերկութիւն:

Բնութիւնը դարձեալ մեծ գործ է կատա-
 րած և բաժնելով մեզ հետ իր պարզեւնեղը
 կը պատրաստուի հանդիսանալ:
 Երկնակամարին տակ նոյնպէս խաղա-

դուժիւն կը տիրէ. թռչուններուն զուարթ խումբերը կը լսեն: Կկուն և սոխակը վաղուց արդէն շուեր են: Արագիւր կը պատրաստուի ուղեւորիլ, որպէսզի անոնց ետեւէն հասնի, և իսկոյն անոնցմէ ետքը կռունկներու հրաժեշտի գոչիւնը կը լսուի: Արտոյտը դեռ դաշտին մէջ կ'երեւի, բայց անմուռնչ նստած է ալօսներուն մօտ: Կաքաւը կոյտերու տակ մտած՝ ուշի ուշով շուրջը կը դիտէ, մինչ իր խայտափղէտ փետուրները կը փայլին արեգական ճառագայթներու տակ: Միայն սարեկները շուկ հանելով կը թռչին դաշտերու վրայէն. իսկ ազուակները բարեկամաբար իրարու մօտ շարուած կռկռալով կը խօսին, բայց կարծես թէ անոնք ալ պատրաստութիւն կը տեսնեն աշնան համար. անոնց կռկոցը օրէ օր կը նուազի և վերջապէս բոլորովին կը դադրի:

Այսու ամենայնիւ արօտները դեռ կանաչ են: Տեղ տեղ տակաւին քանի մը ծաղիկներ կ'երեւին, որոնց վրայ կը թռչին թիթեռներն, անոնց մեղրային հիւթը ծծելու և անուշահոտութեամբ շնչելու համար: Չատիկը, այս գեղեցիկ բզեզը, դեռ կը տատանի ծղօտներու վրայ, իսկ անխոնջ ճպուռն ամառուրնէ աւելի բարձրաձայն կ'երգէ իր միօրինակ երգը: Մերկացած ար-

տէրն ալ բոլորովին ամայի չեն, կամ գիւղացւոյն նախիրներն կ'արածին այն տեղ, կամ վայրենի կենդանիներ ուտելիք կ'որոնեն իրենց համար: Նապաստակը միամտութեամբ կ'արածի անոնց մէջ. մուկը ձմեռուան համար պահուած հասկերէն պաշար կը պատրաստէ. գորտն աներկիւղ կը թռչկոտի, վստահ ըլլալով որ այլ ևս արագիւր երկար կտուցը իրեն չսպառնար. ճնճողակներն ալ խմբովին մէկ ծղօտէն միւսը կը թռչին. կարծես դեռ բնութիւնը ամենուն համար առատ սեղան պատրաստած է, և հազիւ աչքի կը պարնէ որ դաշտային կանաչ խոտին մօտ պահուրտած է անոր մէկ թոռմած թերթը:

Պէտք է աւելցնել թէ աշունը պտուղներու ժամանակն է և ոչ թէ ծաղիկներու: Իրաւ է որ ամառը քանի մը պտուղներ կը հասնին, այլ անցողական են անոնք: Բնութիւնը աշնան կը պարգեւէ մեզ յարգի պտուղներ, որ գեղեցկութեան և անուշահոտութեան կողմանէ կը գերազանցեն ուրիշ եղանակներու պտուղները: Այս տեղ ոսկեգոյն տանձն և կարմրաթոյր խնձորը կը փայլի. այն տեղ կախուած են բազմատեսակ դամբուլներ, տեսակ մը սալոր՝ որոնց վրայ կարծես մոխրագոյն փոշի ցանուած է:

Ահա առջեւդ արեգական տակ կը ժպտի տեսակ մը թաւշապատ դեղձ. անոր մօտ, փոքրիկ ծառերու վրայ, կախուած են մեծամեծ դեղին սերկեւիչներ. բազմաճիւղ և հսկայածեւ ընկուզենուոյն վրայէն կը թափ-թփին ընկոյզներ, իսկ անոր դէմ այգւոյն պատերէն կախուած են ահագին դդումներ: Այգիին մէջ, ընդարձակ տարածութիւն մը բռնած է խաղողի որթն, որուն ահագին ողկոյզները սեւ, սպիտակ, կանաչ ու կարմիր գոյներով՝ կարծես կը հրաւիրեն քեզ որ այս ամէն հարստութիւնը պարզեւող Տէրը փառաբանես: Որթատունկերու այս ու այն կողմն ալ նշենին իւր վահանապատ պտուղ-ները կը պատրաստէ: Ո՛չ սակաւ են լայնա-տերեւ թփենույ թուփերը՝ որոց կաթնահամ պտուղները ամէնքը կը հրապուրեն: Պտղա-լից այգիին մէջ անպատմելի կեանք և ուրա-խութիւն կը տիրէ: Մարդիկ կը փութան ընութեան առատ տուրքը ժողվել. ուրա-խութեան ժպիտներով երկինք կ'ուղղեն ի-րենց փառաբանութիւնները: Բայց ահա այս աշխատանքն ալ իր վախճանին կը մօտենայ և գիւղացւոյն գործերը օրէ օր կը նուազին, թէև ո՛չ այնքան որ դատարկ նստի նա: Արտերէն կրածը պէտք է կալը ժողվէ, և այգիներէն կթած խաղողէն գինի պատրաս-

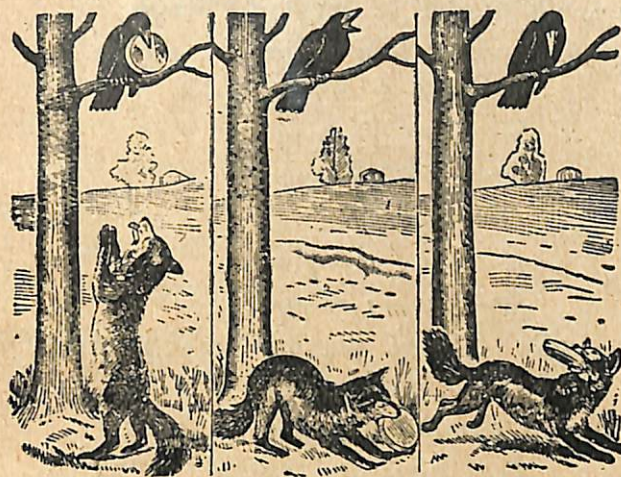
տէ: Շատ անգամ ձմեռը չհասած՝ իր տարե-կան ալիւրն աղալու կ'ստիպուի, որ մի գուցէ ձմեռը ջուրերն սառին: Վերջապէս աշնան պէտք է սերմանէ, աշնցան ընէ, որպէս զի յաջորդ տարի ալ հաց ունենայ: Երբ այս ամէնքն աւարտէ, այն ժամանակ գիւղացին հանգիստ կ'առնէ: Աշնան վերջը և ձմրան սկիզբը ուրախութեան եղանակն է անոր համար: Գիւղացւոյն տօներն ու հարսանիք-ները այդ միջոցներուն կը հանդիպին, երբ իր կարասը լի է պատուական գինիով և ամբարն՝ առատ ալիւրով:

Աշունն սկսելէ ետքը (Սեպտեմբեր 11ին, երբ գիշեր ու ցորեկ հաւասար են), կամաց կամաց օրերը կ'սկսին կարճընալ, իսկ գի-շերները երկարիլ: Երբ օրերը կարճընան, արեգական ջերմութիւնն ալ կը նուազի, վասն զի կ'սկսի գէպի հարաւ հակիլ: Աշնան նշաններն օր աւուր աւելի կը բազմապատ-կին: Երկինքի երեսը կը ծածկուի միակերպ տխուր քօղով մը որ երկար ժամանակ չփա-րատիր, և ուրկէ սգաւորի աչքին նման վեր-ջէն շարունակ կաթիլներ կը հոսին: Ամենա-թեթեւ հողմն անգամ կը խլէ ծառերու թար-շամած զարդը, և երբ ամպերու մէջէն գլուխը դուրս հանէ արեգակը, անոր ճառա-գայթները կը լուսաւորեն միայն ոգեվար

բնութեան տխուր պատկերը: Բնութեան մէջ ամէն ինչ իր վախճանին կը մօտենայ և ննջելու կը պատրաստուի: Ամէնէն աւելի ուշ շուող թռչունները, ծիծեռնակները և արտոյտներն ալ շատոնց արդէն թռեր հեռացեր են: Գիւղացին դաշտային հարստութեանց յետին մնացորդները շտապելով կը հաւաքէ: Ամէն բան կը թարշամի ու կը դեղնի, և սաստիկ քամին ծառերէն թափած տերեւները հեռուն մղելով կարծես թէ ձեան համար տեղ կը պատրաստէ:

Ա Ռ Ա Մ Ն Ե Ր

1. Գող՝ սիրտը դող:
2. Նմանն իր նմանը կը սիրէ:
3. Շատ լսէ, քիչ խօսէ:
4. Ժամանակին կորուստը ամենացաւալին է:
5. Տաշուած քարը գետինը չի մնար:
6. Բաւական չէ որ ըսկրսաք —
7. Լաւ վախճանն է գործին պըսակ:

58. ԱԳՌԱԻ ՈՒ ԱՂՈՒԷՍ

Ազոաւիկ աղբար ծառին վրայ կեցած՝
 Բերնին մէջ պանրի կըտոր մ'է բրոնած:
 Մեր Աղուէս աղբար հոն կուգայ հոտէն,
 Ու այս կերպ կը խօսի իրեն.
 «Բարեւ, ո՛վ աղնիւ ազոաւ չէլէպի,
 Ո՛րքան սիրուն ես, ո՛րքան գեղանի,
 Ճշմարիտ կ'ըսեմ, եթէ քուկին ձայն
 Շրքեղ փետուրիդ ըլլայ համաձայն՝
 Բոլոր անտառի կենդանիներուն
 Անգիւտ աննըման թագաւորն ես դուն:»
 Աս սուտ խօսքերուն՝ միամիտ Ազոաւ
 Ուրախութենէն այլ այլմէ եղաւ.

Յուզընել ուզեց իր գեղեցիկ ձայն,
Բերանը բացաւ ընդարձակ ու լայն :

Պանիրն է ահա,
Գետինը կ'իյնայ,
Զոր անմիջապէս
Խաբեբայ Աղուէս
Ուտելով՝ սապէս
Կը պոռայ անոր .

— «Ծօ՛ Ագռաւ աղբար, աղէկ գիտցի՛ր որ
Շողոքորթ ամէն

Մտիկ ընողին կ'ապրի կրօնըկէն :

Այս դաս գոր առի՛ր՝

Հաւատա՛, կ'արժէ կըտոր մը պանիր :»

Պգտիկ մընացած Ագռաւ կորակոր՝

Երդու՛մ ըրաւ որ

Մէյ մ'ալ այս կերպով չը պիտի խաբուէր .

Սակայն ի՛նչ օգուտ . ա՛լ քիչ մը ուշ էր :

Ա Ռ Ա Շ

Ի՛նչ որ այսօր կարող ես՝

Մի՛ թողուր վաղուան օրին,

Ի՛նչ որ անձամբ կարող ես՝

Մի՛ յանձներ մէկ օտարին :

59. ՀԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ ԻՆԿԱԾ ԾԱՌԸ

Դպրոց կը դառնային դաստիարակը և
աշակերտները : Անտառէն ելան և այն դա-
րավարին վրայ եկան, ուր ծառը ինկած էր
փոթորիկէն, ուրիշ կողմ՝ ճամբայ չի կար,
մէկ կողմը բարձր ապառաժ էր և ապառա-
ժին երեսը փուշ փուշ քար էր, միւս կողմը
ահագին անտառներով և գազաններով լե-
ցուն, ծառը ինկած էր և բուներ էր ճամ-
բան :

Աշակերտները, ինչպէս բնական էր, ա-
ռաջ կը վազէին, ծերունի դաստիարակը ա-
նոնց ետեւէն կամաց կամաց կուգար, հա-
սան տեսան որ, ծառը ինկած և ճամբան
գոցած էր :

Ամէն կողմ՝ աշակերտ գատ գատ աշխա-
տեցաւ, և ոչ մէկը կըրցաւ տեղէն շարժելու
որ, ծառը դարձնեն և ճամբան բանան :
Դաստիարակը ծերունի էր, անոր վրայ եր-
բեք յոյս չունէին թէ, անիկա պիտի գայ և
վերցնէ ծառը :

Գիշերուան մութը կոխեց, վախցան թէ,
գիշերը այն տեղ մնան ու գազանները գան
և փսաս տան իրենց :

Յուսահատ նստեցան մինչեւ որ ծերու-

նին հասաւ, պատճառը իմացաւ, մխիթա-
րեց և սիրտ տուաւ :

« Ելէ՛ք, կայնեցէք, ըսաւ, եկէ՛ք ամէնքդ
մէկտեղ, մէկ ուժով վերցուցէ՛ք այս ծառը » :

Աշակերտները եկան և ծառը նետեցին
ճամբէն դուրս ու անցան գացին :

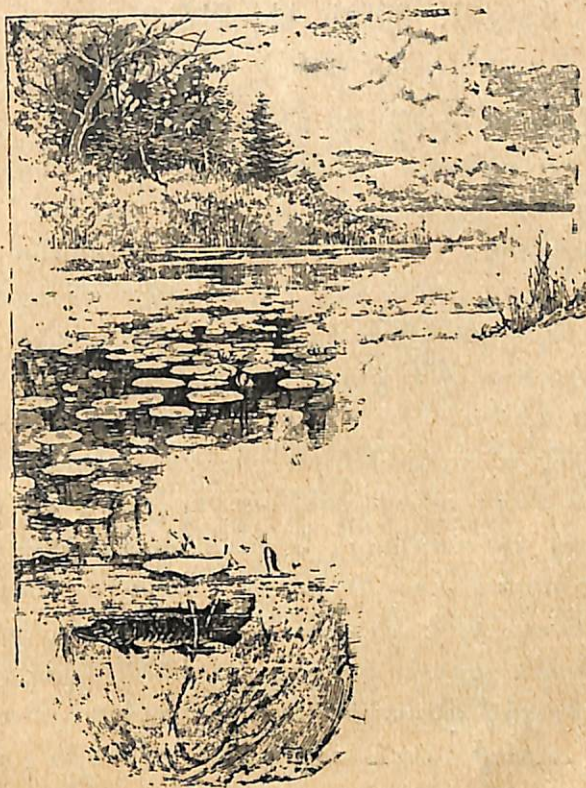
60. Զ Կ Ն Ի Կ Ը

Վըտակի մը մէջ՝ ձկնիկ մը ուրախ՝
Վեր վար կը լողար անհոգ ու անվախ,
Երբեմն անիկա գլուխը կամացուկ
Զուրէն դուրս կը հանէր ու կորսար մժղուկ :

Երբոր կը տեսնէր ձկնորս կամ տրղաք,
Ճարպիկ շարժումով կ'իջնէր ջրին տակ .
Եւ հրպարտութեամբ կ'ըսէր ինքնիրեն
« Ես չեմ բռնըւիր այդ ձկնորսներէն » :

Անգամ մը մօտի գեղէն մէկ տրղայ
Եկաւ նստեցաւ վըտակին վրայ
Եւ տուփին մէջէն առաւ որդ մը մեծ
Զայն կարթին անցուց ու ջուրը նետեց :

Մեծ ձուկ մը ըսաւ ձկնիկին . « Եղբայր,
Քեզ մահ կը սպասէ, որդին մի՛ երթար . »

Ձկնիկն ալ ըսաւ . « Ատ գիտեմ արդէն,
Ես չեմ բռնըւիր անօրէն կարթէն :

Կ'ուզեմ լոկ քննել թէ կարթին ծայրի
Որթը մեռա՞ծ է եթէ ոչ՝ կ'ապրի : »
Քննեց, հաւնեցաւ, կուռթ . . . կլլեց գանի՝
Զուկն որսացուած էր — յիմա՛ր կենդանի :

61. ՅՈՐԵԿ ԵՒ ԳԻՇԵՐ

Ա.

Վառած մոմի մը դիմացը գնդակ մը կա-
խենք և այնպէս ենթադրենք թէ գնդակը
երկիրը կը ցուցնէ, իսկ մոմը՝ արեւը կը
ներկայացնէ, այն ատեն կը տեսնենք թէ
միայն կէսը լուսի մէջ է, այսպէս ալ արեւը
միայն երկրին կէսը կը լուսաւորէ և այն ա-
տեն կ'ըսենք թէ ցորեկ է, իսկ միւս կէսին
համար գիշեր:

Եթէ գնդակը թելին շուրջը դարձնենք,
անիկա մեզի պիտի ցուցնէ երկիրը, որ ինք
իր վրայ կը դառնայ, և մոմը պիտի պատկե-
րացնէ արեւը, որ իր տեղը անշարժ կեցած
է: Գունտը եթէ ինք իր վրայ դառնայ, կար-
գով մոմին պիտի ցուցնէ իր ամէն կողմը և
այս կերպով գնդակին ամէն մասերը հետըզ-
հետէ պիտի լուսաւորուին: Լուսին մէջ
գտնուող մասերուն համար ցորեկ, իսկ
մուխը գտնուող մասերուն համար գիշեր
կ'ըսուի:

Բ.

Երկիրը միայն ինք իր վրայ չի դառնար,
հապա անիկա իր տեղը կը փոխէ արեւուն
շուրջը դառնալով:

Երկիրը մէկ տարուան մէջ արեւին շուրջը
դառնալով ամբողջ շրջան մը կ'ընէ:

Երկրին այս երկու շարժումները մեր
աչքին ներկայացնելու համար, մեր ձեռքը
բռնած թելին շուրջը կը դարձնենք գնդակը
և ձեռքերնիս հետզհետէ մոմին շուրջը կը
տեղափոխենք: Եւ անա կը տեսնենք թէ
գնդակը արդէն ինք իր վրայ դարձած ատեն
արեւուն շուրջն ալ կը դառնայ:

Արեւը ինք իր վրայ դառնալով առաջ
կուգայ ցորեկ և գիշեր, իսկ արեւին շուրջը
դառնալով առաջ կուգան տարուան չորս ե-
ղանակները, ասոնց իւրաքանչիւրը կը տեւէ
երեք ամիս և ասոնք են. Գարուն, Ամառ,
Աշուն և Ձմեռ: Մենք հիմա աշնան եղանա-
կին մէջն ենք:

Ա Ռ Ա Մ

Մըտիկ ըրէ մեծի խըրատ
Որ չի հասնի փորձանք վըրադ:

62. ՈՒՍԱՆՈՂԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

ՇՆՈՐՀՔ ՏՈՒՐ, Ո՛Վ ՏԵՐ

Շնորհք տո՛ւր, ո՛վ Տէր, պզտիկ մանուկիս,
Աղապատանքով թրթրոցո՛ւր հոգիս .

Մի՛ տար ճոխ հանդերձ, սիրտ յուսակըտուր

Ո՛վ Տէր, շնորհք տո՛ւր :

Շնորհք տուր, մեղքի մերժեմ գաղափար,

Հեզութեան ըլլամ վրսեմ կաղապար,

Չը փորձէ՛ք բնաւ զիս ցանկութեան ժանտ, հուր,

Ո՛վ Տէր, շնորհք տո՛ւր :

Շնորհք տո՛ւր, ուշիմ բնկերներու քով

Հիացում ազդեմ խելքով ու միտքով .

Փայլիմ կարապի պէս ճիւղատիետուր,

Ո՛վ Տէր, շնորհք տո՛ւր :

Շնորհք տո՛ւր՝ ոխ, քէն ու ատելութիւն,

Չը պղծեն երբեք սրտիկս եռանդուն,

Բարութեան հագնիմ զրահն ամրակուռ,

Ո՛վ Տէր, շնորհք տո՛ւր :

Շնորհք տո՛ւր՝ շողոմն ատեմ փոքրոգի,

Քաղցրութիւնն առնեմ անմեղ հրեշտակի,

Չաղտոտէ՛ ճակատս ամօթին սեւ մուր,

Ո՛վ Տէր, շնորհք տո՛ւր :

Շնորհք տո՛ւր, յաղթո՛ղ՝ վեհ իմաստութեան
Աղբիւր մ՛ըլլայ վճիտ՝ միտքըս յաւիտեան .

Իմաստներ յորդէ, ջինջ անխեղաթիւր,

Ո՛վ Տէր, շնորհք տո՛ւր :

Շնորհք տո՛ւր, սին տենչ, անձնական օգուտ՝
Երակներուս մէջ չ՛ընեն ել ու մուտ .

Անսանձ մոլութեան չ՛ըլլամ անձնատուր,

Ո՛վ Տէր, շնորհք տուր :

Շնորհք տո՛ւր, պաշտեմ կրօնս ու հաւատ,

Կեղծիքն ըզգետնեմ ու նախանձն ալ վատ,

Սուրբ Փրկչիս փարիմ սիրով հաստամուր,

Ո՛վ Տէր, շնորհք տո՛ւր :

Շնորհք տո՛ւր, աճի սիրովդ իմ հասակ,

Վախովդ գիտութեան առնեմ հեշտ ճաշակ .

Քու սիրուդ՝ կեանքն իսկ ընեմ առաթուր,

Ո՛վ Տէր, շնորհք տո՛ւր :

63. ԱՍՏՈՒԱԾ ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԿԸ ԼՍԷ

Արեւը, տաքցուցած կապարի պէս, մեզ կ'այրէ. կէս օր է. եկէ՛ք սա թանձր ծառերուն շուքին տակ քաշուինք. կանաչ վրանի մը պէս անոնց ճիւղերը մեր գլխուն վրայ ծածք մը կ'ընեն, ուր արեւը չի մտներ. կոխած խոտերնիս խիտ է՛, մաքուր առուակ մը ծառերուն քովէն կ'անցնի, գետինը ծաղիկով զարդարած է. հանգչինք այստեղ, հոս մինակ ենք՝ քուն ըլլանք:

Ոչխարները կրնան շուքին տակ պառկիլ ու քնանալ միայն, բայց մենք կրնանք նաև Աստուծոյ փառք տալ ու մեր ձայնը իրեն հասցընել:

Աստուած՝ մեր ստեղծողն՝ ըրեր է արեւուն տաքութիւնն ալ, այս շուքն ալ. — այս գեղեցիկ ծառերը՝ որ գլուխնին երկինք կը քաշեն, աս կարկաչող ջուրերը՝ իր արարածներն են:

Ի՞նչպէս կրնանք մեր ձայնը երկինք հանել, ի՞նչպէս կրնանք հասցնել անոր՝ որ աստղերէն վեր է:

— Հարկ չկայ որ ձայներնիս երկինք հասնի, ամենէն ցած խօսածնիս ալ կը լսէ Աստուած, վասն զի ինքը, ինչպէս երկինքն է, անանկ ալ երկրիս վրայ է:

Բայց մենք տղայ ըլլալով՝ ինչպէս կրնանք անոր հետ խօսիլ ու զրուցել որ յաւիտենական Աստուած է:

— Չմոռնանք ան ձեռքը որ ըրեր է զմեզ. թէ որ չենք կրնար խօսիլ թո՛թովելով զրուցենք անոր անունը՝ որ մեր բերանը բացեր է. մենք անոր վրայ չմտածած ատեննիս՝ ինքը մեր վրայ կը մտածէ՝ ու շատ անգամ ինքը մեզ օրհներ է, երբոր մենք մէկ օրհնութիւն մ'ալ չէինք տուած անոր:

Ա Ռ Ա Ծ Ն Ե Ր

1. Մէկ ծաղիկով գարուն չի գար:
2. Սափորը ջուրի ճամբան կը կտորի:
3. Քնացող կատուն մուկ չի կրնար բռնել:
4. Ծերը յարգէ և այւերին առջև ոտքի ելիլ:
5. Քիչի մէջ հաւատարիմ — շատի մէջ հաւատարիմ:
6. Ուղիղ ճամբան ամէնէն կարճ ճամբան է:

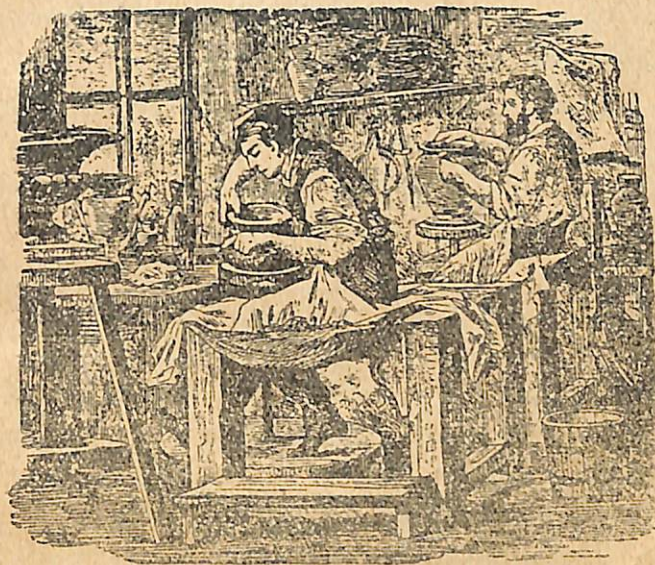
64. Բ Ի Ո Ւ Տ Ը

Մեր պտուկները, կուժերը, փարչերը, կարամներն ու թաղարները տեսակ մը հողէ շինուած են, և անոր համար հողեղէն անօթներ կը կոչուին:

Բրուտը այդ հողը ջուրով շաղելով կաւ կը շինէ, և անոր իր ուզած ձեւը կուտայ: Եթէ անկիւնաւոր առարկաներ շինել ուզէ, ինչպէս աղիւս, կղմինտը, փայտէ կամ երկաթէ ձեւերու, կաղապարներու մէջ կը թափէ կաւը և զանիկա թեթև մը կը ճնշէ, որ աղէկ ձեւ առնէ: Իսկ կտոր կամ գոգաւոր անօթներու համար կը գործածէ իր անիւը, որ դուրս կը կոչուի: Ասիկա կը բաղկանայ երկու փայտեղէն սկաւառակներէ, որոնք երկաթէ ձողի մը երկու ծայրերուն հաստատուած են հորիզոնական դիրքով:

Բրուտը կաւի կտոր մը դնելով վերի սկաւառակին վրայ՝ ոտքով կը դարձնէ տակի սկաւառակը, որով կը դառնայ նաև վերի սկաւառակը, և իր ձեռքով ուզած ձեւը կուտայ կաւին, որ կ'ըլլայ կճիճ, պնակ, թաղար ևն: Փարչերու, սափորներու և ուրիշ կաւեղէն անօթներու կոթերը ձեռքով կը շինէ ան:

Այսպէս պատրաստուած անօթները կը տարուին ու շուք տեղ մը կը դրուին չոր-

նալու համար: Բայց անոնք որքան ալ ասանկ չորնան՝ դարձեալ պէտք եղածին չափ չեն կարծրանար: Անոր համար բրուտը զանոնք զգուշութեամբ մեծ փուռի մը մէջ կը դնէ ու աստիճանաբար կը տաքցնէ: Այսպէս անոնք կը թրծուին, կը կարծրանան ու կարմիր գոյն մը կ'առնեն: Անոնք փուռէն հանուելէն ետքը կ'ապիկուին, որպէս զի իրենց մէջ դրուելիք հեղուկը դուրս չը տան:

Ապիկին՝ կը պատրաստուի կողմու հողէ
ու քարմարցանկէ: Անօթներն ապիկուելէ
յետոյ անգամ մըն ալ փուռը կը դրուին:
Ու երբ փուռէն հանուին՝ ալ բոլորովին
պատրաստ կ'ըլլան գործածուելու:

Յախճապակեայ անօթներն ալ այս կեր-
պով կը պատրաստուին, միայն թէ անոնց
համար աւելի ազնիւ կաւահող կը գոր-
ծածուի:

65. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

Կանուխ գացէք անկողին,
Որ վայելէք քուն մ'աղուոր.
Առտու կանուխ ելլողին
Ձիղեր կ'ըլլան զօրաւոր:

Եւ յիշեցէք որ մաքուր
Օղբ նաև պաղուկ շուր
Պիտի տան ոյժ թանկազին
Չեր մարմինին ու միտքին:

Աշխատողին համար հաց
Համեղ է քան խորոված.
Հարուստ, աղքատ, մանչ, աղջիկ,
Աշխատանքէ մի՛ փախչիք:

66. Ա Պ Ա Կ Ի Ն

Ապակին աղի, քարի կամ հանքածուխի
պէս հողին տակէն շելլեր, այլ մարդիկ ար-
հեստով կը պատրաստեն զանիկա: Այն մարդը
որ ապակի կը գործէ, ապակեգործ կ'ըսուի,
և անոր աշխատած ցած ու սեւագոյն շէնքը
կը կոչուի ապակեգործարան:

Ապակեգործն ապակի շինելու համար
կ'առնէ աւազ եւ տեսակ մը աղ, ինչպէս.
աղբորակ, կալաքար, տնկաղ: Այս նիւթերը
կը փշրէ, ու աղալով փոշիի կը վերածէ:
Ետքը ամէնքը մէկտեղ կրակի դիմացող հողէ
ամանի մը մէջ լեցնելով՝ զանիկա մեծ
հնոցի մը մէջ կը դնէ: Հնոցին սաստիկ տա-
քութենէն զանգուածը կը հալի և թանձր
հեղուկ մը կ'ըլլայ: Անպես մասերը որոնք
փրփուրի պէս վրան կը լողան, մէկդի կ'առ-
նուին: Յետոյ ապակեգործը իր փշելու խո-
ղովակը ծայրը այդ հեղուկին մէջ կը թաթ-
խէ. խողովակին ծայրը այդ հեղուկէն մաս
մը կը կախուի, զոր փշելով, շարժելով,
կտրելով իր ուզած ձեւին կը բերէ ապակե-
գործը: Այս կերպով կը շինուին շիշեր, գա-
լաթներ եւ ուրիշ առարկաներ: Կարգ մը
առարկաներ ալ կը շինուին հալած զան-
գուածը ձեւերու կամ կաղապարներու մէջ

Թափելով: Երբ այսպէս գաւաթներ, անօթներ եւ ապակեփեղկեր շինուին լմնան, մասնաւոր զովարաններու մէջ կը դրուին, ուր կամաց կամաց կը պաղին: Եթէ այդպէս տաք տաք բաց օդի մէջ դրուելու ըլլան, շուտ մը կը պաղին, կը կծկին ու կը ճաթուտին:

Մեր սենեակներն ու դասարանը կը լուսաւորուին ապակեփեղկերու շնորհիւ. ինչու որ յոյսի ճառագայթներն անոնց մէջէն թափանցելով մեզի կը հասնին. անոր համար ապակին թափանցիկ է կ'ըսենք:

Դանակը կամ պողպատեայ սուրը կըրնանք մեր ուզած կողմը քիչ շատ ծռել, ինչու որ անոնք ճկուն են: Բայց եթէ փորձենք ապակին ալ ծռել՝ անիկա դիւրաւ կը կոտորի. անոր համար ապակին դիւրաբեկ է կ'ըսենք:

Հ Ա Ն Ե Լ Ո Ւ Կ

Մտուր գոցէ քու ձեռներ,
Չեռքիդ մէջ է անիկա.
Չայն չես զգար, չես բռներ,
Բայց ձեռքիդ մէջ բան մը կայ:

67. Օ Գ Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Վերջին թուրքո-ուսական պատերազմին ատեն, օրին մէկը թուրք զիւղացի մը ճամբուն եղերքը Ռուս զինուորի մը պատահեցաւ, որ թեւէն զնդակով ծանրապէս վիրաւորուած էր, վերքէն առատ արիւն կը հոսէր և զինուորն ալ սաստիկ կը տանջուէր. խեղճը կը դողդղար խոտին վրայ և մարելիք կուգար իր վրայ. ողբագին ձայնով կ'աղաղակէր թուրք զիւղացիին, որ իրեն գաւաթ մը ջուր տայ, որպէս զի ծարաւը անցնէ և չմարի: Գիւղացին չմտմտաց բնաւ, իսկոյն թշուառին ջուր խմցուց, յետոյ իր խոշոր թաշկինակը կտրտեց և զինուորին վերքը կապեց:

«Ես կը կարծէի թէ, զիս բոլորովին պիտի մեռցնես» ըսաւ Ռուս զինուորը յուզուած ձայնով մը: — «Անգուժեղ եղած պիտի ըլլայի, եթէ քեզի թշնամիի պէս վարուէի, մանաւանդ այդ վիճակիդ մէջ, որ հրացան իսկ չես կրնար բռնել: Հիմա քեզ հիւանդանոց ալ պիտի տանիմ, որ այս տեղէն հեռու չէ»:

Մենք ամէնքնիս ալ մեծ ընտանիք մը

կը կազմենք: Գիտէ՞ք երբոր ընտանիքի մը մէջ մէկը հիւանդ ըլլայ և կամ անոր փնաս մը հասնի, ամէնքն ալ իրարու հետ ունեցած հակաուակովիւնը կամ վէճը կը մոռնան և կը միանան իրարու օգնելու:

68. ԴԱՇՏԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԸ

Ո՛վ մշակ, ահա արեւը իր առաւօտեան շողերով կ'ոսկեգօծէ ակօսներդ, ո՛տք ելիր:

Ահա արտոյտը՝ որ ոսկեգիսակ ցորենին տակ պահուըտած՝ բոյնէն կ'ելլէ և երգելով կը թռչտի: Գնա՛, հերկէ՛ և քու զուարթ երգերդ ուղղակի երկինք ելլեն արտոյտին երգերուն հետ:

Երկրագործին աշխատովիւնը տաժանելի է, բայց անոր բազուկը ուժեղ է և սիրտը արի:

Հովին ու արեւին դէմ մերկ բազուկներով, ազատ օդէն ուռած կուրծքով, գեղացին գործի կը սկսի, «վատուժ արտը հուժկու մշակով կ'արգասաւորի:»

Գլուխը կախած կ'աշխատի բեղմնաւոր հողին վրայ զոր իր ձեռքը կ'արգասաւորէ, և ուսկից Աստուծոյ օգնութեամբ, պիտի

բղխի վաղուան հունձքը: Յետոյ երբ վայրահակ ճակատը կը բարձրացնէ, իր շուրջը կը տեսնէ ընդարձակ կապոյտ երկինքը, որ դէպի երկիր կը խոնարհի ու հորիզոնին ամէն կողմէն կը գրկէ զայն:

Ո՛վ դուն, որուն դէմքը կը հովահարի զով ու ջինջ օդով, դո՛ւն, որ գլուխդ վրայ երկինքն ունիս և ոտքերուդ տակ դալար երկիրը, դո՛ւն որ չես ճանչնար մեծ քաղաքներու մրտա գործաւորները, դո՛ւն, որու ականջը չէ վարժուած մեքենաներու խլացուցիչ ազմուկին, և որուն ազատ ակնարկը կրնայ թափառիլ դէպի հեռաւոր դաշտեր, արիացիր, ով շինական, թող որ քաղաքներու գործաւորը կոշտ երկաթն ու անտաշ քարը ձեւաւորէ, դո՛ւն երկիրը կը գործես, կենսաւոր ու բեղմնաւոր հողը:

Քու ձեռքիդ տակ թող ծնին ու մեծ-

նան բարձրուղէջ հասկերը, որոնք ցորեն
 պիտի արտադրեն, կամ կարմիր ողկոյզները՝
 ուսկից գինին պիտի հոսի, հողին անսպառ
 կողերէն հանէ՝ մեր հանապազօրեայ հացը:

Դուն ես մարդկութեան մէջ կեանք
 սփռողը. քու աշխատանքիդ շնորհիւն է՝ որ
 տիեզերական աշխատանքը կը քաջալերուի,
 աշխատէ, և մի՛ յոգնիր բնաւ մարդկային
 ազգը սնուցանելէ:

69. ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՔ ԵՒ ՇԵՐԱՍԸ

Դպրոցին մէջ մանչ մը փոքրիկ
 Շատ կը ձանձրանար.

«Ո՛հ, ա՛լ հերիք, կ'ըսէր հերի՛ք
 Կարգամ անդադար.

Առտուն կ'ելլեմ ժամը եօթնին
 Կէս քուն կէս արթուն,

Գիշեր եղա՞ւ. շուտ անկողի՛ն,
 Թէեւ չունի քուն:»

Միակ հաճոյքն էր իր կեանքին
 Շերամ մը միայն,

Որուն համար կուտար հողին.
 Կը դողար վըրան:

Օր մը, տեսաւ որ կը շինէր
 Բրժոժ մը ճերմակ:

Որուն մէջ պիտի փակուէր
 Իրեն պէս մինակ:

«Ի՛նչ յիմար ես, ըսաւ անոր,
 Որ ձեռքովդ այդպէս

Քեզ կը շինես բանտ մը կըլոր
 Որ մէջը մտնես:

Չես տեսներ դիս, ի՛նչպէս կուլամ
 Այս նեղ խուցիս մէջ,

Եւ չե՞ս լըսեր ամէն անգամ
 Իմ ողբերս անվերջ:»

Շերամն ըսաւ հանդարտօրէն.
 «Ինչո՞ւ ողբամ լամ.

Ես կ'աշխատիմ որ քիչ օրէն.
 Թիթեռնիկ ըլլամ:»

Հ Ա Ն Ե Լ Ո Ւ Կ

Ճերմակ, պզտիկ մէկ տակառ
 Մէջն ուտելիք օգտակար
 Տակառու թէեւ դուռ չունի՝
 Բայց տուն մըն է թռչունի:

70. ՊՁՏԻԿ ՍՏԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ՍԸ ՇԵՏԵՒԱՆՔԸ

Տղա՛ք, մտիկ ըրէք, ձեզի պատմու-
թիւն մը պիտի պատմեմ, որ ցոյց պիտի
տայ ձեզի՝ թէ պզտիկ ստախօսութիւն մը
ի՛նչ սոսկալի հետեւանքներ կրնայ ու-
նենայ :

Այն դէպքը գոր պիտի պատմեմ, շատ
տարիներ առաջ ձեր նման փոքր տղու մը
գլխուն եկած է :

Այդ տղան հիմայ մեծցած է, և գրեթէ
ծերացած, բայց երբեք չէ մոռցած աս եղե-
լութիւնը և մոռնալիք ալ չունի մինչեւ որ
մեռնի :

Յովհաննէսին ծնողքը (այս է տղուն
անունը) օր մը զինքը մինակ թողած էին
տունը իր դաստիարակուհիին հետ միասին,
որ խեղճ և որբ աղջիկ մըն էր, և շատ ժա-
մանակէ ի վեր իրենց տանը մէջ պաշտօն
կը վարէր :

Յովհաննէս՝ որ մօրը խոստացած էր
աւելի խելօք կենալ, իր բացակայութեան
ատեն, անոր սենեակը գացած խաղացած
միջոցին՝ վառարանին վրայ ոսկի մը տե-
սաւ. անմիջապէս առաւ այդ դրամը և բո-
լորովին անհոգ և անփոյթ, առանց մտքէն

գէշ բան մը անցնելու, կը զբօսնուր անով՝
զարմացած անոր արտասովոր փայլին վրայ :

Անոր այդ փայլը աւելի լաւ տեսնելու
համար, բաց պատուհանի մը առջև գնաց
ու արեւին ճառագայթներուն դէմ բռնեց
զայն : Այս կերպով՝ ա՛յնչափ իր մատուրնե-
րուն մէջ դարցուց դրամը՝ սր վերջապէս
ձեռքէն թռաւ և ինկաւ պարտէզին մէջ :

Յովհաննէս անմիջապէս սանդուղներէն
վար վազելով՝ պարտէզ իջաւ և չորս կողմը
փնտռեց, բայց չկրցաւ գտնել զայն, ինչու
որ բարձր խոտերու մէջ ինկած ըլլալով չէր
տեսնուէր :

Բոլորովին տխուր և յուսահատ ներս
եկաւ : Բայց սրտին մէջ ձայն մը կարծես
կ'ըսէր իրեն. «Յանցաւոր ես, ինչո՞ւ խաղա-
ցիւր այդ ոսկիին հետ, լաւ գիտես թէ երբ
ծնողքդ տեսնէին, չպիտի թողէին որ խա-
ղաս անոր հետ :»

«Պահ, կ'ըսէր ինքնիրեն, մայրիկիս
մտքէն բոլորովին ելած է, անիկայ չպիտի
գիտնայ ոսկիին կորսուած ըլլալը, ես մէ-
կուն բան չեմ ըսեր. ո՞վ պիտի գիտնայ :»

Երբ Յովհաննէսին մայրը տուն եկաւ,
շիտակ վառարանին քով գնաց ու ըսաւ .

«Յովհաննէս, մեր հոս չեղած պահուն, վառարանին քով խաղացած ատենդ, ոսկի դրամ մը տեսար:»

Պզտիկ տղան մէկէն իմէկ կարմրեցաւ, ներսէն ձայն մը սապէս կ'ըսէր իրեն. «Յանցանքդ խոստովանէ՛, պատմէ՛ եղածը, և պիտի ներեն քեզի:»

Երանի թէ՛ Յովհաննէս մտիկ ըրած ըլլար այդ ձայնին: Բայց տղան գոցեց այս ձայնին դէմ իր սիրտը ու սուտ խօսեցաւ:

«Չէ՛, մայր իմ, ըսաւ, ես բան մը չտեսայ հող:» Ետքը յանցանքը խեղճ դաստիարակուհիին վրայ ինկաւ: Կանչեցին զինքը և հարցուցին իրեն թէ ոսկին ո՞վ է առած հոնկէ: Բայց հէզ աղջիկը «Նս չառի» ըսելով սկսաւ լալ:

Նորէն Յովհաննէսին հարցուցին: Այս անգամ քիչ մնաց որ պիտի խոստովանէր յանցանքը, բայց վախնալով որ պիտի պատժեն զինքը, դարձեալ սուտ խօսեցաւ և բռնորովին ուրացաւ: Ասոր վրայ խեղճ դաստիարակուհին իբր գող վռնտեցին տունէն:

Յովհաննէս գիշերները չէր կրնար քնանալ: Իր միտքին առջեւէն չէր կրնար հեռացնել իր դաստիարակուհիին յուսահատ և արտասուքով թրջած խեղճուկ դէմքը:

«Անիկա անմե՛ղ է, կ'ըսէր միտքին մէջէն: և իմ տեղս կը պատժուի. պէտք է որ խոստովանիմ յանցանքս: Վաղը մօրս պիտի յայտնեմ ճշմարտութիւնը և պիտի խնդրեմ իրմէ որ չպատժէ զիս և իմ անմեղ դաստիարակուհիս անիրաւ տեղը չվռնտէ:»

Բայց, աւա՛ղ, վաղը ա՛լ ժամանակը անցած էր և ամէն ինչ լմնցած: Խեղճ աղջիկը՝ տեսնելով որ անիրաւ տեղը իբր գող կը դատապարտուէր, գլուխը առած գացած էր կէս գիշերին: Գեղացիները հետեւեալ առտուն անոր մեռած մարմինը բերին: Մութ գիշերին մէջ խեղճը գետը իյնալով խեղդուէր էր:

Անկէ ետքը Յովհաննէս պատմեց եղելութիւնը: Բայց իր ծնողքը չծեծեցին զինքը, ինչու որ արդէն անոր խղճին խայթը և յուսահատութիւնը զինքը հիւանդացնելով անկողին ձգեցին: Օրերով ամիսներով իր անկողին վրայ հիւանդ պառկած մնաց Յովհաննէս, և միշտ սոսկալի երազներու մէջ կը տեսնէր երիտասարդ դաստիարակուհիին տժգոյն դէմքը, որուն մահուանը պատճառ եղած էր ստախօսութեամբ մը:

Վերջապէս երկար ժամանակ յետոյ պզտիկ Յովհաննէս առողջացաւ իր հեւան-

դուժենէն և միտքը դրաւ այլևս սուտ չխօսիլ:

Այն սոսկալի օրէն ի վեր իր շրթունքները բնաւ չեն ստած: Բայց անկէ վերջը երբեք գտած չէ իր առաջուան ուրախութիւնն ու գուարթութիւնը: Եւ այսօր, այնքան տարիներ յետոյ, իր ըրած անդարմանելի չարիքին յիշատակը դեռ ծանր բեռի մը պէս կը ճնշէ իր սրտին վրայ:

Տղա՛քս, եթէ փորձուիք ստել, յանցանքնիդ ծածկելու ու պատիժէ խուսափելու համար, միտքերնիդ բերէ՛ք վերոյիշեալ պատմութիւնը, մտածեցէք թէ ամենափոքր ստախօսութիւն մը կրնայ մեծ և անդարմանելի վիշտի մը պատճառ ըլլալ:

71. ՄԵՏԱՂՆԵՐՈՒՆ ՎԷՃԸ

Անգամ մը մետաղներուն մէջ վէճ մը ծագեցաւ, թէ իրենց մէջէն ո՛րն ամենէն աւելի օգտակար է:

Ոսկին հպարտութեամբ մը ըսաւ. «Թագաւորներ, թագուհիներ, իշխաններ իրենց անձերն ու պալատները զարդարելու համար ինծի միայն պէտք ունին. հետեւապէս ես եմ ամենէն պիտանին և ամենէն յարգին:»

«Կը սխալիս, պարոն Ոսկի, ըսաւ անդիէն Արծաթը. այդ յիշած անձերդ ու պալատներդ նոյնքան և աւելի արծաթեղէն զարդեր ունին: Ասկէ զատ իշխանական, հարուստ սեղաններու սպասներ արծաթէ են: Արծաթէ են նաև եկեղեցական անօթներ, ինչպէս. սկիհ, բուրվառ, խաչեր, աշտանակներ և այլն:»

Պղինձը համեստութեամբ կարմրած ըսաւ. «Ես ձեր յիշած մեծ մեծ շէնքերուն մէջ և կամ իշխանական սեղաններու վրայ շատ գործ չունիմ: Իմ տեղս համեստ խոհանոցն է. հոն պէտք է ես եփեմ, պատրաստեմ ու պահեմ ինչ որ անհրաժեշտ է սնունդի համար: Առանց ոսկեղէն զարդերու կամ արծաթեղէն սպասներու կարելի է

ապրիլ : Բայց առանց պղինձէ կաթսաներու կամ տապակներու եփած կերակուրներուն ի՞նչպէս կարելի է ապրիլ :»

«Իրաւունք ունիս , պարոն Պղինձ ,» ըսաւ Երկաթը , որ մինչեւ այն ատեն անկիւն մը քաշուած՝ սեփ սև նստած էր : Բայց պէտք չէ մոռնալ որ խոհանոցի անօթներէն ոմանք , ինչպէս . կասկարայ , եռոտանի , ունելի , պկիշ , դանակ կայլն երկաթէ են : Մարդիկ սկսան շինել նաև երկաթեայ վառարաններ , կաթսաներ , տապակներ և ամէն տեսակ անօթներ : Ասկէ գատ Ոսկին , Արծաթն ու բոլոր մետաղները թող հաճին յիշել , որ եթէ երկաթէ բրիչներ չըլլային , իրենք մինչեւ օրս հողին տակը բանտարկուած պիտի մնային :»

Այս վերջին խօսքէն Ոսկին ու Արծաթը սաստիկ վիրաւորուած՝ արհամարհական կերպով մը ըսին . «Ի՞նչ մըն ալ արժէքիդ վրայ լսենք :»

«Հիմա արժէքիս վրայ ալ պիտի լսէք ,» ըսաւ Երկաթը հանդարտութեամբ , և իր խօսքը շարունակեց այսպէս . «Գիտէք անշուշտ որ ամէն տեսակ շինութիւններու համար երկաթի և երկաթեայ գործիքներու պէտք ունին մարդիկ : Պարտիզպանն ու հողագործն ոչինչ կրնան ընել առանց երկաթ-

եայ գործիքներու : Կառաշինութեան ու նաւաշինութեան համար երկաթ է հարկաւոր : Երկաթուղիներն ու ամէն տեսակ մեքենաներն արդէն աշխարհի մեծագոյն բարիքը ճանչցուած են : Ունիմ դեռ շատ ուրիշ օգտակարութիւններ , բայց կարծեմ այսչափն ալ բաւական է հաստատելու արժանիքս : Եթէ երկաթը աշխարհէն վերցնեն , բոլոր արհեստները կը դադրին իսկոյն :»

Երկաթին բոլոր խօսքերն այնքան արդարացի էին , որ միւս մետաղներն ըսելիք մը չգտնալով՝ վէճը լմնցաւ :

72. ԵՐԿԱԹԱԳՈՐԾԸ

Այն արհեստաւորը , որ երկաթ կը գործէ , երկաթագործ կը կոչուի : Ան կ'աշխատի իր գործատեղիին մէջ , որ մուխէն ու ծուխէն սեւցած շէնք մըն է : Նոյն մուխին մէջ , կրակին դիմաց կը գործէ երկաթագործը իր օգնականներուն հետ : Փողոցին մէջ դժուար չէ գանոնք ճանչնալ իրենց երեսներուն մուրէն ու կրած կաշիէ գոգնոցներէն :

Երկաթագործին գործատեղին բաց է , անոր համար կրնանք մասամբ ներսի կողմը

տեանել: Հնոցին մէջ կը վառի մեծ կրակ մը ,
 որ գեղեցիկ ու ճոխ բոց և առատ կայծեր
 կ'արձակէ: Հնոցին մօտը կամ ետին կը զբա-
 նուի փքոցը, զոր աշկերտ մը վեր վար , կամ
 ետեւ յառաջ կը շարժէ , որ կրակը միշտ բո-
 ցաւառ մնայ: Վարպետը կտոր մը երկաթ
 կը դնէ կրակին մէջ: Քիչ մը ետքը կրակի
 պէս կարմրած՝ դուրս կը քաշէ զանիկա
 ունելիով և սալին վրայ կը դնէ: Վարպետը
 պզտիկ մուրճով մը, իսկ օգնականները մեծ
 մուրճերով կը ծեծեն փայլուն ու կակուղ-
 ցած երկաթը: Այն ատեն կայծերը բոցեղէն
 աստղերու պէս ամէն կողմ կը թռչտին .
 բայց երկաթագործները կայծերէն չեն վախ-
 նար . ինչու որ կաշիէ գոգնոցներով պաշտ-
 պանուած են: Անոնց դէմքերը քրտինքով
 ողողուած են: Անոնք այսպիսի տաժանելի
 աշխատութեամբ կը պատրաստեն գամեր ,
 պայտեր , անիւի շրջանակներ , խոփեր , ման-
 գաղներ , շղթաներ , կացիններ և ուրիշ բազ-
 մաթիւ պիտանի առարկաներ :

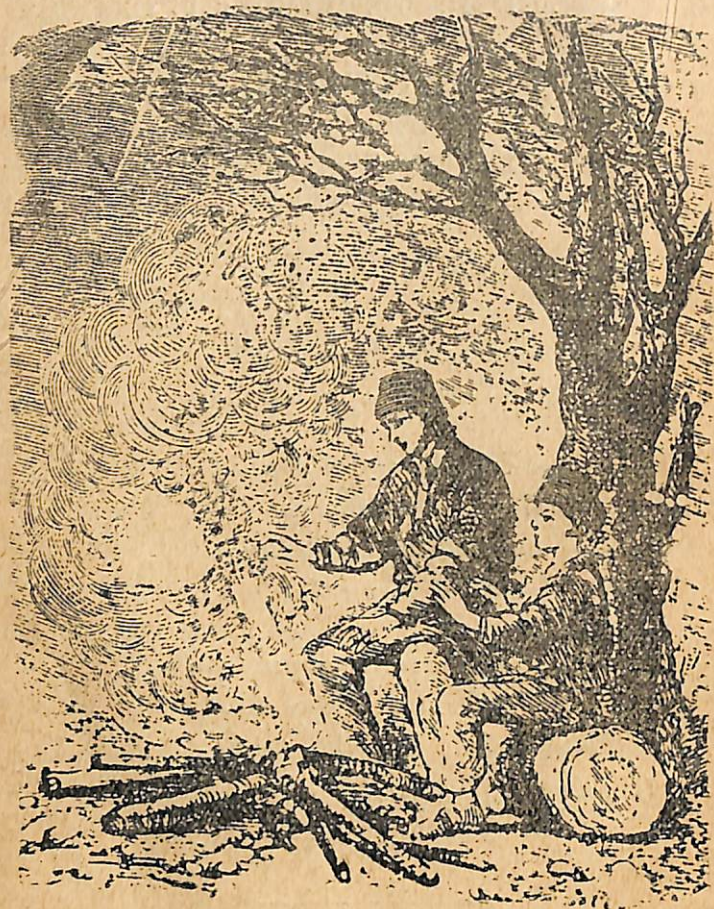
73. ՊԶՏԻԿ ԳՈՐԾԱՒՈՐԻՆ ԵՐԳԸ

Քամին սաստիկ կը փրչէ,
 Բայց այդ քաջին հոգը չէ,
 Միշտ աշխատիլ դուն կրնաս,
 Ձիւն և քամի ի՞նչ վընաս :

Գործ ցուցընեն ինծի թող,
 Ես աշխատանք չեմ ատող .
 Աշխատութիւնս է օրհնած
 Երբ շահիմ մօրս օրուան հաց :

Ո՛չ, ես մայրիկս չեմ թողուր
 Ոչ անօթի , ոչ տըխուր .
 Ձանք և քրտինք անհամար
 Պիտի թափեմ մօրս համար :

Մա՛յր , արեւուդ ես զուրպան ,
 Քեզ կը դոհե՛մ ամէն բան .
 Երջանկացիբ , մայրիկ դուն ,
 Դրախտի փոխեմ ես մեր տուն :

74. Զ Մ Ե Ռ

Չմեռ ժամանակ թէև արեգակը կը լուսաւորէ աշխարհ, սակայն շերմութիւնը

քիչ է. պատճառն այն է որ երկար ժամանակ չի մնար երկինքի կամարին վրայ, ձրման օրերը ամառուան օրերէն անհամեմատ կարճ ըլլալուն. ասկէջ զատ ձմեռը, ինչպէս զուք ձեզմէ կրնաք դիտել, արեգակը մեզմէ կը հեռանայ դէպի հարաւ, հետեւաբար իր ճառագայթներն ալ շեղակի կ'արձակէ մեր վրայ: Չմեռը Դեկտեմբեր 11ին կ'սկսի, երկիրը լեռնոտ և բարձրաւանդակ մասերուն մէջ, ինչպէս և այն աշխարհներու մէջ որոնք աւելի հիւսիւսային կողմը կ'իյնան, ձմեռը այդ նշանակուած օրէն առաջ կըսկսի: Սաստիկ սառնամանիք բոլոր աշխարհ կը կաշկանդեն: Գետերն ու լիճերը ծածկուած են սառույցի հաստ կեղեւներով, որոց տակէն հոսող ջուրն իր մէջ կը պահէ բազմաթիւ կենդանիներ որ խիստ սակաւ սրնունդ կ'ընդունին: Չիւնի անսահման սրբուոցներ միակերպ կը տարածուին մեր աշքին առջև և անխնայ կը ծածկեն թէ՛ թարշամած խոտերը և թէ՛ աշնցանի դեռ կանաչ մնացած արտերը: Բայց ձիւնը թէ՛ արտերու և թէ՛ բոլոր բոյսերու համար աւելի օգտակար է քան թէ անձին ցուրտը: Չեան ներքեւ սերմերն ու նորաբոյս կանանչներու արմատներն անվնաս կը մնան, որովհետեւ այնտեղ համեմատաբար աւելի տաք է: Ա-

մէն կողմ միաձեւ սպիտակ մերկութիւն կը տիրէ և արեգական կարճատեւ ճառագայթներու տակ բազմաթիւ ցոլացմունք կը գոյանան : Եթէ ձիւնին վրայ չնշմարուէին նապաստակներու, գայլերու, աղուէտներու և աքիսներու հետքերը, եթէ գիւղերու և քաղաքներու շրջակայքը չթռչտէին շատ մը քաղցած թռչուններ, յիրաւի պիտի կարծէինք թէ բուսականութեան հետ դադրեր է կենդանական կեանքն ալ : Սաստիկ ձմեռուան մէջ կերակուրի պակասութիւնը կը հարկադրէ վայրենի գազանները և մինչև իսկ զգոյշ աղուէսը մարդիկներու բնակարաններուն մօտենալ : Գայլն իր համարձակութիւնը կրկնապատկելով մինչեւ անգամ մարդուս կ'սպառնայ : Բայց շատ գազաններ ալ ձմեռ ժամանակ իրենց որջերը կը քաշուին : Արջը ձմրան սկիզբէն կը թմրի, կը քնանայ քարայրին մէջ, իսկ սկիւռը թէև չթռչտի ծառերու վրայ, բայց իր խոռոջին մէջ աշնան սկիզբէն պատրաստած առատ պաշարը կը վայելէ :

Միայն կենդանիներն չեն որ անհանգիստ կ'ըլլան ձմեռուան ցուրտէն : Մարդիկ կը պատրաստուին ընդունիլ գայն՝ իրենց բնակարաններն և լուսամուտները ամրացնելով՝ վառարանները կը վառեն և հրա-

ժարելով դաշտային աշխատութենէ, տնական գործերով կը պարապին :

Ձմեռն ունի նաև իր թեթև ուրախութիւնները : Գեղեցիկ է մանաւանդ երբ արեգակը պայծառ լոյս կ'արձակէ և ձիւնապատ դաշտերուն վրայ կը փայլին բիւրաւոր կայծեր : Բայց ձմեռը զուարճալի է այն մարդուն համար միայն՝ որ տաք տուն և փափուկ զգեստ ունի, որ սաստիկ փուքի ժամանակ կրնայ բոցավառ կրակին առջև նրստած երեկոյեան սննդարար ընթրիքին սպասել : Հարուստը՝ եթէ դուրս ալ ելլնէ, կը հագնի իր տաք մուշտակը, փառաւոր կառքի մէջ կը նստի և արագընթաց ձիեր երկու բուրդի մէջ զինքը ուզած տեղը կը հասցնեն : Բայց անդին ի՞նչ դիրքի մէջ է խեղճ ծերուկ մուրացկանը : Առանց ցուրտին սաստկութեան նայելու. ստիպուած է փոզոցէ փոզոց թափառիլ և երկչոտութեամբ ողորմութիւն խնդրել ի սէր Քրիստոսի : Ծերուկը չունի տաք մուշտակ. տրեխները ծակծկած են և հագուստը պատուտած. ձայնը ծերութենէն և ցրտէն կը կերկերի. աչքերէն արտասուքի կաթիլներ կը գլորին, ձեռքերն ու ոտքերը կը դողդղան : Անոր ձեռքէն բռնած կ'առաջնորդէ մանուկ մը՝ որ ոչ նուազ ցաւալի կացութեան մէջ է : Խեղճը ոտքերը

գետինը կը զարնէ և փայտ կտրած ձեռքերուն մէջ կը փչէ, իսկ սաստիկ ցուրտը անոր աչքերէն արտասուքի կաթիլներ կը խլէ: Ներս առէ՛ք խեղճը, տաքցուցէ՛ք և տուէ՛ք անոր ինչ որ կրնաք: Քարասրտութեամբ մի՛ մերժէ՛ք «Աստուած տայ» ըսելով: Աստուած արդէն տուեր է ձեզ, դուք ալ աղքատներու բաժին հանեցէ՛ք Աստուծոյ տուածէն: Երեւակայեցէ՛ք որ եթէ դուք անոնց տեղն ըլլայիք, շատ և շատ պիտի ցանկայիք որ օգնէին ձեզ, և եթէ օգնէին՝ որքան գոհ կ'ըլլայիք և կ'աղօթէիք անոնց համար. աւելի լաւ է զրկուիլ դատարկ խաղալիքներէ կամ անօգուտ անուշեղէններէ, և անոնց փոխարէն օգնել աղքատներուն:

75. ԱՊԵՐԱԽՏՈՒԹԻՒՆ

(ԳԵՂՍՅԻ ԵՒ ՕԶ)

Գեղացի մը, ձրմեռ ատեն,
Տուն դառնալով իրիկուան դէմ
Իրեն գեղին մօտ անտառէն՝
Ճամբուն վրայ տեսաւ յանկարծ
Երկայն երկայն օձ մը պառկած.
«Սառած է խեղճն, — ըսաւ մտքէն. —

«Տանիմ տունըս, ինչ կ'ըլլայ,
«Գուցէ նորէն ողջըննայ:»
Ժանտ վերագին ողորմեցաւ,
Պոչէն բռնած առաւ տարաւ,
Եւ կրակին քով զգոյշ դրբաւ,
«Քիչ մը ե՛ս ալ հանգչիմ» ըսաւ:
Անցաւ վրբան քիչ ժամանակ.
Օձն անիրաւ՝ տաքնալուն պէս՝
Վերցուց գլուխը նայեցաւ,
Ու Ֆըշալով օղակ օղակ՝
Դէպի գեղջուկը բարերար
Սողոսկեցաւ թըշնամաբար:
Մարդն արթընցաւ. ի՛նչ տեսնայ.
Իր մահուանէ փրկած գազանն
Պիտի մատնէ զինքը մահուան՝
Եթէ քըչիկ մ'ալ ուշանայ:
Աճապարեց, առաւ կացին,
Փշրեց գլուխը չար գազանին:

Ա Ռ Ա Տ

Ո՛վ ապերախտ, քեզի խըրատ
Թող օձն ըլլայ այս ապիրատ:
Եթէ ասով չը զգաստացար
Քու կորուստիդ դո՛ւն ես պատճառ:

76. ԱՌՈՒԱԿՆ ՈՒ ԺԱՅՈՒՆ

(ԱՇխատուքիւն

էւ յարատեւութիւն)

Առուակ մը, իր հանդարտիկ ընթացքին մէջ հանդիպեցաւ ժայռի մը որ իր ճամբան կը փակէր :

Իր լեզուով ըսաւ անոր .

«Կաղաչեմ, մէկդի՛ կեցէք քիչ մը, որպէսզի կարող ըլլամ ճամբաս շարունակել :»

Վէս ժայռը արհամարհանքով պատասխանեց առուակին .

— Ես տեղի՛ պիտի տամ քեզի, նուա՛ստ առուակ, ես որ բարկաճայթ Ովկիանին ցամառն կը դիմադրեմ : «Չէ՛, չէ՛, . . . մտածէ՛ անգամ մը . . . :»

Առուակը, այս մերժումէն առանց վհատելու, եռանդով ու արիաբար գործի սկսաւ : Փորեց, մաշեցուց ժայռը, և քիչ քիչ ճամբայ մը բացաւ իրեն :

Քանի՛ քանի՛ անգամներ լսած եմ որ դպրոցականները կ'ըսեն . «Կարելի չէ որ այս դասը սորվիմ : Երբեք չե՛մ կրնար այս հանելուկը լուծել : Չպիտի կրնամ բնաւ այս պարտականութիւնը գլուխ հանել .»

Բայց երբ չեն վհատիր, երբ իրենց աշխատանքը սիրով կը կատարեն . կ'արմանան ու կը զարմանան յաջողելուն՝ անկարելի կարծածնին իսկ ընելուն վրայ :

Ուսման մէջ յաջողելու համար յարատեւութիւն ու յամառ աշխատանք պէտք է . երբ դժուարութեան մը հանդիպիք, յիշեցէք Առուակը :

77. ԴԵՂԶԻՆ ԿՈՒՏԸ

Յերեկին, մինչդեռ տունէն դպրոց կը դառնար, Արայ գրպանէն հանեց խոշոր դեղձ մը զոր մայրը տուած էր իրեն.

Երբոր դեղձը կերաւ, կուտը անփութութեամբ նետեց ճամբուն եզերքը,

Ծերունի մը որ այնտեղ կը գտնուէր, անմիջապէս կուտը առաւ և խնամով թաղեց հողին մէջ:

Արայ չկրցաւ խնդուքը զսպել:

— Զարմանալի մարդ, կը մտածէր ինքնիրեն, ի՞նչ օգուտ ունի այս կուտը որ այսքան գուրգուրանք ցոյց տուաւ անոր համար:

* *

Քանի մը տարիներ անցան. Արայ պատանի մը դարձած էր: Օր մը, մինչդեռ այդ ճամբէն կ'անցնէր, տեսաւ որ միեւնոյն ծերունին ուշադրութեամբ կը խնամէ պզտիկ ծառ մը: Այս ծառը կը գտնուէր ճիշդ հոն ուր կուտը թաղած էր ծերունին:

Արայ նորէն խնդաց:

— Սա ծառին վրայ, մտածեց, ոչ մէկ պրտուղ կը գտնուի. այս մարդը կ'երեւայ թէ

ուրիշ հոգ չունի որ ասանկ անօգուտ ծառ մը խնամելով կը վատնէ իր ժամանակը:

Եւ անցաւ գնաց:

* *

Անցան քանի մը տարիներ ալ: Արայ կատարեալ երիտասարդ մը դարձած էր:

Անանկ պատահեցաւ որ օր մը յոգնած դադրած, այդ միեւնոյն տեղէն անցնի:

Տաք արև մը կար այն օրը և Արայ այնքան յոգնած ու ծարաւ էր որ դժուարաւ կրնար շարունակել իր ճամբան.

— Պուտ մը ջուր, քիչ մը կազդուրուիմ, կը մտածէր, բայց ջուր չկար այդ կողմերը:

Եւ ահա հասաւ այն ծառին առջեւ, որուն համար ծերունին աշխատած էր այնքան տարիներ:

Ծերունին չկար այլեւս, բայց իր աշխատութեան արդիւնքը մէջտեղն էր: Կուտը որ պզտիկ թուփ մը եղած էր, հիմա խոշոր աղուոր ծառ մըն էր դարձած, և սքանչելի դեղձեր անոր ճիւղերն ի վար կախուած էին:

Արայ շատ մը դեղձեր քաղեց, անցուց ծառաւը և կրցաւ հանգիստ շարունակել իր ճամբան:

Եւ սակայն ամօթահար էր. կը մտաբե-

րէր թէ երբեմն ինչպէ՛ս ծաղրած էր այն ծերունին որ իր նետած կուտը տնկելէ վերջ, անկէ բուսած ծառը կը խնամէր:

Այդ աշխատութիւնը որ իրեն ծաղրելի թուած էր, այսօր բարիքի աղբիւր մը կը դառնար անա:

78. ԱԳԱՀ ԿՕՇԱԿԱՐԸ

Իշխան մը ունէր մանչ զաւակ մը զոր շատ կը սիրէր և անոր համար ուղեց հոյակապ պալատ մը շինել տալ: Յատակագիծը շուտով պատրաստուեցաւ և վերակացու մը սկսաւ շտապով գնել հարկ եղած հողերը:

Պալատին շինութեան համար որոշուած տեղը կօշկակարի պզտիկ խանութ մըն ալ կար որ հազար զրուշ կ'արժէր: Բայց կօշկակարը հասկցաւ որ անոր պէտք ունին և երբ վերակացուն եկաւ հարցուց թէ ինչ կ'ուզէ խանութին, կօշկակարը պատասխանեց:

— Հազար ոսկի:

— Հազար ոսկի, խե՛նդ էք, ի՞նչ էք, այս ողորմելի խրճիթը յիսուն ոսկի ալ չընել:

— Կարելի է, պարոն, բայց ես ծախելու, միտք չունիմ:

Վերակացուն շինութեան տնօրէնին գնաց: Ամէնքն ալ գայրացան կօշկակարին դէմ. ո՛չ, ա՛յս աստիճան չէր կրնար խառուիլ: Բայց իշխանը անհամբեր կը սպասէր որ պալատին շինութեան սկսուի: Երկու օր յետոյ վերակացուն նորէն կօշկակարին գնաց և հաւանեցաւ այն չափազանց գինը վճարելու: Կօշկակարը տեսնելով որ կը կակղանային, մտածեց ալ աւելի պահանջել:

— Շիտակը, Տէ՛ր իմ, երկու օրէ որ մըտածեցի և կը տեսնեմ որ երկու հազար ոսկիէն պակաս չեմ կրնար տալ:

Այս անգամ բանակցութիւնը խզուեցաւ և որոշեցին կօշկակարին խանութը չը գնել: Երկու ամիս անցաւ. կօշկակարը կը նայէր որ եկող գնացող չկայ. բայց ինքն իրեն կ'ըսէր. «Ապահով եմ որ պիտի գան»:

Ճարտարապետները յատակագիծը փոխեցին, ուղեցին նոր ձև մը գտնել, բայց ի դուր. կօշկակարին խանութը անհրաժեշտ հարկաւոր էր որպէսզի պալատը գեղեցիկ ըլլայ: Եւ վերակացուն օր մը նորէն կօշկակարին գնաց ու պատրաստ էր երկու հազար ոսկին վճարել: Բայց կօշկակարը նորէն միտքը փոխեց էր:

— Տէր իմ, ըսաւ, վերջին գին չորս հազար ոսկի կ'ըլլայ:

Վերակացուն բարկացաւ. աղաչեց, համոզեց և մինչեւ երեք հազար ոսկի տալու հաւանեցաւ:

— Ո՛չ, Տէր իմ, ըսաւ կօշկակարը, չորս հազարէն վար չըլլար:

Վերակացուն ձգեց գնաց:— «Նորէն կուզան». կ'ըսէր կօշկակարը ինքնիրեն:

Իշխանը իմացաւ եղելութիւնն ու շատ բարկացաւ: Հրամայեց որ յատակազիծը փոխեն և այն անպիտանին խանութը չգնեն: Այնպէս ալ ըրին:

Ժամանակը կ'անցնէր, կօշկակարը կը տեսնէր որ վերակացուն չէր գար: Ինքնիրեն ըսաւ. «Վախնամ չափը անցուցինք, պէտք է իջնեմ»: Ուստի գնաց վերակացուն գտաւ և ըսաւ որ երեք հազար ոսկին կ'ընդունէր: Ճամբեցին զինք: Կօշկակարը կակղացաւ ու ժամերով սպասեց որպէսզի վերակացուին դուրս ելլելը տեսնէ.

— Տէ՛ր իմ, ըսաւ, երկու հազարի չէ՞ք գներ:

Գնա՛ բանդ:

Եւ կօշկակարը տեսնելով որ իր փառասիրական երազները օդը կ'ելլեն, կը թախան-

ձէր, հազար հինգ հարիւր ոսկիի կ'իջնէր: Վերջապէս մինչև հազար ոսկիի իջաւ բայց մերժուեցաւ:

Շատ ժամանակ անցաւ: Օր մը կօշկակարը չքաւորութեան մէջ մնալով վախժուան ոսկիի ծախսեց այն խանութը որով յուսացեր էր հարստանալ: Քանի մը ամիս ետքն ալ սրտին ցաւէն խենդեցաւ և յիմարանոց տարուեցաւ ուր մնաց մինչև մահը, շարունակ երեւակայական հարստութեանց հաշիւներ ընելով իր խանգարուած ուղեղին մէջ:

ԱՌԱԾ.— Նա՛խ խորհէ, ապա՛ գործէ:

79. ՌՕՊԵՆՍՈՆ ԳՐԻԻՉՈՅ

Ա.

Երբ Ռոպենսոն Գրիւզոյ տաճանինը տարեկան էր՝ շատ կը ցանկար ծովային ճամբորդութիւններ ընել: Ան ընտանեկան խաղաղ ու երջանիկ կեանքէն ձանձրանալով կ'ուզէր աշխարհ պտըտիլ ու նոր բաներ տեսնել:

Օր մը ան նաւապետի մը որդիէն խնդրեց որ զինք նաւուն մէջ ընդունին իբրեւ նաւաստի: Եւ այսպէս անխոհեմ պատանին

նաւաստիներուն հետ անմիջապէս ճամբայ ելաւ, մինչեւ անգամ իր հօրն ու մօրն առնանց «Մնաս բարով» ըսելու:

Շատ օրեր նաւարկելէն ետքը մեծ փոթորիկ մը ելաւ ու նաւն ապառաժի մը վերայ նետեց. նաւաստիներն նաւակի մը մէջ մտան և փորձեցին մօտակայ կղզին ելլել: Բայց ամենքն ալ խեղդուեցան Ռոպենսոն Գրիւզոյէ ի գատ, զոր մեծ ալիք մի ցամաքին վրայ նետեց:

Հետեւեալ օրը, երբ փոթորիկն անցած էր ու ծովը խաղաղած, Ռոպենսոն լողալով ջախջախուած նաւուն մօտը գնաց տեսնելու թէ ի՞նչ կրնայ ազատել: Խեղճը խիստ շատ յոգնութիւն կրեց մինչև որ յաջողեցաւ քանի մը տախտակներէ ու գերաններէն լաստ մը շինել:

Ան իր լաստին վրայ բեռցուց քանի մը տակառ եզան միս, սնտուկ մը լեցուն հագուստ, առագաստի մեծ կտոր մը, քանի մը հրացան, գործիք, գնդակ, վառօդ ևլն: Չախջախուած նաւուն վրայ գտաւ նաև շուն մը և կատու մը: Ու այս ամէնը մեծ ուրախութեամբ ցամաք հանեց:

Ետքը ան խորոչի մը մէջ իրեն համար տուն մը շինեց դուրսի կողմէն զօրաւոր պատով մը: Ան իր շինած սանդուխին մի-

ջոցով պատին վրայէն տուն կը մտնէր կամ անկէ դուրս կ'ելլէր: Վայրի գազաններուն վախէն ան իր տանը դուռը շինել խոհեմութիւն չսեպեց:

Այսպէս Ռոպենսոն կղզին վրայ բոլորովին առանձին էր. հոն իրմէ զատ ուրիշ մարդ չիկար հետը խօսելու, կամ երբ հիւանդանար՝ զինքը խնամելու: Այս տեսակ մինակութիւն մը, ինչպէս կ'երեւակայէք, հաճելի բան մը չէր անշուշտ:

Կղզին վրայ շատ մը վայրի այծեր կային: Անգամ մը Գրիւզոյ անոնցմէ ուլ մը բռնելով տուն բերաւ և ընտանեցուց զանիկա: Ռոպենսոն ուզածին չափ այծի միս և կաթ կրնար ունենալ: Ան կարագ ու պանիր շինելու ճարն ալ գտաւ. և մինչեւ անգամ մոմեր շինեց այծի ճարպէն:

Ռոպենսոն օրին մէկը թութակ մը բռնեց, որ մեծ ուրախութիւն պատճառեց իրեն: Ան տուն տարաւ զանիկա և շատ մը զուարճալի բառեր ու խօսքեր սորվեցուց անոր: Ան խիստ մեծ սէր ունէր իր շանը, կատուին ու թութակին վրայ. ասոնք ալ շատ կը սիրէին իրենց տէրը, որուն մինչև անգամ սեղանակից կ'ըլլային ընտանիքի անդամներու պէս:

Նաւէն բերուած տոպրակի մը մէջ Ռո-

պենսոն գարիի և բրինձի քանի մը հատիկներ
գտաւ: Չանոնք իր տանը մօտ գետնին վրայ
ցանեց ու պրիթէ մոռցաւ: Բայց անձրե-
ներէն ետքը բրինձն ու գարին բուսան և
մեծցան: Եւ մէկ երկու տարի ետքը Ռո-
պենսոն գարիի ու բրինձի գեղեցիկ արտեր
ունեցաւ:

Երբ հունձքը հասաւ՝ Ռոպենսոն պա-

հիկ մը մտածեց թէ ինչպէս պիտի քաղէր
զանիկա: Ան նաւէն ազատած բաներուն մէջ
սուրի նմանող բան մը գտաւ, ու զանիկա
իբր մանգաղ գործածելով մեծ դժուարու-
թեամբ կտրեց հասկերը:

Ռոպենսոն իր հատիկներն ազայու հա-
մար աղօրիք չունէր: Ան փայտէ մեծ տաշ-
տի մը մէջ ծանր բանով մը կը ծեծէր ու
կրցածին չափ կը մանրցնէր զանոնք: Իր
ձեռքով ու տաժանելի աշխատութեամբ շինեց
ան կարգ մը անհրաժեշտ անօթներ, ինչպէս.
կաթսայ, տապակ, պնակ և այլն. ինք շինած
է նոյնպէս իր սեղանն ու աթոռը: Ան մեծ
համբերող մըն էր և օրինակելի համբերու-
թեամբ ամէն դժուարութեան կը յաղթէր:

80. ՌՈՊԵՆՍՈՆ ԳՐԻԻՋՈՅ

(ՇՍՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ)

Ռոպենսոն Գրիւզոյ ուզեց նաև նաւակ
մը ունենալ և կղզիին բոլորտիքը նաւարկել:
Ան յեսանաքարով իր կացինը լաւ մը սրեց
ու մեծ մայրի մը կտրեց: Ետքը իր կացինով
ծառին կոճղը տաշելով նաւակի ձեւ տուաւ
անոր: Բայց երբ աշխատութիւնը լմացաւ՝

խեղճ մարդը տեսաւ որ ինք մինակ տեղէն
չէր կրնար շարժել զանիկա. և ուստի ստիպ-
ուեցաւ աւելի պզտիկ հատ մը շինել:

Անգամ մը Ռոպենսոնն իր շինած նաւա-

կին մէջ մտնելով սկսաւ նաւարկել: Եւ անա
յանկարծ սաստիկ հով մը եկաւ ու մազ մը-
նաց որ նաւակը դարձնէր: Բայց քիչ ետքը
մեղմացաւ ու անոր նաւակը դէպի ցամաք

քշեց, և այսպէս ան մեծ վտանգէ մը ազա-
տեցաւ:

Ան շատ յոգնած ըլլալով՝ ծառի մը տակ
պառկեցաւ ու իսկոյն քնացաւ: Շատ շան-
ցած՝ սոսկումով մը արթնցաւ ձայնի մը վը-
րայ որ կ'ըսէր. «Ռոպին, Ռոպին, ո՞ւր մնա-
ցիր Ռոպին, խեղճ Ռոպին:» Ու երբ աչքե-
րը բացաւ տեսաւ որ իրեն կանչողը իր սի-
րելի թութակն էր: Անիկա իր տէրը վերա-
դարձած տեսնելուն համար շատ ուրախ էր:
~~Այս քիչ քիչ~~ Ռոպենսոնի նաւէն բերած
բոլոր հագուստները մաշեր էին: Ան իրեն
ձեռք մը նոր հագուստ շինեց այծերու
մորթերէն, ինչպէս նաև կօշիկ, գլխարկ ու
հովանոց մը: X

Ռոպենսոնն Գրիւզոյ երկար ատեն կը
կարծէր թէ այն կղզին երբեք մարդ եկած
չէր: Բայց օրին մէկը ծովեզերքը աւազին
վրայ մոխիր ու մարդու ոսկորներ տեսաւ
ան: Կ'երեւի թէ վայրենիները հեռաւոր
կղզիներէ հոն կը բերէին իրենց բռնած գե-
րիները և մորթելով կ'ուտէին զանոնք:

Ատոր վրայ շատ շանցած՝ օր մը ծովե-
զերքին կողմէն մուխ մը նշմարեց ան, և
իսկոյն ծառի մը ետեւ պահուելով դիտեց
ու տեսաւ որ խումբ մը մարդակերներ կրա-
կի մը բոլորտիքը նստած՝ գերի մը կ'ուտէին:

Ուրիշ գերի մըն ալ քիչ մը անդին կը սպասէր իր կարգին սպաննուելու :

Այս խեղճ մարդը յանկարծ վեր ցատքեց ու սկսաւ փախչիլ : Ան կըրցածին շափ արագ կը փախչէր դէպի այն ծառը որուն ետեւ Ռոպենսոն պահուած էր : Վայրենիներէն երկուքը գերիին ետեւէն կը վազէին :

Մէկ ակնթարթի մէջ Ռոպենսոն որոշեց խեղճ գերիին կեանքն ազատել , և ուստի իր պահուած տեղէն դուրս եկաւ ու գերիին երկու հալածիչները գնդակահար գետին փռուեց :

Ազատուած գերին Ռոպենսոնի հաւատարիմ ծառայ ու ընկեր եղաւ : Գրիւզոյ անոր անունը Ուրբաթ դրաւ , ինչու որ ուրբաթ օր ազատած էր զայն իր մարդակեր թշնամիներուն ձեռքէն :

Ռոպենսոն Ուրբաթին այծի մորթէ հագուստներ շինեց և անոր հրացան գործածել սորվեցուց : Խեղճ վայրենին կամաց կամաց սորվեցաւ նաև Գրիւզոյի հետ խօսիլ :

Ան սկիզբները շատ պարզ բառեր միայն կրնար ըսել , ինչպէս . «այո՛ , ոչ , տէր .» բայց ժամանակ մը ետքը կըրցաւ ամէն բան հասկնալ ու խօսիլ : Գրիւզոյ Ուրբաթին օգնութեամբ կըրցաւ իր մեծ նաւակը ջուրն

իջեցնել , և երկուքը միասին շատ հաճելի նաւարկութիւններ ունեցան :

Մէկ երկու տարի ետքը վայրենիները դարձեալ այս կղզին եկան և երկու գերի բերին ուտելու համար : Գրիւզոյ այս գերիներուն կեանքն ալ ազատել ուզեց և Ուրբաթին ըսաւ որ իրեն հետեւի :

Երկուքն ալ մէյմէկ հրացան , ատրճանակ և սուր առնելով անվախ կերպով յառաջ գացին : Երկուքն ալ վայրենիներուն վրայ կրակ ըրին , և Գրիւզոյ վազեց գնաց ու գերիները կաշկանդող կապերը կտրտեց .

Այս երկուքէն մէկը սպիտակ մարդ մըն էր , և մէկալը՝ Ուրբաթին հայրը : Ուրբաթ իր հայրը համբուրեց և ուրախութենէն կը պոռար , կը խնդար , կը պարէր ու կ'երգէր :

Ռոպենսոն ալ առանձին չէր զգար կղզիին մէջ : Հիմա իր ընտանիքին վրայ երկու նոր անդամներ ալ աւելցած էին : Անոնք իրարու հետ շատ երջանիկ էին : Երկիրը կը գործէին , որսորդութիւն և ձկնորսութիւն կ'ընէին : Անոնք Ռոպենսոնը շատ կը սիրէին ու կը յարգէին , ինչու որ ան իրենց կեանքը ազատած էր :

Ռոպենսոն իր այս երջանկութեան օրերուն մէջ իր հայրենիքը չմոռցաւ : Ան մեռնելէ առաջ կ'ուզէր անգամ մըն ալ տես-

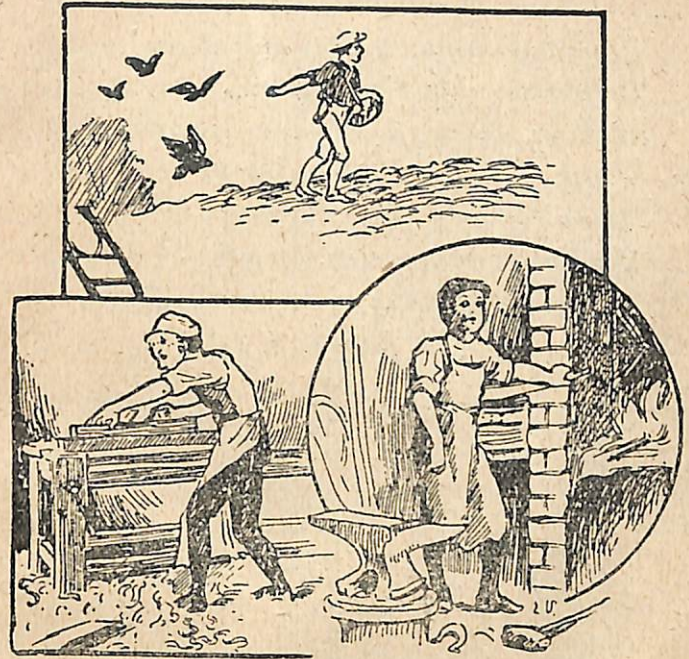
նել զանիկա : Եւ արդարեւ խիստ մեծ եղաւ իր ուրախութիւնը երբ օրին մէկը նաւ մը մօտեցաւ կղզիին և Ռոպենսոն իր Ուրբաթն առնելով նաւ մտաւ :

Նաւը երկար ճամբորդութենէ մը ետքը ապահով հասաւ Ռոպենսոնի հայրենիքը , Անգղիա , ուր ան ընտանիք կազմեց ու հաստատուեցաւ : Ան իր ծերութեան օրերուն մէջ շատ անգամ իր կեանքին պատմութիւնը կ'ընէր իր թոռներուն , որոնք մեծ հաճոյքով ու հետաքրքրութեամբ մտիկ կ'ընէին :

71. ԵՐԲՈՐ ՄՅՄՆԱՄ

(Ս.Ռ.Ս.ՋԻՆ ՏՂԱՆ)

Երբոր մեծնամ ու ըլլամ մարդ
 Հողագործ մը կ'ըլլամ ես ,
 Կ'երթամ հերկել , ցանել իմ արտ ,
 Ետքն ալ քաղել հունձքն այսպէս :
 Եւ կալի մէջ հարթ , հաւասար
 Կամնեմ հասկերն ոսկեգոյն
 Յօրենն ինձի ձմրան պաշար ,
 Յարձն ալ կուտամ եղներուն :

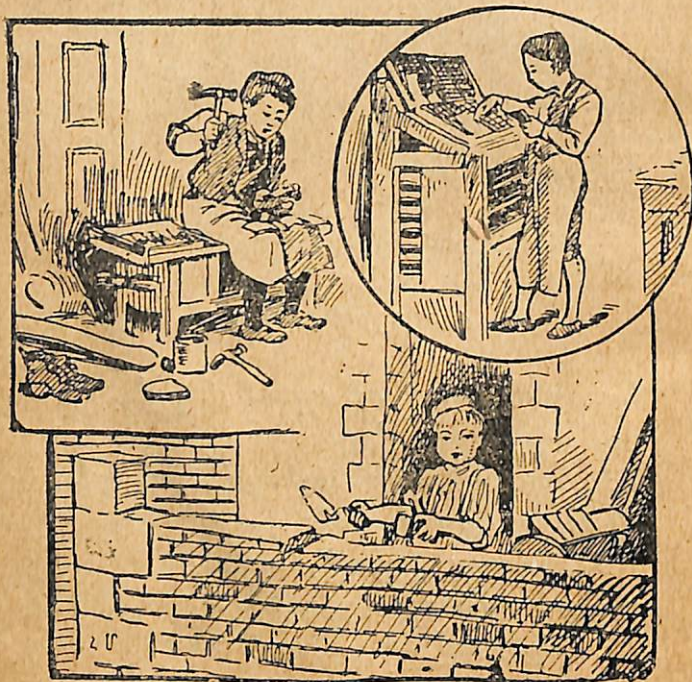

(ԵՐԿՐՈՐԿ ՏՂԱՆ)

Երբոր մեծնամ ու ըլլամ մարդ՝
 Կահագործ մը կ'ըլլամ ես
 Թեւերս սոթտած՝ աշխոյժ , զուարթ
 Պիտի տաշեմ փայտն այսպէս :
 Իմ սրղոցըս յառաջ , ետեւ .
 Պիտի շարժեմ քրտնաթոր .
 Ու գործելով ես յարատեւ
 Շինեմ սեղան և աթոռ :

(ԵՐՐՈՐԴ ՏՂԱՆ)

Երբոր մեծնամ ու ըլլամ մարդ՝
 Երկաթագործ կ'ըլլամ ես .
 Ծանրը մուրճըս երգով զուարթ
 Կ'ելլէ, կ'իջնէ ճիշտ այսպէս :
 Պիտի շինեմ շէկ երկաթէն
 Գամեր, պայտեր ու խոփեր .
 Համեստ քրտինք ճակտէս կաթեն ,
 Ես ուրիշը չեմ խաբեր :

(ՉՈՐՐՈՐԴ ՏՂԱՆ)

Երբոր մեծնամ ու ըլլամ մարդ՝
 Կօշկակար մը կ'ըլլամ ես .
 Նստարանիս վըրայ հանդարտ
 Կօշիկ կարեմ պիտ' այսպէս :
 Պիտի ձեւեմ, կտրեմ կաշին ,
 Կարեմ, կըցեմ ամրապէս .
 Երբ կարածներս շուտ չը մաշին՝
 Ինձ պիտ' ըսեն . «վարպետ ես :»

(ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏՂԱՆ)

Երբոր մեծնամ ու ըլլամ մարդ՝
 Գրաշար մը կ'ըլլամ ես .
 Ոտքի վըրայ լըռիկ , հանդարտ
 Գիրեր շարեմ պիտ' այսպէս :
 Ետքը տպագրիչ մը կ'ըլլամ ես
 Եւ կ'ունենամ մեքենայ .
 Ու կը տըպեմ արագապէս
 Գիրքեր մաքուր թուղթի վրայ :

(ՎԵՅԵՐՈՐԴ ՏՂԱՆ)

Երբոր մեծնամ , մարդ ըլլամ ես՝
 Կ'ուզեմ ըլլալ որմնադիր .
 Եւ աղիւսներ շարեմ այսպէս
 Ու կը շինեմ պատ ընտիր :

Ծիններոյց ալ երկայն, բարակ
կրնամ շինել անթերի .
Հաստատ հիւսել, նաև արագ
կանոն մըն է շատ բարի :

(ԱՄԷՆՔԸ ՄԻԱՍԻՆ)

Երբոր մեծնանք մենք կ'ունենանք
Մէյմէկ արհեստ պատուական ,
Մենք չենք ըներ մէկուն զրկանք ,
Չենք ալ մընար պարտական :
Պիտի սիրենք մենք մեր արհեստ,
Գանձ մըն է այն թանկագին .
Պիտի ըլլանք ժիր ու համեստ
Ու օգտակար մեր Ազգին :

82. ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԱԶՔԸ

Արեւը մարը մտաւ, գիշերուան ցօղը
գետնին երեսը կը թրջէ : Օդը՝ որ ցորեկը
չափէ գուրս տաք էր՝ հիմա կը պաղըշկի :

Ծաղիկներն իրենց խատուտիկ թերթերը
կը գոցեն, գլուխնին կը ծոեն, իրենց կոթին
վրայ կը կախուին :

Վառեակներն իրենց մօր թելին տակ
կը քնանան :

Թուշուններն երգերնին դադրեցուցեր
են, բոյներնին ծառերու վրայ դրած՝ գլուխ-
նին ալ թեւիկներուն տակը առած՝ կը հանգ-
չին :

Չայն մը չ'ելլեր այն փեթակեն՝ ուր
մեղունները ժիր կը մտնէին ու կ'ելլէին, ի-
րենք ալ թողուցեր են իրենց աշխատու-
թիւնը, ու ամէնն ալ իրենց ընկերին քով
մոմէ սենեակներու մէջ կը քնանան :

Ոչխարներն իրենց կակուղ բրդին վրայ
պառկեր են . ա՛լ չի լսուիր բլուրներու վրայ
իրենց մայելը :

Տղաքն ալ մոռցեր են իրենց խաղը,
ամենեւին ոտքի ձայն չի կայ . ճամբաները
մարդ չի կայ, դարբինը՝ ա՛լ չի դարներ իր
մուրճը սալին վրայ :

Հիւսնին սղոցը ճուտուք մ'ալ չի հաներ .
ամէն արարածներ կը քնանան, մարդե՛րն
ալ, անբաններն ալ :

Երկինք ու երկիր մութ պատեր է . —
գիշեր . . . :

Ի՞՞վ է որ սա ամէն քնացողներուն վրայ
հոգ կը տանի, ու անոնց չկրցած ատենը
գիրենք կը պաշտպանէ :

Կայ մէկ աչք մը որ քնանալ չունի, որ
առանց արեւու լոյսը կը տեսնէ . ճամբու

մէջ , լուսին պէտք չէ իրեն , տան մէջ կան-
թեղի կարօտ չէ , երկինքի վրայ աստղ չի
փնտուեր : Աս աչքը ամէն տեղ կը տեսնէ ,
ամէն մարդ կը հոգայ . — ան է Աստուծոյ
աչքը , որուն ձեռքը միշտ մեր վրայ է :

ԿԱՂԱՆԴԸ ԿՍԻԳԱՅ

(Տրամախօսութիւն)

Գ Ո Ր Ծ Ո Ղ Ա Ն Ջ Ն Ր

ՔՆԱՐ (10 surm)

ՊԵՏԻԿ (6 surm)

ԱՐԱՄ (5 surm)

ԿԱՂԱՆԴԸ (Պեսf ե ծպտում ըլլալ ծերունիի մը
պէս , երկար պատմութեանով մը եւ կռակն ալ տեսնել
տեսնել խաղաղիկներով ընցուն կողովով մը) :

Պեսիկ եւ Արամ սեկեակի մը մեջ ստանձին կը
խաղան ու կը խօսակցին : Իսկ Քևար՝ դժգոհութեամբ
կը նրհարայ :

ՔՆԱՐ (ursնեղած)

— Ինչո՞ւ մարդու խօսք չէք ըներ մըտիկ .
Ա՛լ հանգիստ նստէ քիչ մը դուն , Պետիկ ,
Դուն ալ վայրկեան մը լուր կեցի՛ր , Արամ :

ԱՐԱՄ

— Չէ՛ , լուր չեմ կենար , ես ալ պիտի պոռամ ,

ՊԵՏԻԿ

— Ես ալ նստելու պէտք չեմ ըզգար ,
Մինչև որ չըտաս պըտուղ ու շաքար :

ՔՆԱՐ (Արամին)

— Լուր կեցի՛ր , կ'ըսեմ , պզտի՛կ անօրէն .
Ա՛խ , այս ի՞նչ բան է , կատղեր ես նորէ՛ն .
Երկու օր է դպրոց չես երթար ,
Չայնէզ կը դողայ մեր տունն անդադար :

(Պեսիկին)

Անպիտան տըղայ մ'ես , Պետիկ , դո՛ւն ալ ,
Որ ժամ մը խելօք չես ուզեր կենալ ,
Ես ի՞նչ ըսեմ հայրիկին մայրիկին
Որ գիս ձեր վըրայ վարժուհի դրին . . .

ԱՐԱՄ (ծաղրելով)

— Դուն վարժուհի՞ մի՛ . . . եղա՞ր այդքան ծեր . . .

ՊԵՏԻԿ (ծաղրելով)

— Օրի՛որդ , կ'աղաչենք , մեզի մի՛ ծեծեր . . .

ԱՐԱՄ

— Դուն վարժուհի չես . . .

ՊԵՏԻԿ

— Մենք աշակերտ չենք . . .

ԱՐԱՄ

— Մենք պիտի պոռանք . . .

ՊԵՏԻԿ

— Մենք պիտի կանչենք...

ԱՐԱՄ

— Քեզմէ չենք վախնար. քեզի չենք սեպեր.
Դուն գընա մեզի խնձոր ու տանձ բե՛ր.

ՔՆԱՐ

— Այդինչ խօսուածք է, խենթեցաք, տղաք,
Ես չեմ պահանջեր որ դուք չը խաղաք,
Միա՛յն, մի՛ հանէք այդքան շատ աղմուկ:

ԱՐԱՄ (ընդմիջելով)

— Մենք կատու չենք որ ուզենք բռնել մուկ.

ՊԵՏԻԿ

— Եւ օրօրոցի պէպէք ալ չենք՝ որ
Մեր գլխուն վրայ երգես դուն օրօր.
Մեր գործին դուն մի խառնուիր, Քընա՛ր...

ՔՆԱՐ

— Սա պզտիկները խօսկ չեն հասկընար.
Ի՛նչ փորձանք է որ իմ գլխուս եկաւ.

Դուք օրօրոցի պէպէք չէք հարկաւ,
Ոչ ես ալ տատա: Բայց դուք չէք յիշեր
Թէ կաղանդ Պապան կուգայ այս գիշեր
Պըտրտիլ կարգաւ ամէն տեղ ու տուն
Ուր կը գտնուին մանկիկներ ժպտուն,
Եւ անոնց որ հեզ, ազնիւ, խելացի

Տղաք են, առանց թզկուք ու լացի,
Անոնց որ՝ խելօք աղջիկներ. մանչեր՝
Ձեր երկուքին պէս չեն պոռար կանչեր,
Կուտայ մէյմէկ հատ փայլուն, աղուորիկ
Նըւէրներ, կառք, ձի, գնդակ, գիրք, պուպրիկ...

ԱՐԱՄ

— Իրա՞ւ, այս գիշեր...

ՊԵՏԻԿ

— Պիտի գա՞յ, Քընա՛ր...

ՔՆԱՐ

— Հապա՛, տարակոյս դուն մի՛ ունենար
Թէ կուգայ. միայն դուք շատ խելօք չէք,
Տեսնենք պիտի տա՞յ ձեզի կաղանդչէք:

ՊԵՏԻԿ

— Մենք խելօք չե՞նք մի՛...

ԱՐԱՄ

— Չորս ժամէ ի վեր

Նայէ ձայներնիս անգամ չէ լսուէր:

ՊԵՏԻԿ

Անառակութիւն ո՞վ ըրած ունի...

ԱՐԱՄ

— Գիշերը բոլոր՝ թաղուած խոր քունի
Մէջ, պզտիկ ձայնի՛ կ'մ'անգամ չենք հաներ..

ՊԵՏԻԿ

— Աստուհ ալ, թողլով մեր անկողիններ

Սուսիկ ու փուսիկ շուտ վար կուզանք մենք
Որ նախաճաշի մեր կաթիլ խրմենք...

ԱՐԱՄ

— Իրա՛ւ, չը լքուած բան է ասիկա,
Մեզի չափ խելօք տրդայ ուրտե՞ղ կայ...

ՔՆԱՐ

— Ձէ, սուտ կը խօսիք, Արա՛մ ու Պետիկ,
Սատանաներ էք դուք երկու պղտիկ,
Եթէ հարցընէ ինձ կաղանդ Պապան,
Ես պիտի իրեն պատմեմ ամէն բան:

ԱՐԱՄ

— Ա՛խ, չէ՛, բան մ՛ըսե՛ր, անուշիկ Քընար...

ՊԵՏԻԿ

— Դուն մեզ չե՛ս սիրեր, մեզ չե՛ս մեղքընար...

ԱՐԱՄ (շարով)

— Հի՛ւ, իհի՛ւ, իհի՛ւ, անպիտա՛ն աղջիկ,
Ա՛լ չը պիտի տամ ես քեզի պաշիկ...

ՊԵՏԻԿ (շարով)

Ես ալ, քանի որ տէր ես չար սրբաի,
Քընա՛ր, երեսըդ չը նայիմ պիտի...

ՔՆԱՐ

Է՛յ, է՛յ, ի՞նչ կուլաք, հերիք է, հերիք,
Դուք մինչև այսօր ի՞նչ որ ալ ըրիք՝

Եթէ խօսք կուտաք որ ալ չէք ըներ,
Բերնէս գանգատ մը բընաւ չեմ հաներ.
Ես սուտ կը խօսիմ... որ ձեզի համար.
Կաղանդէն առնէք նըւէրներ յարմար...
Ես ձեզ կը սիրեմ, ունիմ խըղճմըտանք...
Խօսք կուտա՞ք:

ԱՐԱՄ ՊԵՏԻԿ (մեկքերան)

— Այո՛, այո՛, խօսք կուտանք,
ՔՆԱՐ

— Շա՛տ աղէկ: Տեսէք, ոտքի ձայներ կան,
Կաղանդ Պապա՞ն է արդեօք սիրական...
Լըռեցէ՛ք, ինքն է...

(Դուռը կը բացուի, Կարանդը ներս կը մտնէ ժպտուն)

ԿԱՂԱՆԴ (հասնելու ձայնով)

— Եկաւ նոր տարի.

Անոնց համար որ հեզ են ու բարի,
Որոնք խելօք են, սիրտ չեն հատցըներ՝
Բերած եմ սիրուն, աղուոր ընծաներ:

ՔՆԱՐ, ՊԵՏԻԿ, ԱՐԱՄ (մեկքերան)

— Ով Կաղանդ պապա, դուն բարի եկար,
Տո՛ւր պազնենք ձեռքդ ու մօրուքդ ալ երկար...

(Ձեռքն ու մօրուքը կը հանքուրեն)

ԿԱՂԱՆԴ

Ապրի՛ք...:

(Պեօիկիև ու Արաւիկն)

Բայց երկուքդ, անառակի ձագ,
Կարծեմ այս տարի խելօք չը կեցաք.
Ինծի լուր բերին թէ ձեր ծնողքն ալ
Չը կրցան բրնաւ ձենէ գոհ մընալ :

ԱՐԱՄ

— Ոչ, Կաղանդ Պապա, մենք խելօք կեցանք...

ՊԵՏԻԿ

Ոչ, Կաղանդ Պապա, մենք չունինք յանցանք..

ԿԱՂԱՆԴԸ (Բնարիկն)

— Ես՝ դէմքէն սիրտը կը ճանչնամ մարդուն,
Միշտ շիտակ խօսող աղձիկ մըն ես դուն :
Եղբայրներդ, ըսէ՛, տան մէջ ամէն օր
Վարմունք մ'ունեցա՞ն անհաճ, անշընորհ ...

ՔՆԱՐ

— Ո՛չ, ո՛չ :

ԿԱՂԱՆԴԸ

— Մեծերուն խօսքն ըրի՞ն մըտիկ,
Նստան ու ե՞լան անձայն, հանդարտիկ :

ՔՆԱՐ

Այո՛, այո՛, հեզ, խելօք, պատուական՝
Ասոնց պէս տրղաք տե՛ղ մըն ալ չըկան .

Հալ, պոռալ, կանչերն ի՛նչ է չեն գիտեր,
Եւ կը նախանձին իրենց վրայ շատե՛ր...

ԿԱՂԱՆԴ

— Գո՛հ եղայ, ուրեմն, ապրին , շա՛տ ապրին ,
Իրենց նըւէրներ կուտայ նոր Տարին ,
Եւ վերէն Աստուած ալ անոնց վըրայ
Հայկական սիրով միշտ կը գուրգուրայ,
Ու կ'ըլլայ անոնց պաշտպան , պահապան... :

(Նուերներ կը բաշխե երեփիև ալ)

Տըղա՛ք , մի մոռնաք դուք Կաղանդ Պապան :
ՔՆԱՐ, ՊԵՏԻԿ, ԱՐԱՄ, մեկքերան)

— Ո՛վ Կաղանդ Պապա, դուն բարի եկար,
Տուր պագնենք ձեռքդ ու մօրուքդ ալ երկար :

(Ձեռքն ու մօրուքը կը հասերուրեն)

Ա Ռ Ա Կ

Չարին չարիք հատուցանել՝
Փոքրահոգի մարդու բան է,
Չարին բարիք հատուցանել՝
Մեծահոգի մարդու բան է .

84. ԿԻՒԹԷՄՊԷՐԿ ԵՒ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՒՏԸ

Առաջին անգամ գիրը հնարեցին Եգիպտացիները: Երբ Եւրոպա տակաւին բարբարոս վիճակի մէջ էր. Եգիպտոսի քաղաքները լեցուն էին կոթողներով, որոնց վրայ զանազան ձևերով պատկերներ քանդակուած էին: Այն պատկերներէն իւրաքանչիւրը գաղափար մը կամ խորհուրդ մը կը ներկայացընէր: Հին Եգիպտացւոց շինած բուրգերն ու կոթողները կը մնան դեռ: Եգիպտական նշանագրութեան վրայ ծանօթութիւն մը

ստանալու համար պէտք է գիտնալ թէ ձեռքին մէջ գաւազան բռնած մարդը պետ կամ իշխան կը նշանակէր, առիւծի գլուխը՝ քաջութիւն, երկու ոտները՝ քայել, հորիզոնական գիծի մը վրայ երկու աչերն՝ տեսնել, ձեռքերը դէպի երկինք ամբարցած և ծունր իջած մարդ մը՝ աղօթել, ուռած առագաստը՝ հով, եւայլն:

Եգիպտացիները նախ քարէ, ոսկրէ, արծաթէ և կապարէ թերթերու վրայ կը փորագրէին: Երբ մելանը հնարուեցաւ, սկսան ոչխարի կամ այծի մորթերու վրայ գրել, մանաւանդ պապիւրոս կոչուած ծառի տերեւներուն վրայ, որ Նեղոս գետին եզերքը կ'աճի: Պապիւրոսի տերեւները թերթերու կը վերածէին, փայտէ գլաններու վրայ կը փաթթէին և դարակներու մէջ կը պահէին: Գիրքի նախնական ձեւն այսպէս էր: Փիւնեկեցիները, Յոյները և Հռոմայեցիները հետզհետէ աւելի կատարելագործեցին գրելու արուեստը: Տպագրութեան գիւտէն առաջ, մարդիկ ձեռքով կը գրէին փայտէ կամ եղեգէ գրիչներու միջոցաւ: Վանքերու մէջ զարմանալի համբերութեամբ ձեռագիրներ կը պատրաստուէին կամ կ'օրինակուէին, այս պատճառով գիրքերն շատ թանկագին էին. Աստուածաշունչ մը գրելու համար

գիրքին ծանրութեան չափ ոսկի տալ հարկ էր: Իսկ այսօր չնչին գնով մը կրնանք ամենէն ընտիր գիրքերն ստանալ և մեր ուսման փափագը գոհացնել: Այս զիւրութիւնը մեզ պարգեւորը եղած է Կիւթէմպէրկ Գերմանացին, տպագրութեան գիւտին հեղինակն:

Կիւթէմպէրկ ծնաւ 1400ին. Հէս-Տարմըշտի Մայնց քաղաքին մէջ, Հոէնոս գետին եզերքներուն վրայ: Ընտանիքն ազնուական տոհմէ էր, իսկ ծնողքը՝ ո՛չ այնքան հարուստ: Տղայ հասակին մէջ կորսնցուց իր հայրն և աննշան վիճակի մէջ ինկաւ: Սակայն ի բնէ ուսումնասէր ըլլալով, իր ծնընդավայր քաղաքին վարժարանները յաճախեց և անխոնջ աշխատութեամբ ժամանակին ամենէն գիտուն մարդոցմէն մէկն եղաւ: Հոլանտա գնաց և կրկնապատկեց իր ուսումնասիրութիւններն ու գննութիւններն այլ և այլ արուստներու վրայ. և այս առիթով մեծ խորհուրդ մը յղացաւ իր միտքին մէջ. այն է տպագրութեան միջոցով գիրք ընդօրինակել: Արդէն Կիւթէմպէրկէն առաջ, մարդիկ փայտէ գիրքեր շինելու արուեստը գիտէին. փայտէ գաւազանիկներու վրայ դմելիով կը փորագրէին այբբենարանի գիրքերը. մելանի մէջ կը թաթխէին և մամուլի տակ դնելով շարունակ գիրքերը կը

դրոշմէին սպիտակ թուղթի վրայ: Բայց չափազանց գործ մըն էր այս, հարկ էր աւելի գիւրդին եղանակ մը գտնել:

1437ին Կիւթէմպէրկ Սթրազպուրկ քաղաքը կը բնակէր: Հոն տանը մէջ առանցնացած՝ գիրքի երեսներ կը փորագրէր տախտակներու վրայ և զատ զատ կը տպէր գանոնք: Բայց այս եղանակն ալ մեծամեծ դժուարութեանց կը հանդիպէր: Հարիւր երեսներէ բաղկացած գիրք մը տպելու համար հարիւր տախտակ ունենալ հարկ էր, ամէնն ալ զատ զատ փորագրուած: Կիւթէմպէրկ մտածեց փոխանակ միեւնոյն տախտակի վրայ բառի մը կամ խօսքի մը ամէն տառեր փորագրելու, մետաղի կամ փայտի կտորներու վրայ շինել տառերը, յետոյ իրարու քով բերելով շարել, երեսներ կապել և մամուլին յանձնել: Այն ժամանակ բաւական կ'ըլլար այբբենարանի տառերուն ամբողջ հաւաքածոյն ունենալ մասնաւոր տուփերու մէջ, և այն շարժուն մետաղէ տառերով ամէն տեսակ գրութիւն տպել: Ի՛նչ գեղեցիկ և ի՛նչ հանճարեղ մտածութիւն:

Կիւթէմպէրկ աղքատ էր, չունէր դրամ տպարան մը հիմնելու: Բարեկամներ իրենց աջակցութիւնը նուիրեցին անոր, բաւական

մեծ գուժար մը դնելով իր տրամադրութեան տակ, որպէս զի կարենայ գործադրել իր վսեմ խորհուրդը: Կիւթէմպէրկ պայման դրած էր որ երբ իր գիւտը յաջողութիւն գտնէր գոյանալիք շահը պիտի բաժնէր իր ընկերներուն հետ: Սթրազպուրկ քաղաքին մօտ հինօրեայ վանք մը կար լքուած եւ գրեթէ կիսաւեր վիճակի մէջ: Կիւթէմպէրկ այն շէնքին մէջ հաստատեց իր գործարանը: Առաջին անգամ հոն տեսնուեցան մամուլները, տպագրական գործիքները, պապիւրոսն, թուղթի ծրարներն և մետաղեայ տանուէրը: Գործաւորները թուով չորս հոգի էին և գաղտնի կ'աշխատէին: Կիւթէմպէրկ և իր ընկերներն ամենամեծ խնամով կը ծածկէին տպագրութեան գաղտնիքը, մի գուցէ ուրիշներ ծանօթանային այդ նորահնար արուեստին, և իրենց յուսացած մեծամեծ շահերը նաեւ գիւտին փառքը խլէին իրենցմէ:

Աշխատութիւնն՝ արդիւնաւոր եղաւ: Կիւթէմպէրկ անվատ համբերատարութեամբ եւ յամառ աշխատութեամբ, ինչպէս նաեւ ամենամեծ գոհողութեամբ յաջողեցաւ գտնել տպագրական տանուէրուն բազազրութիւնը: Հալած կապարը մասնաւոր կա-

պարներու մէջ հոսեցնելով տաներ ձուլեց, և լատիներէն Աստուածաշունչը տպագրել սկսաւ: Բայց Կիւթէմպէրկ դրամական կարողութիւն չունէր այսպիսի մեծ գործեր գլուխ հանելու համար: Մայնցի մէջ բնակող հարուստ մարդ մը, Ֆաուսա անուն, իր աջակցութիւնը նուիրեց իրեն. Պետրոս Շէֆֆէր անուն կրօնաւոր մըն ալ ասոնց հետ միանալով երեքը միասին սկսան անդու աշխատիլ:

Տպագրուած գիրքերը մեծ քանակութեամբ կը ծախուէին. հնարիչն և իր ընկերները մեծագուժար դրամ կը շահէին և ժողովուրդը գոհութեամբ կը վարձատրէր Կիւթէմպէրկը: Բայց Ֆաուսա նախանձէն եւ ազահութենէ զրգուած՝ չուզեց գոհանալ իր շահու բաժինով: Գժտութիւն մը հանեց, բաժնուեցաւ Կիւթէմպէրկէն, և դատ բանալով գրաւեց ամէն գործիքները, մամուլներն եւ տպագրուած գիրքերը: Ո՛րքան դժբախտ պիտի ըլլար Կիւթէմպէրկ եթէ ազնիւ մարդ մը օգնութեան չհասնէր իրեն: Այդ պատուական մարդը բժիշկ մըն էր, որ իր տունն հրաւիրելով տարաբախտ հնարիչն՝ ըսաւ անոր. «Ես քեզ դրամ փոխ կու տամ. երբ կարող ըլլաս, վճարէ ինձի: Ուստի գործա-

րան վարձէ՛, մամուլներ և գործիներ գնէ՛ և աշխատէ՛» :

Կիւթէմպէրկ շնորհակալութեամբ ընդունեց այս վեհանձնական առաջարկն, երրորդ անգամ ըլլալով գործարան մը հիմնեց և բազմաթիւ գործաւորներ աշխատեցնելով՝ սորվեցուց տպագրական արուեստը : Սակայն դժբախտութիւն մը վրայ հասաւ : Մայնց քաղաքը պատերազմական ասպարէզ եղաւ, Կիւթէմպէրկի տպարանը կործանեցաւ, գործաւորներն ու աշակերտները ցրուեցան, և Գերմանիոյ ուրիշ կողմերը, ինչպէս նաեւ Ֆրանսա և Իտալիա զաղթելով՝ նորանոր տպարաններ հիմնեցին :

Ա Ռ Ա Կ

Երեք անհամ բան ուրիշին համ կուտայ .
Անօթութիւն՝ որ չոր հացին համ կուտայ,
Սաստիկ ծարաւ՝ պղտոր ջրին համ կուտայ,
Եւ աշխատանք՝ որ հանգչողին համ կուտայ :

85. Հ Ա Ր Յ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

(Արսասանութիւն)

Անկողինէդ ելած, առտուն,
Կէս մըտածկոտ և կէս ժպտուն,
Շապիկ մ'հագած թոյլ, մերկ ոտքով,
Չեռքդ երեսիդ, սեղանին քով,
Անայի՛ս,
Ըսէ՛ ինձ, ո՞ւր կը նայիս :

Երագիդ մէջ դուն, այս գիշեր,
Տա՛նձ մը կերար, համն անո՞ւշ էր,
Եւ կ'ուզես որ ճիշտ անոր պէս՝
Քեզի հա՛տ մ'ալ տան որ լա՛վես,
Անայիս,

Որ ծառերուն կը նայիս :

Արդեօք զըւարթ ու լուսածիբ
Հրեշտակներո՞ւ հետ պարեցիր,
Եւ անհամբեր ես որ, նորէն,
Անոնք քեզի վե՞ր հրաւիրեն,
Անայիս,

Որ երկինքին կը նայիս :

Դրախտին մէջ ջինջ ու ոսկեսար,
Ազանինե՞ր արդեօք տեսար,
Եւ քնացա՞ր, ըսէ՛ շիտակ,
Անոնց ճերմակ թեւերուն տակ,
Անայիս՛,

Որ բոյներուն կը նայիս :

Չուրերուն մէջ Եղեմին գով,
 Լուացուեցա՞ր հազար նազով,
 Եւ այն հաճո՞յքն է հեշտագին
 Չոր վայելել կ'ուզես կրկին,
 Անայի՛ս,

Որ լըճակին կը նայիս:

Ունէի՞ր հոն գուն ալ թեւեր,
 Կը թռչէի՞ր լեռներն ի վեր,
 Ծաղիկներուն շուրջն ու վըրան,
 Միշտ ուտելով լիաբերան,
 Անայի՛ս,

Որ վարդերուն կը նայիս:

Մտքիդ մէջ, վե՛հ ու մանկական,
 Ա՛հ, ի՛նչ խոհեր, պատկերներ կան,
 Որ աչքդ անթարթ ու սեւեռուն,
 Կը յամառի դիտել հեռուն...
 Անայի՛ս,

Ըսէ՛ ինձ, ո՞ւր կը նայիս:

* * *

— Սա դիմացի պատին վըրայ
 Երկու կատու կը մըրմըռան...
 Մէկը ուռած պոչն է տընկեր...
 Միւսն անոր ցոյց կուտայ ճանկեր...

. ԱՍՏՈՒԱԾ ԱՄԷՆ ՏԵՂ Է

Ըսէ՛, ինձի տղա՛ս, ուսկի՞ց կուգաս,
 նայի՛մ ի՛նչ բաներ տեսար:

— Մարմանդին վրայ կը պտըտէի, ոչ-
 խարները չորս դիս պարարտ խտտերը կ'ու-
 տէին, ու գով շուքի տակ կը պառկէին:
 Յորենը՝ արտերու մէջ բուսեր էր. խաշխաշն
 ու հարսնուկը անոր մէջ խառնուեր էին.
 մարմանդները գեղեցկութեամբ դարդարուած
 էին:

— Ուրիշ բան չտեսա՞ր, տղա՛ս, ուրիշ
 բան ալ չդիտեցի՞ր: Վասն զի անոնցմէ վեր
 բաներ ալ կան. Աստուած ալ դաշտին մէջն
 էր, չտեսա՞ր անիկա:

— Խիտ խիտ անտառներու մէջ ժուռ
 եկայ, հովը ծառերուն մէջէն կը շնչէր. ժայ-
 ուերուն գլխէն ջրվէժ մի կ'իջնէր անուշիկ
 խոխոջարով. սամոյրը՝ ծառէ ծառ կը ցատ-
 քրտէր կ'երթար, թռչունները մէկ բերան
 անուշ եղանակ մը կ'երգէին.

— Թէ որ միայն ա՛տ է լսածդ՝ դարձի՞ր
 նորէն, տղա՛ս. վասն զի ատոնցմէ մեծ բան
 կայ լսելու: Աստուած այն հովին, այն ջրին
 ձայնին մէջն էր, իր ձայնը չսեցի՞ր:

— Տեսայ որ ծառերուն ետեւէն լուսինն արծաթէ կանթեղի մը պէս կ'ելլէր. մէկ մ'ալ յանկարծ սև ամպեր երեւցան, դէպի հարաւ սկսան երթալ. փայլակն երկիւնքը կ'լուսաւորէր. կայծակը հեռուանց որոտալով կը զարնէր. ես լսեցի այն սարսափելի ձայնը, վախէս սիրտս փրթաւ:

— Միայն կայծակէն փախցար. փայլակէն աւելի վախնալու բան չունէիր. եթէ անանկ է, նորէն դարձիր, տղա՛ս. վասն զի աւելի մեծ բաներ կան. Աստուած այն մըրիկին մէջն էր, ինչպէս չիմացար: Աստուած ամէն տեղ է, ամէն մեր լսած ձայնին մէջ, ամէն տեսածնուս մէջ. առանց անոր՝ բան չկայ. պէտք է որ մեր մտքին մէջն ալ ըլլայ միշտ:

67. ԳԻՒՂԱՅԻՆ ՈՒ ԱՂՈՒԷՍ

Աղուէսն, օր մը, Գեղացւոյն այսպէս կ'ըսէ,
«Ո՛վ սիրելի կընքահար, շիտակն ըսէ
ինչո՞վ այդքան աչքըդ մըտեր է քու ձին.
Բանի որ քեզ կը տեսնեմ, ան ալ հետդ է
անմեկին .

Ղմէն կերպով կը նայիս, ամէն բանը կը հոգաս,
ճամբայ ընես՝ նա հետըդ, դաշտերն ալ հե՛տը
կ'երթաս .

Իսկ ձին ըսես՝

Գուն ալ գիտես՝

Գազաններուն մէջ անոր պէս
Քիչ կայ անխելք ու յիմար:»

— Հէ՛, սանամար,

Պատասխանեց Գեղացին,

Ես չեմ նայիր անոր խելքին .

Խելքն ու միտքը հոս բան չունին .

Իմ նպատակս ալ այն չէ ամենեւին:

Ինձի միայն այն պէտք է՝ որ զիս տանի
ասդին անդին .

Եւ աղէկ մըտիկ ընէ խարազանին:

Ն Ի Թ Ե Ր Ո Ւ Ց Ա Ն Կ Ը

(Աստղանիշ կրող հատուածները ոտանաւոր են)

Թիւ	Երևս
1. Գարուն	7
2. *Երկրագործին կեանքը	11
3. Զուժակը	12
4. Փիղը	15
5. *Գիւղացիին աղօթքը	18
6. Ամէն բան Աստուծմէ է	19
7. *Հովիտին շուշանը	21
8. Գիւղացին ու սատանան	22
9. *Իշուկս	23
10. Ֆրանքիին սուլիչը	25
11. Գինեմոլը	26
12. *Խաչ, օգնէ՛ ինձ	27
13. Երկու եղբայրներ	28
14. *Մանուկը ժամացոյցին	31
15. Մեծ սեղանը	33
16. *Դո՛ւն ի՞նչ ունիս	34
17. Գողցուած ձին	35
18. Կրակը	37
19. *Ուղտին դատաստանը	39
20. Ուղտը	41
21. Ֆրանքիին	43
22. Առաքինութեան մէջ յառաջդիմելու միջոցը	46
23. *Հողագործն և իր որդիները	50
24. Ծոյլ տղուն վախճանը շատ գէշ է	51
25. *Աղուէս և բաթ	52
26. Կամքը ամէն բանի կը յաղթէ	53
27. *Աշխատասէր մանուկ	55

28. Երջանիկ մարդուն չափիկը	56
29. Աստուած է ամէնուն տէրը	57
30. Գեղացի և ջրաբնակ ոգի	58
31. *Մատղաշ ծառը	60
32. Կահագործը	63
33. Շագանակ	64
34. *Անուշիկ խնձորը	65
35. Աճառ	67
36. Աճառ (չարունակութիւն)	70
37. *Բարին Աստուած	73
38. Շաքարը	74
39. Արեւելեան հիւրասիրութիւն	75
40. Կոիւ ընելու համար երկու հոգի պէտք է	78
41. *Գարնան երգ	80
42. Ս. Մեարոպ և հայ տառերու գիւտը	81
43. Անմաքրութեան դաս մը	85
44. *Ծագիկներուն քունը	88
45. Փոքրիկ տղեկն ու հական	88
46. *Ոչխար ու գայլ	92
47. Չարխօսիկ Պաղտօն	94
48. *Վարդ	96
49. Մարգարիտին սերմը	97
50. *Աստղերը	100
51. Մեր հագուստները	101
52. Ուսում և արհեստ սորվինք	106
53. *Օրօր	107
54. Թուղթը	108
55. Մեթրը	109
56. *Ընկոյզը	111
57. Աշուն	112
58. *Ազոաւ և աղուէս	119

« Ազգային գրադարան

NL0062566

